

Natuurvereniging de Bollenstreek

de Duinrel

Natuurvereniging
de Bollenstreek

27ste jaargang, maart 2021

Bestuur John van Velzen; F. Koolhovenstraat 5, 2171 RD Sassenheim
voorzitter telefoon: 06-54661288 of mail: voorzitter@bollenstreek.knnv.nl

penningmeester Jan Plomp; Ambachtstraat 29, 2181 RC Hillegom
telefoon: 0252-516545 of mail: penningmeester@bollenstreek.knnv.nl

secretaris Maud van der Veen; Langevelderlaan 9, 2204 BB Noordwijk
telefoon: 06-11098194 of mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl

ledenadministratie Maud van der Veen
mail: ledenadministratie@bollenstreek.knnv.nl

algemeen lid Agaat Mesman; Dopheidestraat 38, 2165 VP Lisserbroek
telefoon: 0252-503039 of mail: agaat@quicknet.nl

Redactie Thomas van Haaster, Annelies Moolenaar en Cees Timmermans;
de Duinrel Avenbeeck 87, 2182 RV Hillegom
telefoon: 0252-516997 of mail: deduinrel@gmail.com

webredacteur mail: webmaster@bollenstreek.knnv.nl

Excursiecommissie Agaat Mesman, Jan Bischoff Tulleken, Lidy van der Salm, Jan Plomp
en Jos van Schie

Waarnemingen Sarah Humphrey; Geestburg 6, 2171 DM Sassenheim
telefoon: 0252-755156 of mail: vogelsbollenstreek@gmail.com

Milieuoverleg Nico Groen; Fazantstraat 50, 2162 GM Lisse
Duin- & Bollenstreek telefoon: 0252-410460 of mail: nico.groen@casema.nl

Donateur of lid worden? Maak € 18,00 respectievelijk € 40,25 over op NL32 INGB 00005 61947
t.n.v. KNNV afdeling Bollenstreek te Hillegom o.v.v. 'Donatie' en/of 'Con-
tributie'. Donateurs ontvangen de Duinrel. Leden krijgen daarnaast ook
het blad Natura van de landelijke KNNV. Het lidmaatschap of donateur-
schap starten of beëindigen kan alleen per kalenderjaar. Opzeggen moet
vóór 1 november per brief of e-mail gebeuren bij de ledenadministratie.

ontwerp omslag Thomas van Haaster
ontwerp logo Sarah Humphrey
foto's omslag Voorkant: "Pauw", Frans Bockman
Achterkant: "Ooievaar in eigen tuin", Annelies Moolenaar
Achterkant binnen: "Fopdraadwatje", Jan & Riek Bischoff Tulleken

De volgende Duinrel ver- De Duinrel is het kwartaalblad van Natuurvereniging de Bollenstreek,
schijnt half juni 2021. onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.
De sluitingsdatum voor de De vereniging organiseert activiteiten zoals lezingen en excursies met
kopij is 15 mei 2021. aandacht voor vlinders, vogels, libellen en planten. Informatie over de
vereniging vind je op de website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.

De Duinrel, 27ste jaargang, nr. 1, maart 2021

Inhoudsopgave

<i>Van de redactie</i>	2
<i>Jaarverslag 2020 KNNV de Bollenstreek aan de landelijke KNNV</i>	3
<i>Nieuwe website voor KNNV de Bollenstreek</i>	4
<i>Raadsel van de week</i>	4
<i>De ideale tuin</i>	6
<i>Bos in eigen tuin</i>	10
<i>Hillegom op de LiveAtlas-kaart</i>	14
<i>Drie kavels BMP vogeltellingen voor SOVON</i>	17
<i>Huiswaluwenkolonie aan de Leidsestraat te Hillegom</i>	24
<i>Wintertelling Ooievaars januari 2021</i>	27
<i>Winterse Ooievaars in Lisse</i>	29
<i>Natuurinventarisaties Tespelduyn 2021</i>	30
<i>Gedicht: Fatsoenlijk knokken</i>	33
<i>Waarnemingen 11 november 2020 t/m 10 februari 2021</i>	34

Van de redactie

Door: Annelies Moolenaar, Cees Timmermans en Thomas van Haaster

Als een Pauw zo trots, presenteren wij u de nieuwe Duinrel! Hier moet u zijn, wilt u wat te weten komen over Korstjes, Vaagjes en Veegjes! Onze leden halen weer van alles uit de kast, om elkaar wat bij te spijkeren nu het helaas ontbreekt aan excursies. Het enige waarvoor nog groepsgewijs het veld in wordt gegaan, is de maandelijks inventarisatieronde op Landgoed & Golfbaan Tespelduyn. In dit nummer een verslag over de telronde in het kader van mossen en korstmossen.

We zijn allen meer aan huis gebonden dan ons lief is en de blik is op de eigen omgeving gericht. Maar hoe krijg je nou meer soorten in je tuin dan enkel een aan leverworst verslaafde Ooievaar? In dit nummer kunt u lezen hoe je van je tuin een mooie, groene oase kunt maken, aantrekkelijk voor alles wat leeft.

Tellen, tellen en nog eens tellen. Dit als een gezonde tegenhanger bij het mantra van *“testen, testen en nog eens testen”*. En dat kan je dus ook gewoon doen bij je blokje om, nog voor de avondklok ingaat. Voer je vaste rondje in bij de SOVON LiveAtlas en al die gewone waarnemingen, zoals een zingende Roodborst of Zanglijster in eigen buurt, worden meegeteld in het grote geheel van wat er in Nederland voorkomt. Hoe nuttig het is, dat soorten worden geteld, blijkt ook maar weer uit het verslag over broedende Huiszwaluwen bij een oude bollenschuur in Hillegom. Daardoor is de noodzaak van alternatieve huisvesting aangetoond. En zo raken we dus gelukkig niet uitgeteld als het om de Huiszwaluwen in de Bollenstreek gaat.

Ook het aantal deelnemers van het *“Raadsel van de week”* worden geteld en zo te zien doen aardig wat leden mee. Het is een leuke manier om met elkaar betrokken te blijven zolang er geen excursies zijn. En zo ook met de *“Foto van de maand”*-verkiezingen op onze kraakverse nieuwe website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.

Door de beperkingen rondom COVID-19 ontbreekt in dit nummer echter het jaarverslag van onze voorzitter, het financiële jaaroverzicht van onze penningmeester en de uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering. Maar om niet helemaal met lege handen aan te komen, heeft onze secretaris het jaarverslag aan de landelijke KNNV aangeleverd.

We zijn blij met weer zoveel kopij, waardoor dit nummer zelfs het maximale aantal pagina's telt, en hopen dat u er weer een aantal fijne uurtjes mee beleven zal!

Jaarverslag 2020 KNNV de Bollenstreek aan de landelijke KNNV

Door: Maud van der Veen

KNNV de Bollenstreek heeft een bijzonder jaar achter de rug, zoals iedereen natuurlijk. Corona heeft veel invloed gehad op de lezingen en excursies, maar ook de kopij voor de Duinrel veranderde daardoor.

In 2020 hebben we uiteindelijk nog 10 activiteiten georganiseerd. Steeds hebben we de afweging gemaakt hoe we met de coronaregels in het achterhoofd toch nog iets konden organiseren. Gezamenlijk autovervoer was niet meer mogelijk, we bleven dus in de buurt. Groepen mochten niet te groot worden, dus splitsten we ons op. Regelmatig merkten we echter dat anderhalve meter afstand houden met een fototoestel in de hand toch wel moeilijk was. Uiteindelijk hebben we in oktober besloten geen excursies meer te organiseren.

In plaats daarvan hebben we het "Raadsel van de week" georganiseerd. Elke week publiceren we een foto met de vraag: "Wat is dit?". Kleine hint erbij en zoeken maar. Aan het eind van de week publiceerden we de oplossing met uitleg op de website. We kregen een regelmatige stroom van gemiddeld 15 inzenders per week, die afhankelijk van hun expertise de vraag beantwoordden. Totaal deden in 2020 ongeveer 30 leden actief mee. We hopen dat we op deze manier een alternatief voor de excursies en lezingen hebben kunnen bieden.

De Duinrel, ons verenigingsblad, verscheen zoals gebruikelijk 4 keer. Omdat er weinig excursieverslagen waren, werd de kopij na een oproep daartoe aangevuld met allerlei verhalen van leden. Fijn om te zien dat we ook op deze manier leuke natuurbelevingen konden delen en van elkaar hebben kunnen leren. We mochten meegenieten van ontwikkelingen in tuinen, bijzondere vondsten en wat uitgebreidere achtergrondartikelen.

We deelden zoals gebruikelijk onze vogelwaarnemingen met elkaar en voerden ze in op de site Waarneming.nl. En tijdens de individuele coronawandelingen voerden we nog veel meer in op allerlei andere gebieden.

We waren betrokken bij het Milieu Overleg Duin- en Bollenstreek, waar hard gewerkt werd aan het beoordelen van de omgevingsplannen van de gemeenten.

Het leden- en donateurs aantal blijft redelijk stabiel, de financiën zijn op orde.

Nieuwe website voor KNNV de Bollenstreek

Door: Benato van der Veen

De KNNV heeft de landelijke en regionale websites vernieuwd, omdat *“de look en feel behoorlijk verouderd waren en omdat de ondersteuning, onderhoud en ontwikkeling stil stonden”*. Er is gekozen om over te stappen naar een andere webbouwer en een nieuw systeem genaamd “Wordpress”. Bij dit systeem is een veel groter aanbod van ‘kant en klare’ toepassingen van bijvoorbeeld een goed werkende agenda voor een beperkt budget en is het systeem voor de webmaster ook gemakkelijker in gebruik.

De afgelopen tijd hebben wij voor KNNV-afdeling de Bollenstreek onze nieuwe website gevuld. Verouderde informatie van de vorige website hebben we niet overgezet. Vanaf 15 februari 2021 zijn we overgegaan op de nieuwe website. U kunt er de komende tijd de oplossingen van het “Raadsel van de week” zien en stemmen op de “Foto van de maand”. Zodra we weer met elkaar naar buiten mogen, kunt u er ook weer het excursieprogramma zien.

Het nieuwe webadres van onze natuurvereniging is: <https://bollenstreek.knnv.nl>. Mocht u nog suggesties of vragen hebben, dan kunt u contact met mij opnemen via webmaster@bollenstreek.knnv.nl t.a.v. Benato van der Veen.

Raadsel van de week

Door: Maud van der Veen

Corona stuurt ons excursieprogramma aardig in de war. Met grote groepen door de natuur struinen is geen goed idee. We hebben het deze zomer in de “goede” periodes uitgetest, maar afstand houden bij leuke vondsten bleef een probleem. Daarom hebben we het excursieprogramma voorlopig maar stop gezet. Ter compensatie organiseren we nu het “Raadsel van de week”. Elke week sturen we een foto van (een deel) van een leuke vondst. Iedereen kan mee doen. Een goed of fout antwoord doet er eigenlijk niet toe. De zoektocht is het leukst. Zoals iemand al opmerkte: *“De opgaven zijn goed voor de stoffige boeken, die in de kast staan en nu weer eens gebruikt worden”*. Een andere manier is het internet afstruinen, want ook daar is veel te vinden. Al zoekend kom je weer van alles tegen en voor je het weet is er al weer een paar uur verstreken. Alhoewel sommige opgaven niet eenvoudig zijn, zijn ze met enig speurwerk volgens ons wel op te

lossen. Wij vinden het leuk als u uw zoekmethode met ons deelt, dan kunnen we dat bij de oplossing vermelden. Zo kunnen we weer wat van elkaar leren.

We hebben inmiddels ongeveer 20 raadsels op de website gepubliceerd. Wat hebben we zoal de revue laten passeren? Eikenpage als rups, Doodshoofdvlinder, Aardappelbovist, Vuurdoorn, Grutto, Rode eekhoorn, Groot geaderd witje, Bladkoning, Meerkoeten, Zwarte kluifzwam, Zeekat, Sneeuwgorst, Klein hoefblad, Eitjes van de Jacobsvlinder, Eisnoer van de Gewone pad, Zeeklit en Zomereik.

Gemiddeld waren er 10 inzendingen per week. Maar we merken dat meer mensen stillertjes meedoen. Om de winnaar aan te wijzen kijken we naar het juiste antwoord en naar de leukste omschrijving. Die gebruiken we vervolgens om het antwoord te publiceren op de website. Hier en daar hebben we er nog wat extra uitleg bijgevoegd.

Hoe kom je nu tot een antwoord? Een paar voorbeelden:

- De rups van de Eikenpage met de hint dat hij onder een eikenbom lag. Hij was moeilijk, omdat je niet meteen ziet dat het een rups van een vlinder is. Maar als je eenmaal op dat spoor zit en zoekt naar vlinders in eikenbomen, lukt het wel. Alhoewel Dennenscheerder, Eikenprocessierups en de rups van de Kleine beer er kennelijk op lijken.
- Een foto van een “oliebol” met de hint dat in de naam van “de oliebol” een levensmiddel voorkomt. Als je op het idee komt dat het een oudere paddenstoel is, kom je met enig zoeken wel bij de Gele aardappelbovist uit. Maar de Peervormige stuifzwam had ook zeker een levensmiddel in zijn naam.
- Een snavel, maar van wie? Het begin van het kopje en de kleur van de snavel gaven al wat informatie. Er zijn niet zoveel vogels met zo’n lange spitse snavel en zo’n gelige kleur. Watersnip en Grutto waren serieuze kandidaten, maar het was de Grutto.
- En dan een brede harige pluim! Tja, eekhoorn is dan al snel een goed idee, maar welke eekhoorn is het dan? De Grijs of de Rode? Het was uiteindelijk de inheemse Rode eekhoorn.
- De detailopname van een vlindervleugel was een prachtige foto. Als een glas-in-loodraampje dat nog gekleurd moet worden, schreef iemand. Ja, het waren de prachtige zwarte nerven van het Groot geaderd witje. Alhoewel dus niet meer zo veel voorkomend in Nederland toch voor velen nog herkenbaar.
- Een zielig vogeltje, dat in de herfst uit de lucht gevallen leek te zijn. Vast een doortrekker denk je dan. En ja, dat klopt. Bladkoninkjes vallen in Ter-

schelling regelmatig binnen als ze vanuit hun broedgebied in de Taiga in Siberië op weg naar het zuiden zijn, wist een doorgewinterde vogelaar te melden. Dat klopte dus. Maar het Goudhaantje werd ook veel genoemd.

- Een fraaie doorschijnende sculptuur met zwarte stippen bleek een snoer van eieren van de Gewone pad te zijn. Ik heb er lang naar gekeken, maar had geen flauw idee. Maar met de hint dat het glinstert in het water, bleken velen het gelukkig wel te weten. Padden leggen snoeren, kikkers leggen klonten dril.
- En dan de strandvondsten. Alhoewel we allemaal dicht bij zee wonen, blijven het toch moeilijke beesten. Knotszakpijp, Ruwe zakpijp en de eieren van de Zeekat zijn voor van alles uitgemaakt. Wulken, Gemberwortels, Katvisjes en Kokkelvlees. Er is toen wel erg hard gezocht met gelukkig hier en daar een goed antwoord. Het leuke daarvan is dat je bij je volgende strandwandeling heel anders kijkt naar al die vreemde beestjes op het strand.

Ik hoop dat we elkaar de komende tijd nog steeds kunnen boeien met raadselachtige foto's en een leuke uitleg. Als u een idee heeft voor een raadsel, stuur het op. En als je in eerste instantie niet zomaar herkent wat je ziet, kun je er met enig speurwerk echt wel achter komen. En als het antwoord niet goed is, heb je toch weer wat geleerd. En wellicht heeft u toch een leuke zoektocht gehad. Zolang de excursies nog uit den boze zijn, gaan we door met het "Raadsel van de week".

De ideale tuin

Door: John van Velzen

Wat is dat toch met die tuinen in Nederland? Als verlengstuk van de woonkamer zou het toch heerlijk moeten zijn om deze "tweede huiskamer" anders in te richten dan binnen. Die woonkamer binnen ken je wel dus zou het heerlijk moeten zijn om buiten een heel ander gevoel te creëren, maar toch....

Bent u het fietspad langs het kanaal van het Groene kerkje in Oegstgeest naar Rijnsburg wel eens afgefietst? Daar zijn ruim 50 zeer luxe woningen gebouwd. Deze woningen bezitten enorme langgerekte tuinen (ca. 30 meter) richting het kanaal. Van die 50 woningen hebben er ca. 5 een mooie plantentuin gemaakt. De andere 45 woningen hebben tuinen die bestaan uit héél veel tegels, opvallend veel kunstgras, steriele muurtjes en een verdwaalde plant. Zou me niet verbazen als die ook van plastic is. Je zal die toch eens water moeten geven. Dit geeft toch

wel het gevoel dat veel mensen weinig met groen op hebben en ver van de natuur af staan.

Alle tuinen in Nederland samen hebben ongeveer de oppervlakte van de Veluwe. Dat is heel serieus uitgerekend. Dat is een enorme oppervlakte. Daar liggen dus ook enorme kansen om iets voor de natuur en onze medeschepselen (terug) te doen. We weten immers allemaal dat we het niet meer van agrarische gebieden moeten hebben. Daar zijn, door gebruik van pesticiden, te veel drijf- en kunstmest, te frequent maaien vergeleken bij 25 jaar terug, nauwelijks nog insecten, vogels en andere levende wezens te vinden. Natuur vinden we tegenwoordig vooral in stedelijk gebied. Logisch lijkt dat niet, want bebouwd gebied is door de vele gebruikers van tuin en weg altijd onrustig. Maar daar waar we het platteland vaak als verloren moeten beschouwen, biedt bebouwde ruimte toch meer schuil- en nestgelegenheid en voedsel. En als leden van een natuurvereniging vinden we dat natuurlijk heel belangrijk.

De ideale tuin van John (John van Velzen)

Veel gemeenten in Nederland werken momenteel in samenwerking met het IVN via allerlei projecten als Groen Dichterbij, Samen aan de Slag en de Groene Kanskaart aan het ontwikkelen van meer bewustwording bij de inwoners. Hoe ma-

ken we een tuin meer biodivers, groener, meer geschikt voor het nieuwe warme en natte klimaat en meer geschikt voor onze medeschepselen. Want, los van enige opstekers, gaat het gemiddeld met onze medebewoners niet best. Als we in ca. 25 jaar 75% van ons volume aan insecten kwijt zijn geraakt moeten we daar toch echt en heel serieus van schrikken. En als we insecten kwijtraken raken we automatisch ook veel vogels en andere soorten kwijt. Deze grote problemen moeten we ook groot aanpakken. Daar zijn overheidsinstanties en natuurverenigingen (zij het erg traag) ook wel mee bezig. Voor ons voert dat vaak te ver. Maar laten we daarom eens klein beginnen en een blik werpen op onze eigen tuin. Een ieder kan zijn steentje bijdragen toch?

Hoe minder verharding, hoe mooier de tuin (John van Velzen)

De ideale tuin bestaat niet. Een ieder heeft zijn of haar eigen voorkeur. De één houdt van netjes en aangeharkt. Bij de ander moet het juist wild en zo natuurlijk mogelijk ogen. Maar los van voorkeuren heeft elke groene tuin zijn meerwaarde. Waar kunnen we dan beginnen? Op straatstenen en tegels doet groen het meestal minder goed. Het is dus aan te bevelen overbodige tegels (dus die waar je toch nooit op het terras zit of waar je nooit loopt) te verwijderen. En voilà, het regenwater kan op die plek de grond weer in (goed tegen wateroverlast)! Er kunnen plantjes in (of geef de ruimte aan onkruid want dat heeft voor natuur veel meer-

waarde), de wormen hebben weer wat te eten, daarmee hebben ook de merels weer voedsel en hebben we alweer een kleine gezonde cyclus op gang gebracht.

Wat kunnen we verder doen?

De échte tuinliefhebbers ga ik geen adviezen geven. Die weten het inmiddels zelf wel zo'n beetje. Maar hebt u eigenlijk geen zin in al dat groenonderhoud, doe dan ook zo weinig mogelijk! Tuinonderhoud hoeft niet veel tijd en energie te kosten. Durf te niksen! In een meer natuurlijke tuin hoeft je niet veel te doen. Juist niet spitten, maaien, snoeien, knippen, opruimen, wegvegen en wieden. In een dergelijke tuin gebeuren er spontaan leuke dingen. Dieren krijgen er rust en een kans. Er komen spontaan leuke planten op. De tuin komt vaak dan pas tot leven. Laat oud blad (deels) liggen op plekken waar dat kan. Verteerd blad is heel goed voor het bodemleven. En, lui tuinieren is goed voor de portemonnee.

Tenslotte wat tips en adviezen voor een meer natuurlijke tuin:

- Misschien is er een laaggelegen plek in de tuin waar overtollig regenwater kan worden opgevangen. Trekt kikkers en libellen aan;
- Maak van weggehaalde stenen een stapelmuurtje – daar kruipt van alles in weg;
- Gebruik zoveel mogelijk inheemse planten – kunnen beter tegen ons klimaat en onze insecten hebben er meer aan;
- Plant een boom. Er zijn heel mooie kleine varianten voor een kleine tuin. Ik heb zelf een “Bolesdoorn” en een “Dakmoerbeï” voor de sfeer en de schaduw, en ook voor de vogels, insecten en het klimaat. Het geeft ca. 2 à 3 graden Celsius meer verkoeling dan een parasol;
- Maak een doorgang als die er nog niet is in de schutting voor egels, die zijn weer gek op slakken;
- Kies zoveel mogelijk voor zaden en planten van biologische oorsprong.

Nederlanders hebben een obsessie ontwikkeld voor netjes, aangeharkt en strak. Dat is vaak gebaseerd op gevoel en niet op wat verstandig is. Maak eens een nieuwe afweging en kijk of je met de eigen tuin wat meer voor het dierenleven en het klimaat kunt betekenen. Een terrein terugwinnen zo groot als de Veluwe zal niet gaan lukken, maar elke vierkante meter is er wel één. En wilt u dat wel maar lukt het om welke reden dan ook niet, vraag via de Duinrel anderen eens om advies. Er is altijd wel een lid dat u wellicht op eenvoudige wijze van goede raad kan voorzien. En we hebben nog even voor het voorjaar begint. Dus een heerlijke tijd om er nog eens over na te denken.

Bos in eigen tuin

Door: Miranda Mesman

Het IVN wil met het 'Tuiny Forest-project' op zoveel mogelijk plekken in Nederland mini-bosjes plaatsen om zo de biodiversiteit in de leefomgeving te vergroten. Miranda Mesman, projectleider Atlas Leefomgeving, legde zo'n 'tuiny forest' aan in haar voortuin. Lees hoe zij dit aan heeft aangepakt en wat er allemaal bij komt kijken. En wie weet, ga jij ook wel aan de slag met zo'n 'tuiny forest'.

Het begon allemaal in mei. Mijn collega's zijn druk met de lancering van "Check je plek" op Atlas Leefomgeving. Deze tool geeft via één klik een overzicht van de kwaliteit van de leefomgeving van mensen. Met een leuke challenge gaat "Check je plek" op 14 mei van start: "Toerist vanuit eigen huis". Wat kun je zelf doen om je directe leefomgeving te verbeteren? Goeie vraag! Als "Atlasser" kan ik natuurlijk niet meedoen, maar ik wil ook mijn steentje bijdragen. Maar, wat ga ik doen? Aan mijn achtertuin valt weinig eer meer te behalen. Er hangen al insectenkastjes en een vogelhuisje. Het dak van de serre zorgt voor afwatering naar een groot reservoir dat het water langzaam afgeeft aan de bodem. De regenpijp leidt het water van het dak naar de regenton. En mijn beplanting is gevarieerd en bloeit afwisselend van het voorjaar tot in het najaar. Maar wat dan? Het terras weghalen dan maar? Daar maak ik geen vrienden mee binnen mijn gezin.

Iets anders?

Mijn voortuin is een ander verhaal. Daar ben ik niet zo tevreden meer mee. Sommige planten doen het niet meer zo goed of zijn juist te groot geworden. Mijn voortuin valt ook best wel uit de toon vergeleken met andere voortuinen. Niet netjes aangeharkt, want van mij mogen alle blaadjes en takjes gewoon blijven liggen. Dat is goed voor de bodem en bodemdieren. Brandnetels mogen ook gewoon blijven groeien, die trekken namelijk vlinders aan. Het ontbreekt eigenlijk aan een plan voor de voortuin.

Mini-bos in mijn voortuin?

In een nieuwsbrief lees ik over het "Tuiny Forest"-project. Het IVN wil op zoveel mogelijk plekken in Nederland mini-bosjes plaatsen. Deze bosjes dragen bij aan het verhogen van de biodiversiteit. Zou dat ook in mijn voortuin kunnen, vraag ik me af. Zo groot is mijn voortuin nu ook weer niet. In ons gezin neem ik de tuin voor mijn rekening, maar ik overleg nog wel met mijn partner of hij het ook een leuk idee vindt. Via de website van IVN vind ik de juiste informatie en word ik nog

enthousiaster. Ik lees dat een ‘tuiny forest’ uit vijf inheemse bomen en heesters, en een zakje inheemse zaden voor één- en tweejarige planten bestaat. Die moet je dan dicht bij elkaar planten op zes vierkante meter om het bosje extra snel te laten groeien. Zo krijg je binnen twee jaar een kleine wildernis in je tuin. Deze biedt bescherming aan vogels, geeft voedsel aan nectar slurpers en diertjes kunnen zich er voortplanten. Klinkt mooi, en met zes vierkante meter tuin moet dat zeker passen. Je kunt de bomen en struiken immers zo groot laten groeien als jij wilt.

De voortuin is afgekaderd waar het mini-bos moet komen (Miranda Mesman)

Aan de slag!

Ik plaats een bestelling en even later volgt de online instructie in mijn mailbox. Wanneer moet je wat klaar hebben en hoe pak je het aan? Zo lees ik dat het han-

dig is om vooraf een beplantingsplan te maken. Dan weet je waar wat komt in je tuin. Ik maak een schets en in mijn tuin markeer ik met een touw de plek waar mijn 'tuiny forest' gaat komen. Alle planten binnen die markering verplaats ik of verwijder ik. Mijn 'wilde' plannen blijven niet onopgemerkt. Er lopen best veel mensen langs onze voortuin en regelmatig stellen ze vragen. Een dorp blijft een dorp. Ik kan niet nalaten om uit te leggen waarom ik dit doe en waar het goed voor is. Want het is toch heel mooi dat je met je eigen tuin kan bijdragen aan een groenere leefomgeving voor iedereen.

Nog even geduld...

Ik moet nog even geduld hebben. Mijn pakket zal niet voor november arriveren. Want de boompjes in het pakket kun je het beste planten als ze geen bladeren dragen, in de late herfst/winter dus. Ze zijn dan in rust en hebben een grotere kans om goed aan te slaan. Ik lees in de online instructie dat voordat je moet gaan planten, je de bodem goed voor moet bereiden. De bodem ompspitten, dat gaat bij mij vast een klein slagveld worden. Dat is een nadeel als je veel regenwormen in je bodem hebt rondkruipen. En ik lees dat het handig is om bij het ompspitten wat compost toe te voegen, zodat er voldoende voedingsstoffen beschikbaar zijn.

Pakket bezorgd!

En eindelijk is het zover. Op 12 november levert een bezorger mijn pakket af. In de handleiding lees ik dat het zo snel mogelijk de grond in moet. Dat wordt nog een uitdaging. Het is buiten al donker, te donker om een 'tuiny forest' te planten. Maar de volgende dag moet ik werken, dus dat wordt ook lastig. Je moet iets voor een 'tuiny forest' over hebben. Dus voor dag en dauw zet ik mijn wekker en wacht ik op het eerste daglicht. De meeste tijd ben ik kwijt aan het spitten van een plantgat. Wel een dankbare taak, want daarna gaat het planten vrij eenvoudig. Plant erin, grond weer aanvullen en klaar! De bomen en struiken dek ik vervolgens af met bladeren die ik de afgelopen weken speciaal voor dit doel verzamelde. Als het planten klaar is, kan er worden gezaaid. Daar zal ik voorlopig nog weinig van gaan zien, tenzij het zo warm blijft als de afgelopen tijd. In een uur is de klus geklaard en kan ik aan het werk. En nu wachten maar...

IJverige zangvogels

Naast het minibosje staat een Pruim. Daar heb ik vetbollen voor vogels in hangen. Heel erg leuk, al die vogels in je tuin. Halsbandparkieten, Kauwen, Spreeuwen, zij slopen de vetbollen in korte tijd. Pimpel- en Koolmezen, Roodborstjes en Vinken doen het wat rustiger aan. Waar ik niet aan heb gedacht, is dat die kleine zangvogels ook regelmatig op de grond de restjes van vetbollen opruimen. Tja, daar lig-

gen nu ook de verse zaden van mijn pakket. Het zou dus zo maar kunnen dat een deel van de planten in het voorjaar niet gaat opkomen. Nou ja, dan hebben we op een andere manier bijgedragen aan de biodiversiteit. We gaan het zien in het voorjaar!

Het mini-bos is geplant (Miranda Mesman)

Zelf aan de slag?

Wil je ook aan de slag in je eigen tuin of op het balkon? Dat kan! Er is voor ieder wat wils:

- Houd je van tuinieren, maar heb je alleen een dakterras of balkon tot je beschikking? Ook dan kun je een sier- of moestuintje beginnen! Kijk op de website van Natuur- en Milieuteam Zuid voor tips hoe je een groene oase van je balkon kunt maken!
- Waar 'grijze dingen' als industrie, asfalt en stoeptegels lang stonden voor vooruitgang, weten we nu dat we ook groen nodig hebben om ons leven in balans te houden. Bekijk de tips van "Samen Voor Biodiversiteit" op <https://maakgrijsgroener.nl>.
- Natuurlijk tuinieren, draait om een goed tuinontwerp. Met een slim tuinontwerp heb je minder onderhoud, wordt je tuin een paradijs voor jezelf,

insecten en dieren én ben je beter voorbereid op de gevolgen van klimaatverandering. Milieu Centraal geeft tips voor een groene tuin.

- Bekijk ook eens de tuintips van Operatie Steenbreek, een organisatie die zich al sinds 2015 inzet tegen de verharding van particuliere tuinen.
- Of bekijk de tips van Moesmeisje om jouw leefomgeving te vergroenen.
- In het boekje “Aan de slag voor insecten” van de Vlinderstichting is ook een hoofdstuk gewijd aan balkons en tuinen. Bestel het boekje en ga zelf aan de slag voor meer insecten voor jouw tuin of balkon.

Bronvermelding:

Dit artikel is op 5 januari 2021 verschenen op de site NatureToday.com en is gemaakt door Atlas Leefomgeving (www.atlasleefomgeving.nl) en Atlas Natuurlijk Kapitaal (www.atlasnatuurlijkkapitaal.nl).

Hillegom op de LiveAtlas-kaart

Door: Louis van Trigt

Toen in november 2018 de grote Vogelatlas van Sovon uitkwam, startte ook het zogenaamde LiveAtlas-project van Sovon. Als teller van weidevogels en vogels op het bollenland zag ik het project al een tijd ‘voorbijkomen’ zonder dat ik me erin verdiepte. Op 29 februari 2020 was het eindelijk zover. Bij een korte wandeling door het Keukenhofbos begon ik ermee. Dat hield in dat ik tijdens het wandelen op een streeplijst op mijn smartphone noteerde wat ik zag en hoorde. Tijdens een grijze, kille middag stelde dat niet veel voor: ik had 7 soorten en 17 exemplaren, maar voor de LiveAtlas maakt dat niet uit. Je maakt een wandeling van 15 tot circa 75 minuten, waarbij je vastlegt wat je waarneemt. Het gaat niet om een complete inventarisatie. Na het uploaden van het bezoek kreeg ik thuis op de computer de wandeling met waarnemingen prachtig in beeld. Ik zag dat Nederland voor dit project is ingedeeld in vakjes van een vierkante kilometer en getelde blokken waren rood omrand. Als je zo’n blok aanklikt, komt automatisch de meest recente telling (door wie dan ook) in beeld. Automatisch ging ik mijn eigen omgeving verkennen en stelde ik vast dat Hillegom e.o. een ‘blinde vlek’ op de kaart was, dat wil zeggen dat er nog geen enkel blok geteld was. Dat gold ook voor ‘mooie’ blokken met daarin bijvoorbeeld het Lohhortsterduin (het “Hillegomse Bos”) of het bos van het Huis te Vogelenzang. Meteen zag ik allerlei mogelijke trajecten om vierkante kilometerblokken te gaan invullen. Overigens mag je bij een wandeling gerust de grens van een kilometerblok een stuk overschrijden.

Toen kwam corona, en werd het advies zoveel mogelijk thuis te blijven. Maar vogels tellen of inventariseren mocht en mede dankzij de LiveAtlas kreeg ik het in het voorjaar met allerlei beperkingen opeens erg druk. Sommige trajecten heb ik in de loop van het voorjaar maar één keer kunnen lopen, maar het is natuurlijk ook heel interessant om de toename van verschillende soorten in de loop van het voorjaar over hetzelfde traject te kunnen vergelijken. Zo herhaalde ik mijn tocht door het Keukenhofbosch op 18 maart, 16 april en 3 mei. Op die laatste datum was de metamorfose van het bos bijna compleet en telde ik 21 soorten, waaronder Nachtegaal, Zwartkop, Tuinfluiter en Zanglijster en had ik vele territoria van Roodborst, Merel en Winterkoning op de teller staan. Nogmaals, het betrof geen complete inventarisatie (daar zou je veel meer tijd voor nodig hebben), maar er was wel een indicatie van aanwezige soorten en aantallen.

Een vergelijkbare ervaring deed ik in de lente van 2020 op in het bos van het Huis te Vogelenzang en in het Lokhorsterduin. Omdat het langs de weg opeens een stuk rustiger was dan normaal werd ook een wandeling op 23 maart langs de Pas-toorslaan met een terugtocht over de Stationsweg een genoegen met de vogels van het bollenland (Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart, Kievit, Scholekster), in de vaarten diverse soorten eenden (zelfs nog Smienten), en nabij grote tuinen en de bosschages van het sportcomplex ook nog heel wat zangvogels. Een tocht met dezelfde landschapselementen kun je ook maken vanaf het sportcomplex op de Zanderij, over de Wilhelminalaan en langs de Oude Beek weer terug, dus inclusief het Molenduintje. Hillegom blijkt dan ook een Kauwendorp, maar als een groep Kauwen wordt opgeschrikt door een jagende Sperwer is de waarneming toch ook weer de moeite waard. Andere interessante hoekjes van Hillegom waren bijvoorbeeld de omgeving van de Frederikslaan (bollenvogels en bosvogels) en het traject Betlehemlaan-Winterrustlaan (veel zangvogels en een waar Groenlingenbolwerk).

Toppers zijn kilometerblokken met diverse biotopen. Zo omvat blok 24-58-35 een deel van de woonwijk Elsbroek (de Vincent Van Gogh-singel is rijk aan zangvogels), het weidegebied (weidevogels) en een stuk bollenland aan de overkant van de Leidsestraat (bollenvogels en rustplaats diverse meeuwensoorten). Deze vierkante kilometer leverde op één wandeling 43 soorten op en was daarmee op 12 april zelfs landelijk gezien een van de hoogtepunten. Elke dag kun je namelijk de in Nederland gemaakte wandelingen met soorten en aantallen bij Sovon inzien. De wandeling door de Vosse- en Weerlanerpolder tot aan het eind van de Oosteinderlaan was hiermee vergelijkbaar: over drie wandelingen verspreid werden 40 soorten geteld. Een omgeving als het bedrijventerrein in Hillegom-Noord lijkt misschien niet interessant, maar gecombineerd met een stukje woonwijk en een stukje Weerlanerpolder, heb je toch weer een leuk gebied; op de daken van de

bedrijven broeden Visdieven en Kleine Mantelmeeuwen en er zijn een paar mooie bosschages met zangvogels. In de ruigte van het voormalige SIZO-terrein zingen Fitissen en misschien deed een Buizerd er wel een broedpoging.

Overall in Nederland kun je een bijdrage aan de LiveAtlas leveren. Toen de maatregelen versoepeld waren, was het in dit opzicht bijvoorbeeld ook goed toeven in het Groene Hart, op Schouwen-Duiveland en in het Limburgse Noorbeek. In het late najaar mocht ik wekelijks mijn kleinzoon nog wel afleveren voor de zwemles in het Sloterparkbad te Amsterdam, maar werd de begeleider in verband met de coronaregels geacht direct weer naar buiten of naar de auto te gaan. Sloterpark en Sloterplas boden gelukkig veel mogelijkheden om de drie kwartier zinnig door te brengen, te meer omdat de omgeving kennelijk geen vogelaars aantrekt en drie kilometerblokken tot dan toe ongeteld waren gebleven.

De Hillegomse wandelingen heb ik meestal samen met mijn vrouw en soms met mijn zoon gemaakt. Ze vonden vooral in het voorjaar en ook nog in de zomer plaats, toen sommige stukken bollenland onder water waren gezet (o.a. Oeverloper en Groenpootruiter). Tijdens de wandelingen telden we 83 soorten, waarmee overigens de lijst niet compleet is. Sommige soorten kwamen we toevallig niet tegen, maar hadden wel op de lijsten kunnen staan (Ijsvogel, Lepelaar, Watersnip en Zwarte Roodstaart bijvoorbeeld). Op twaalf verschillende trajecten kom je bepaalde soorten altijd tegen (Merel, Ekster, Meerkoet, Wilde Eend, Kauw, Koolmees, Huismus). Dat ook de Tjiftjaf in dit rijtje thuishoort, had ik niet verwacht.

Als Sovon LiveAtlas-teller moet je natuurlijk wel over de nodige basiskennis beschikken, maar al doende kun je ook nog veel leren. Bovendien zorgt Sovon regelmatig voor online cursussen om je kennis op te frissen of uit te breiden. Zo werd bijvoorbeeld aandacht besteed aan het onderscheid tussen Zwartkop en Tuinfluiter, die qua zang nogal op elkaar lijken. Het is interessant om vast te stellen dat er voor vogels geen grenzen tussen natuur- of cultuurgebieden bestaan. Vogels inventariseren in de eigen omgeving vind ik een stuk interessanter dan massaal Damherten kijken in het kaalgevreten duin. Een autoverplaatsing is niet nodig, want je kunt als je wilt, bij de voordeur beginnen. Om als waarnemer gegevens in te voeren en in te zien bij Sovon moet je geregistreerd zijn. Hoe je dat eenvoudig kunt regelen, vind je op Internet onder 'Starten met LiveAtlas'. Daar vind je ook alle verdere informatie. Je hoeft dus nog niet als teller actief te zijn, maar dat kan wel het vervolg zijn van deelnemen aan het LiveAtlas-project. Er is namelijk steeds behoefte aan tellers van broedvogels of winter- en watervogels. Ook wat dat betreft heeft Sovon interessante projecten.

Drie kavels BMP vogeltellingen voor SOVON

Door: Maud van der Veen

We lezen in de Duinrel elke keer weer wat er te zien is in de Bollenstreek. Sarah Humphrey laat ons weten welke vogels waar gezien zijn door onze ervaren vogeltellers, die wandelend en fietsend de Bollenstreek doorkruisen. Al die waarnemingen laten zien hoe groot de diversiteit in de Bollenstreek is. Ik dacht drie jaar geleden: “Hoe leuk zou het niet zijn om vogels te gaan tellen in mijn eigen directe omgeving?”. Ik heb me toen aangemeld bij SOVON en heb sindsdien drie telgebieden, waar ik vogels tel volgens de BMP-methode.

1. Het Sancta Maria terrein, waar ik woon;
2. Noorduinen-Oost, langs de Randweg en naast het Sancta Maria terrein.
3. Golfbaan Tespelduyn, waar ik aan de natuurinventarisatie mee doe en ook golf.

De Groenling was een van de meest getelde soorten (Maud van der Veen)

Sovon Vogelonderzoek Nederland (SOVON) is een non-profit organisatie, die in Nederland het voorkomen en de ontwikkeling van Nederlandse vogels bijhoudt. SOVON kijkt daarbij naar de voor- of achteruitgang van vogels, en naar het hoe en

waarom daarvan. BMP is het Broedvogel Monitoring Project van SOVON. Het doel is het aantal territoria van broedvogels in kaart te brengen. Je gaat 10 tot 12 maal per jaar bij het ochtendgloren je telgebied in. Je brengt de vogels in kaart die zich territoriaal gedragen of anderszins aangeven ter plaatse broedvogel te (kunnen) zijn. Na afloop van het broedseizoen worden de waarnemingen volgens vaste criteria herleid tot aantallen territoria/broedparen per soort.

Mijn gebieden zijn verschillend van aard. Ik geef per gebied een korte omschrijving en laat zien wat het resultaat van mijn tellingen was.

Sancta Maria

Het kavel Sancta Maria (40 ha) ligt op het terrein van de vroegere psychiatrische instelling Sancta Maria aan de Langevelderlaan in Noordwijk. Na het vertrek van de laatste bewoners is het gebied ingrijpend veranderd. Het gehele terrein kwam in handen van een projectontwikkelaar die hier na 2010 startte met de bouw van een villapark onder de naam Landgoed Sancta Maria. Alleen de karakteristieke paviljoens uit de jaren dertig bleven staan. Inmiddels is 75% van de kavels bebouwd en bewoond. De parkachtige aanleg onderging een metamorfose door: het verwijderen van veel struikbegroeiing, het krachtig uitdunnen van het bomenbestand en het kappen van ruime bouwplaatsen in het bestaande bosareaal. Alleen de oude begraafplaats bleef onaangetast. Langs de nieuwe wegen zijn nieuwe bomen en struiken aangeplant. Bij de huizen worden inmiddels ruime tuinen aangelegd. Rondom de oude paviljoens liggen gazons met bloemenbollenperken.

De afgelopen drie jaar telde ik hier de volgende territoria:

Soort	2018	2019	2020
Aalscholver	1		
Appelvink		2	1
Boerenwaluw	1		
Boomklever		1	
Boomkruiper	4	6	7
Bosuil		1	1
Buizerd	1	1	
Ekster	1	2	2
Fitis	1		
Gaai	2	3	2
Grasmus			1
Groene Specht	1	1	

Groenling	2	7	6
Grote Lijster		1	
Halsbandparkiet	4	2	2
Havik			1
Heggenmus	5	9	11
Houtduif	7	6	8
Huismus	1	1	
Kauw	6	4	2
Kleine Karekiet			1
Kneu		1	2
Koolmees	14	17	22
Krakeend			1
Meerkoet	2	4	5
Merel	21	18	21
Nachtegaal	2	1	1
Nijlgans		1	1
Pimpelmees	9	11	16
Roodborst	8	11	13
Spreeuw	2	4	5
Staartmees		3	
Stadsduif	1	2	
Tjiftjaf	9	12	15
Tuinfluitier	3	5	1
Turkse Tortel	2	2	2
Veldleeuwerik	1		
Vink	10	14	17
Waterhoen	2	1	2
Wielewaal		1	
Wilde Eend	2	4	4
Winterkoning	14	21	23
Witte Kwikstaart	3	4	3
Zanglijster	6	8	7
Zilvermeeuw		1	1
Zwartkop	9	17	14
Aantal territoria:	170	219	234
Aantal soorten:	36	44	37

De vogelstand lijkt weinig last te hebben van de veranderingen. Vooral tuinvogels doen het goed, maar in de rustigere uithoeken zijn nog steeds Havik, Zwarte Kraai en Bosuil te vinden. Zelfs de Nachtegaal vindt nog wat dicht struikgewas. En in de randen zijn zelfs de Kleine Karekiet en Grasmus opgedoken. Staartmees en Boomklever waren dit jaar echter niet aanwezig.

Noordduinen-Oost

Het kavel Noordduinen-Oost (46 ha) ligt langs de Randweg en strekt zich uit van de parkeerplaats bij de Duindamse Slag tot aan fietspad dat dichtbij de StayOkay op de Randweg uitkomt. De westelijke begrenzing ligt langs het bospad dat van het Piet Florisdal tot aan het fietspad bij de Noordwijkse Golfclub loopt.

Het gebied is een gemengd bos waarin Oostenrijkse en Corsicaanse dennen de overhand hebben. Deze dennen zijn hier gepoot in de periode 1930-1960. In de loop van de tijd is het karakter van het bos gewijzigd van een monotoon dennenbos naar een meer open gemengd bos. Alleen langs de Weideweg (het toegangspad naar de golfclub) is eikenbos aanwezig dat stamt uit de periode van de eerste aanleg. Behalve Zomereik treffen we verspreid over het kavel ook de volgende soorten aan: Gewone beuk, Witte abeel, Grauwe abeel, Wilde lijsterbes en Gewone esdoorn. De onderbegroeiing bestaat vooral uit Amerikaanse vogelkers met hier en daar Zuurbes en verwilderde Cotoneaster-soorten.

De afgelopen drie jaar telde ik hier de volgende territoria:

Soort	2018	2019	2020
Appelvink			1
Boomklever	4	3	
Boomkruiper	1	9	9
Bosuil		1	2
Buizerd	1	1	1
Ekster	1		
Fitis	5	2	2
Gaai	2	3	1
Glanskop	3	5	6
Goudhaan	1	3	
Groene Specht	1		
Groenling	3		1
Grote Bonte Specht	6	12	9
Halsbandparkiet	2	2	2
Heggenmus	3	8	1

Houtduif	2	10	6
Kauw	2	1	
Koekoek			1
Koolmees	13	17	14
Kuifmees			
Merel	20	16	17
Nachtegaal			3
Nijlgans			1
Pimpelmees	9	19	16
Putter	1	1	
Roodborst	14	17	18
Staartmees	1		
Tjiftjaf	12	16	15
Tuinfluit		1	
Turkse Tortel	2	1	1
Vink	21	29	23
Waterhoen		1	
Wielewaal			1
Winterkoning	16	23	26
Zanglijster	5	8	6
Zwarte Kraai	2	1	2
Zwartkop	9	18	15
Aantal territoria:	162	228	150
Aantal soorten:	28	27	27

Opvallende observaties waren er dit jaar ook weer. Een halfuurtje zang van de Wielewaal in de vroege ochtend was natuurlijk top. Hij zat in het zuid oostelijk deel van dit gebied. Vorig jaar hoorde ik hem op het terrein van Sancta Maria. Hemelsbreed dus niet zo ver uit elkaar. En dan de oprukkende Nachtegaal. Vorig jaar hoorde ik ze ten westen van het telgebied, maar dit jaar werd het kennelijk te druk aan de kust en zocht hij kennelijk een goed heenkomen in de Noordduinen-Oost. Tenslotte was de Havik dit jaar weer aanwezig langs het fietspad bij de Noordwijkse Golfclub, maar dat valt buiten het telgebied.

Golfbaan Tespelduyn

Het kavel Golfbaan Tespelduyn (39 ha) beslaat het terrein van Landgoed Tespelduyn en Golfbaan Tespelduyn. Het ligt ten noorden van het Steengrachtkanaal en is vrijwel geheel te overzien vanaf de Tespellaan en de Houtvesterslaan.

Opvallend is de hoge heuvel halverwege de N206 en de trekvaart. Dat zijn de restanten van een oude stortplaats. Inmiddels is het onderdeel van Golfbaan Tespelduyn. Een ander opvallend element vormt het eikenhakhoutbosje in de knik van de Tespellaan. Voor 1950 waren er in de aangrenzende Hoogeteense Polder meer van zulke bosjes te vinden.

Een deel van dit kavel wordt in beslag genomen door brede stroken met struiken en wilde planten, zoals Schietwilg, Zwarte els, Vlier, Meidoorn, Lijsterbes en Vogelkers. Daarnaast zijn er veel waterpartijen en sloten, waarvan de waterkanten een gevarieerde oeverbegroeiing hebben.

Golfbaan Tespelduyn is GEO (Golf Environment Organisation) gecertificeerd en heeft in dat kader ambities geformuleerd om de natuur verder te verduurzamen. Het is interessant om door voortgezette inventarisaties te volgen of dat invloed heeft op de vogelstand.

De afgelopen drie jaar telde ik hier de volgende territoria:

Soort	2018	2019	2020
Blauwborst	5	1	3
Boerenwaluw	1	2	1
Boomkruiper	4	3	3
Bosrietzanger		1	6
Braamsluiper			1
Buizerd	1	2	1
Ekster	1	5	3
Fazant	2	3	2
Fitis	6	12	12
Fuut	1	1	1
Gaai	1		1
Gele Kwikstaart	1	1	
Grasmus	2	9	7
Graspieper		1	
Groene specht			1
Groenling	1	4	4
Grote Bonte Specht	1	2	2
Grote Canadese Gans	1		1
Heggenmus	8	9	11
Houtduif	6	6	8
Huismus	1	2	3
Huiswaluw	2	2	4

Kauw	4	4	4
Kievit	2	3	
Kleine Karekiet	3	8	8
Kneu	2	6	4
Knobbelzwaan	1	1	1
Koekoek			2
Koolmees	6	9	12
Krakeend		2	4
Kuifeend	1		2
Meerkoet	8	8	7
Merel	11	14	10
Nachtegaal		1	2
Nijlgans	1	2	1
Patrijs		1	2
Pimpelmees	2	12	8
Putter	4	10	7
Rietgors	1	2	2
Rietzanger	4	7	3
Roodborst	2	5	6
Roodborsttapuit		1	1
Scholekster	2	3	1
Slobeend	1		2
Spotvogel		1	
Spreeuw	1	4	1
Stadsduif	1		
Tjiftjaf	5	7	9
Torenavalk	1	1	
Tuinfluitier	2	2	3
Tureluur		1	
Turkse Tortel	1	1	1
Veldleeuwerik	2	2	1
Vink	5	12	11
Waterhoen	1	3	4
Wilde Eend	4	7	1
Winterkoning	9	15	16
Witte Kwikstaart	6	7	5
Zanglijster	2	6	4

Zwarte Kraai		1	1
Zwarte Roodstaart		1	1
Zwartkop	5	9	11
Aantal soorten:	49	54	55
Aantal territoria:	145	245	233

Dankzij de verschillende biotopen (oud eikenbos, dichte struiken, open weilandachtige stukken en veel water) heeft dit kavel een opvallend soortenrijke vogelbevolking. Er zijn inmiddels zo'n 100 verschillende soorten op en rondom Tespelduyn geteld. Voor de BMP telling waren er dit jaar weer een paar leuke observaties. Het echtpaar Buizerd bracht in 2020 wederom met succes 2 jongen groot in het eikenbosje. Ook de Patrijzen deden het goed. We zagen 2 Patrijzenpaartjes met kinderen op en rond de terp rondkuieren. De Huiszwaluwen nestelden nog steeds aan de achterzijde van de huizen langs de Tespellaan en de Herenweg. En dat deden ook de Boerenzwaluwen in de greenkeeperloods. De Nachtegalen bleken steeds meer gebruik te maken van de steeds dichter wordende bosjes langs het Steengrachtkanaal. En de Koekoek was dit jaar voor het eerst zeer frequent en luid aanwezig.

2021

Nu ik dit schrijf, begint het alweer te kriebelen. De sneeuw is weg en de vogels fluiten al weer behoorlijk. De Merel probeert zijn eerste lied, de Koolmezen roepen om het hardst en de Grote Bonte Spechten roffelen op prachtig klinkende, oude takken. Leuk om weer een nieuw jaar in te gaan en te kijken welke veranderingen zich in "mijn" gebieden zullen voordoen!

Huiszwaluwenkolonie aan de Leidsestraat te Hillegom

Door: Louis van Trignt en Cees Timmermans

In juni 2013 werden voor het eerst Huiszwaluwen gesignaleerd bij de bollenschuur achter het woonhuis nr. 156 aan de Leidsestraat te Hillegom. Er was sprake van 3 nesten onder de dakrand. De vestiging bleek niet eenmalig; in 2014 konden er al 9 nesten geteld worden. In 2015 was de uitbreiding explosief, want in dat jaar waren er niet minder dan 23 nesten. Kennelijk hadden de huiszwaluwen een geschikte plek gevonden. Het speelde zich allemaal af onder de dakrand aan de noordkant van het oude gebouw. Deze dakoverstek is lang niet meer geschilderd daarvoor plakt het kleiige bouw materiaal van de zwaluwen er goed aan vast. De dak-

rand is nog altijd licht gekleurd, een aspect dat door huiszwaluwen op prijs gesteld wordt als ze ergens een nest gaan bouwen. Ook van belang is, dat aan de overkant van de Leidsestraat op de erven van de Maatschap Zeestraten en in het veenweidegebied geschikt kleiig materiaal te vinden is om de bekende komvormige nesten mee te bouwen. Het jaar 2016 leverde 28 nesten op en in 2017 waren het er 31. In 2018 was er een dipje met 'slechts' 22 stuks, maar in 2019 volgde een spectaculaire stijging. In dat jaar verschenen aan de dakrand 49 nesten. Bovendien deed zich in dat jaar (misschien ook al een jaar eerder) een interessante uitbreiding van de kolonie voor: op twee plaatsen in de Jacob Marislaan in de woonwijk Elsbroek waren bij elkaar 10 nesten van Huiszwaluwen te vinden. Ook aan een woonhuis aan de Hyacinthenlaan werd gebroed; daar bevonden zich twee nesten. In 2020 mislukten de broedsels op het laatste adres, maar aan de Jacob Marislaan waren opnieuw 8 nesten. Later werden ook nog twee nestlocaties vastgesteld, één straat verder, in de Jozef Israëllaan op de hoek bij de Singel. Aan de dakrand van de bollenshuur aan de Leidsestraat zaten ondertussen al 53 nesten. De vestiging van huiszwaluwen nabij de Leidsestraat sinds 2013 is dus heel succesvol gebleken. Deze kolonie van de bollenshuur is nu duidelijk 'vol' en vogels zoeken en vinden andere plekken om te nestelen.

Tegelijkertijd is er een bedreiging, want met de vervallen bollenshuur zal in de toekomst het nodige gebeuren. Voor zover bekend ligt de verbouwing tot een appartementencomplex het meest voor de hand en daardoor wordt de huiszwaluwkolonie bedreigd. Het is dus zaak tijdig alternatieve huisvesting te bieden en dat gebeurt in Nederland op dit moment vooral in de vorm van huiszwaluwtilen. Deze moeten dan ergens in de buurt van de bestaande locatie komen te staan, niet meer dan 200 meter er van af. Doordat wij als vogelnestentellers voor de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland en SOVON op deze bedreiging stuitten, voelden we ons geroepen om in actie te komen.

We hebben in de afgelopen maanden contact gezocht met leden van de familie Zeestraten die eigenaar zijn van de grond en de gebouwen en ook met de uitbaters van de Bed & Breakfast in De Groene Bollenshuur. Plannen zijn samen gemaakt en besproken. Met de gemeente Hillegom is overleg gestart over de nodige vergunningen. Er is gezocht naar personen en bedrijven die een zwaluwtil kunnen bouwen en plaatsen. We zoeken uit welke fondsen regionaal en landelijk eventueel bereid zijn om dit project mede te financieren. Voor advies en ondersteuning hebben we aangeklopt bij de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland en bij onze KNNV afdeling. Marjos Moermans (Zwaluwadviesbureau) is als deskundige op het gebied van Huiszwaluwen geraadpleegd om te weten welke eisen er aan een aan

te bieden huisvestingsmogelijkheid gesteld moeten worden. Martine Dubois heeft ons praktische informatie gegeven over de manier waarop huiszwaluwen zelf hun nesten bouwen en hoe we dat kunnen ondersteunen. In overleg met de eigenaren van de grond, de uitbaters van de Bed & Breakfast en met Michiel Dechering van de Groenploeg van Landschap Noord-Holland hebben we een plek voor de til gekozen ongeveer op 100 meter achter de oude bollenschuur in het bollenveld vlak bij een sloot.

De Groene Bollenschuur in Hillegom (Louis van Trig)

We zijn nu in de fase van de keuze te moeten maken welke til we kiezen, door wie we die laten maken en plaatsen. Het lijkt soms wel of we een huis voor onszelf aan het bouwen zijn. Aan de Bed & Breakfast willen we een voorziening maken met kunstnesten aan de noordzijde van het gebouw. Deze voorziening willen we in eigen beheer met vrijwilligers uitvoeren en dus zelf maken en installeren. Er hebben zich hier zelfs al sponsors voor gemeld.

We hebben als planning dat voor het broedseizoen dit jaar de nestvoorziening aan de Bed & Breakfast klaar zal zijn. We streven ernaar dat de til achter de bollenschuur voor het broedseizoen van 2022 geplaatst zal zijn. Gezien de expansiedrift

van de vogels in de omgeving, is een tweede huiszwaluwtil iets verder weg voor de toekomst ook een mogelijkheid. Daarbij kan gedacht worden aan de omgeving van de boerderijwinkel 'Elsbroekerwei'.

Wintertelling Ooievaars januari 2021

Door: Sarah Humphrey

Sinds 2010 organiseert de Stichting Ooievaars Research en Knowhow (STORK) jaarlijks in januari een wintertelling van Ooievaars in Nederland. Waarnemers worden gevraagd hun waarnemingen door te geven of direct aan STORK of via waarneming.nl. Hiermee probeert STORK in beeld te brengen hoeveel Ooievaars er overwinteren in ons land, waar ze te vinden zijn en wie het zijn. Dit laatste is makkelijk te achterhalen door ringen af te lezen want sommige vogels zijn geringd. Ik doe elk jaar mee want ik weet een vaste plek bij mij in de buurt waar Ooievaars in de winter altijd aanwezig zijn. Behalve de bekende nestpaal bij Oostergeest in Warmond, is er vaak een groep vogels ter plaatse in een weiland langs de Wasbeeklaan in Sassenheim.

Dit jaar werd de telling in het weekend van 16 en 17 januari gehouden en de waarnemers in de Bollenstreek die meededen met de wintertelling, zagen in totaal 12 vogels op 6 verschillende locaties (dubbele tellingen zijn eruit gehaald).

Datum	Aantal	Gebied	Waarnemer
16-01-2021	2	Lisse	A. Moolenaar
16-01-2021	1	Oud Leeuwenhorst	J. van Dijk
16-01-2021	1	Sportlaan, Voorhout	STORK
16-01-2021	2	Beekpolder, Voorhout	Externe bron
17-01-2021	2	Oostergeest, Warmond	J. Stigters
17-01-2021	4*	Wasbeeklaan, Sassenheim	S. Humphrey

**Een vogel geringd: NLA 2E 498*

Een van de Ooievaars die ik zag was geringd en ik vond het interessant om er achter te komen waar en wanneer deze vogel zijn ring kreeg. Ooievaars zijn geringd met European Laser Signed Advanced (ELSA) ringen, een kunststof ring met witte tekens erop die er niet met verf op zijn aangebracht maar met behulp van een laser. De ELSA ringen worden in veel landen gebruikt voor verschillende soorten Ooievaars en ieder land heeft zijn eigen unieke code die bestaat uit een ringcentrale code en een ringnummer.

Op de Nederlandse ringen staan de letters NLA van boven naar beneden, dit is de afkorting van “NederLandArnhem” en is de zogenaamde ringcentrale code. Het ringnummer zelf bestaat uit een serienummer en een letter, in dit geval is de letter ‘E’ het kenmerk van een Nederlandse ring, en een volgnummer. De foto hieronder laat een ring zien van de eerste serie: 1E001 t/m 1E999. De tweede serie bevat de nummers 2E001 tot en met 2E999, enzovoorts.

Ooievaarringen (Foto © Vogelbescherming.nl)

De gegevens van ‘mijn’ geringde vogel heb ik doorgegeven aan de website Vogel-trekstation.nl. (Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) en de Ringersvereniging en regelt de dagelijkse gang van zaken rond het vangen en ringen van vogels voor wetenschappelijk onderzoek, beleid en bescherming). Een aantal dagen later ontving ik een mail met uitgebreide informatie over deze Ooievaar. Hij of zij (het geslacht was toen als onbekend ingevuld) werd op 18 juni 2013 als een niet vliegvlug nestjong geringd op de Vosweg in Gorssel in Gelderland, de coördinaten van de ringplaats werden keurig aangemeld. Ook kreeg ik de naam van de ringer en zijn contactgegevens. Dit alles betekent dat de vogel 7 ½ jaar oud is, en dat hij of zij 115 kilometer heeft afgelegd om van Gorssel naar Sassenheim te vliegen. Of deze Ooievaar Sassenheim heeft gekozen voor zijn of haar vaste standplaats weet ik niet, ik moet de vogels die ik langs de Wasbeeklaan zie, voortaan goed in de gaten houden, maar zo te zien verkeert hij of zij in blakende gezondheid!

Voor de volledig resultaten van de Wintertelling Ooievaarders van dit jaar zie: https://www.ooievaarders.eu/0521wintertellingen_2021/default.html.

Winterse Ooievaars in Lisse

Door: Annelies Moolenaar

In aansluiting op Sarah's verhaal over de wintertelling: de twee gemelde Lissese Ooievaars zijn standvastige overwintersaars. Ze foerageren deels op de leegstaande wei die grenst aan de Heemtuin, en deels op het grasveld bij de Marconiflat.

De Ooievaars zijn vaste stamgasten in Lisse (Annelies Moolenaar)

Rond beide locaties worden ze dagelijks bijgevoederd, door verschillende omwonenden. Het schijnt dat ze jaren geleden zelfs bediend werden met ontdooid eendagskuikens. De eigenaar van het huis waar ik nu woon, was gewend de Ooievaars 's winters bij te voederen met leverworst. Toen ik dat hoorde, vond ik dat zo uitermate grappig dat, toen het stel in het najaar verscheen, ik onmiddellijk naar de supermarkt toog om te kijken of de twee dat inderdaad zouden waarderen. Het was een soort 'Noach roept de dieren naar de Ark'-ervaring. Na het werpen van de eerste stukjes kwamen de twee Ooievaars meteen richting mijn tuin aangevlo-

gen, en even later liepen ze gewoon over het gazon. En niet alleen deze twee: ook een Blauwe Reiger kwam met ze mee, en een heleboel Kokmeeuwen. Het leverworstje was daarmee dan ook meteen volledig in de diverse vogelmagen verdwenen. Het was een leuk experiment: ook om te kijken hoever het geheugen van vogels reikt. Blijkbaar is het toch echt diep verankerd, dat het in de winter op deze plaats goed toeven is. Ik heb toen wel besloten het bijvoeren met worst of brood niet voort te gaan zetten. Er komt toch een hoop ongezond spul mee naar binnen zoals zout en kleurstoffen, en op de wei valt genoeg te eten aan regenwormen, slakken, muizen en kikkers. Tenminste: als ik ze daar zo zie rondlopen, wordt er om de haverklap iets naar binnen gewerkt. Af en toe slinger ik dan wel een door de kat gevangen muis (of het restant daarvan) de wei in. Als ik nog even goed laat zien dat er een lekker hapje aankomt, kan één der Ooievaars het gewoon in de lucht opvangen. Zo is er dan ook een keer een gesneuveld Roodborstje gerecycled tot Ooievaar. Een uitzondering maak ik jaarlijks wel, met het weekend van de Nationale Tuinvogeltelling. Dan worden er weer wat stukjes worst gedoneerd. Het is toch wel heel gaaf om dan bij het armzalige lijstje van één Merel, twee Koolmezen, één Vink en twee Kauwtjes gewoon ook twee Ooievaars te kunnen bijschrijven. En het grappige is, die ene Blauwe Reiger vergezelt de Ooievaars dan ook weer, meeliftend op de aandacht die de witte vrienden krijgen.

Ze hebben de sneeuwperiode van 7 tot 14 februari 2021 gelukkig overleefd. Sneu gezicht, ze zo te zien kleumen in de wei. Ik heb de hand over het hart gestreken en ze toen toch ook weer een extraatje toegediend, waar vooral de Blauwe Reiger heel dankbaar voor was. Of dit oude paar Ooievaars ook ergens broedsuccessen heeft, is mij niet bekend. Eentje is geringd: zilver, rechts, 763. Deze is in 1989 in Wassenaar als nestjong geringd en heeft dus nu de respectabele leeftijd van 31 jaar en 8 maanden!

Natuurinventarisaties Tespelduyn 2021

Door: Maud van der Veen

In 2017 en 2018 heeft Natuurvereniging de Bollenstreek een inventarisatie van de natuur op Tespelduyn uitgevoerd. Dit gebeurde in het kader van de GEO certificering. Deze inventarisatie gaan we nu herhalen in 2021 met een groep van 12 KN-NV'ers. Eens per maand, op een zaterdagochtend, noteren we alles wat we aan soorten tegenkomen. We maken onderscheid tussen de volgende hoofdgroepen: Planten & Bomen, Vogels, Zoogdieren, Vlinders, Libellen, Andere insecten en Pad-

denstoelen & Mossen. Aan het eind van het jaar schrijven we een verslag, waarbij we een vergelijk zullen maken met 2017 en 2018. Tespelduyn heeft naar aanleiding van het rapport een aantal plannen geformuleerd om de biodiversiteit te stimuleren. Is dat ook gelukt?

Suikermycena (Jan & Riek Bischoff Tulleken)

We zullen elke maand via de Duinrel alvast wat laten zien van onze vondsten. In januari stonden de Paddenstoelen op de voorgrond. We vonden in de eerste maand van het jaar 75 verschillende soorten paddenstoelen en mossen, waaronder veel super kleine zwammetjes. Veel van deze kleine zwammetjes zijn alleen aanwezig onder natte en vorstvrije omstandigheden. We hadden dus geluk met de zachte winter. Maar het zegt ook wat over de bosgrond op Tespelduyn. Het oude hout en de bladeren in de bossen blijven zoveel mogelijk liggen. Er zijn verschillende takkenrillen gemaakt, waar niet alleen de kleine paddenstoelen van profiteren, maar ook vogels en insecten. Als je die takken oppakt en met een loepje of microscoop bekijkt, gaat er een bijzondere wereld voor je open.

Jan en Riek Bischoff Tulleken zijn gespecialiseerd in de heel kleine paddenstoelen en maken daar wonder mooie foto's van. De meeste foto's zijn vergroot, soms zelfs sterk vergroot. In het echt zijn de paddenstoelen soms dus maar een paar millimeter groot. Kijk bijvoorbeeld naar de foto van de Suikermycena waar een centimeter naast ligt.

De kleinere paddenstoelen zijn onder te verdelen in drie groepen:

1. Myxomyceten/Slijmzwammen zijn eigenlijk geen paddenstoelen, het zijn zelfs geen planten of dieren, maar aparte organismen. Slijmzwammen groeien vanuit een slijmerig laagje op hout en houtige planten(resten). In

dit slijm ontstaan de, meestal witte, vruchtlichaampjes, die via geel, roze, purper, zwart, etc. veranderen in een grijs, maar meestal bruin bolletje dat openbarst en daarmee een enorme hoeveelheid sporen vrijgeeft. Heksenboter is zo'n slijmzwam. Hij kruipt over het substraat en zuigt de daarop levende bacteriën en algen leeg en laat daarbij een spoor van witte lege huidjes achter. Ook het Asgrauw netwatje en het Fopdraadwatje behoren tot deze categorie. Ze groeien op dood hout en zijn slechts tienenden van tot enkele millimeters groot.

2. Ascomyceten/Zakjeszwammen zijn wel paddenstoelen. Ze danken hun naam aan de sporenzakjes, de karakteristieke voortplantingsstructuren die microscopisch waarneembaar zijn. Rietspleetlip is een voorbeeld van de zakjeszwammen. De vruchtlichamen van de Rietspleetlip groeien op dode stengels van grote grassen en zien er van buiten uit als zwarte, spoelvormige vlekjes met een overlans spleetje. Dat gaat bij vochtig weer open, zodat de draadvormige sporen kunnen worden weg geschoten. Bij het Spits tepelkogeltje zijn de kogeltjes 4-5 mm in diameter en staan los van elkaar, terwijl ze bij bijvoorbeeld de Grijs korstkogelzwam met elkaar vergroeid zijn en zo een grote korst vormen. Kraterkorstkogelzwam is algemeen voorkomend. Aan de bovenkant zie je dat de openingen van de zakjes (de puntjes) zichtbaar zijn, als je er wat afschraapt zie je vaak de (doorgesneden) zakjes. *Volutella ciliata* is een aseksueel eencellig zwammetje met zowel een sporenvormende als een steriele vorm. Het groeit aan de onderkant van dode stengels van diverse planten.
3. Onder overige vallen veel verschillende soorten kleine paddenstoelen, die kortweg Korstjes, Vaagjes en Veegjes worden genoemd. Bijvoorbeeld de Klontjestrilzwam. Dat is een geleischiemmel. Hij komt vooral voor in loofbossen op niet te droge, goede grond zoals kalkhoudend duinzand. De Witte tandzwam is waarschijnlijk samen met de Splijtende tandzwam de meest voorkomende zwam in ons land. Hij groeit aan de onderkant van op de bodem liggend dood hout. Raap eens een paar natte dode takken op, succes vrijwel verzekerd. De opening van de buisjes is altijd naar de aarde gericht om de daarin gerijpte sporen vrij baan te geven bij het sporuleren. Groeit de zwam aan de zijkant van een stuk hout (dus onder een hoek met de aarde), dan vormen de buisjes een glijbaanachtig profiel zodat de sporen ook hier ongehinderd kunnen vrijkomen. En als laatste het Wit franjevlies, dat groeit in een Elzenprop.

De hele lijst met vondsten is te vinden op www.bollenstreek.knnv.nl onder het tabblad "Werkgroepen". Onder "Fotoalbums" zijn ook diverse foto's te zien.

Gedicht: Fatsoenlijk knokken

Door: Paul Venderbosch

Fatsoenlijk knokken

Vanuit goed fatsoen
moet ik het goed doen
Maar wat goed doen is
is soms ongewis

Vanuit goed fatsoen
kijk jij naar mijn doen
Wat ik goed bedoel
geeft jou jouw gevoel

Laat dat doen bij mij
Want het maakt ons blij
dat wij willen doen
vanuit goed fatsoen

Knokkende Meerkoeten (Jan & Riek Bischoff Tulleken)

Waarnemingen 11 november 2020 t/m 10 februari 2021

Door: Sarah Humphrey

Op de valreep van deze waarneemperiode viel Koning Winter binnen, en hoe! Voor de eerste keer in een dik tien jaar waren de Kagerplassen bevroren en de schaatsen konden eindelijk uit het vet. Minder leuk voor de vogels natuurlijk. Er werden ongekende aantallen van vooral Houtsnippen gezien, maar dat is een verhaal voor de volgende keer.

Een Bruine Boszanger zorgde in december en januari voor veel belangstelling onder de lokale vogelaars. Dit onopvallende, kleine, bruine vogeltje (letterlijk) bleef bijna een maand op de grens van de gebieden: Noordwijkerhout - Oud Leeuwenhorst, Leidsevaart - Piet Gijs en Voorhout - Polder Boekhorst.

Een Roodkeelduiker vliegt op 22 november over het Oosterduinse Meer in Noordwijkerhout (RJA). Hier zijn op 15 januari 46 foeragerende Futen te zien (JVD). Een adulte Kuifduiker in winterkleed is op 8 januari ter plaatse op het Norremeer (HVS, SHU).

97 Aalscholvers zijn op 14 november ter plaatse bij Nieuw Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL).

Op 29 december is er een Kleine Zilverreiger ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (JVD). Nog een vogel (misschien dezelfde) is op 8 januari te zien in de Hoogeveense Polder in Noordwijkerhout (PSP).

De afgelopen periode zijn er twee slaapplaatstellingen van Grote Zilverreigers gedaan vanaf de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim. Op 18 december zijn er 76 vogels geteld en op 8 januari 88 vogels (HVS).

Tijdens de jaarlijkse wintertelling van Ooievaars in het weekend van 16 en 17 januari tellen zes waarnemers in totaal 12 vogels op zes verschillende locaties (zie het artikel hierover in deze Duinrel).

Op 15 januari zijn 49 Knobbelzwanen te zien in de Elsgeesterpolder (JVD). 46 vogels zijn op 23 januari ter plaatse bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

Op 5 december vliegen er 2 Toendrarietganzen in zuidelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR). 50 Kleine Rietganzen vliegen op 28 november in zuidelijke richting over de Oude Vuilnisbelt (HVS). Op 4 februari vliegen er 80 vogels in noordelijke richting over de Parklaan in Sassenheim (HVS). Een groep van 180 Kolganzen vliegt op 10 december in oostelijke richting over de Klinkenberger- en Voorhofpolder te Warmond (JWI). Op 28 januari vliegen er 300 vogels in weste-

lijke richting over de Kagersingel in Sassenheim (JDR). 28 Brandganzen vliegen op 27 november in zuidelijke richting over de Oude Vuilnisbelt te Sassenheim (JDR). 150 Grote Canadese Ganzen zijn op 2 januari aanwezig in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL). Op Oudejaarsdag vliegt een groep van ongeveer 700 Grauwe Ganzen in westelijke richting over de Tulpenstraat in Sassenheim (EBO).

Er zijn de afgelopen periode vier waarnemingen gedaan van Casarca's: op 3 januari zijn er 3 vogels ter plaatse in de Zilkerpolder te Noordwijkerhout (WNL); een ♂ en een ♀ zijn op 10 januari aanwezig in de Vosse- en Weerlanderpolder te Hillegom (WNL), en op 6 februari zijn er 2 vogels te zien op twee verschillende locaties in Hillegom: de Oosteinderpolder en het Lokhorsterduin (WNL).

Op 14 november zijn er 86 rustende Krakeenden te zien op het Oosterduinse Meer in Noordwijkerhout (JVD). 104 vogels zijn op 14 november ter plaatse bij Nieuw Leeuwenhorst (WNL). Een zeer grote groep van 500 vogels is op 2 januari aanwezig in de Vosse- en Weerlanderpolder te Hillegom (WNL). Op 9 februari zijn er 250 Wintertalingen ter plaatse bij Nieuw Leeuwenhorst (WNL). Hier zijn op 21 januari 58 rustende Kuifeenden te zien (JVD). 35 Slobeenden zijn op 15 december aanwezig op de Klinkenbergerplas (WNL). Hier zijn op Oudejaarsdag 10 Tafeleenden ter plaatse (WNL) en op 9 februari 5000 Smienten (WNL). Een Krooneend is op 28 november te zien op het Oosterduinse Meer (MWI).

Een ♂ Pijlstaart is van 20 november t/m 22 januari regelmatig te zien in een sloot nabij de Heemtuin van Lisse; soms maakt hij enige avances naar een vrouwtje 'soepeend' (AMO, TVH). Op 10 februari is er een ♀ exemplaar ter plaatse op de Klinkenbergerplas (HVS).

Alle waarnemingen van Brilduikers zijn op het Norremeer gedaan. Het eerste ♂ ex. van de winter is hier op 27 november te zien (JDR). Op Nieuwjaarsdag zijn er 7 vogels aanwezig (HVS). Een groep van 7 vogels is op 9 januari nog steeds ter plaatse (JDR). Van 27 januari tot en met 6 februari is er een ♂ Grote Zaagbek te zien in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL).

Een ♀ Blauwe Kiekendief is op 28 november ter plaatse in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (WNL). Op 20 december vliegt er een eerste kalenderjaar vogel over de Kooipolder in Sassenheim (HVS). Nog een ♀ ex. is te zien in de Floris Schouten Vrouwenpolder te Sassenheim (JDR). Een Bruine Kiekendief is op 27 januari ter plaatse in Polder Elsgeest te Voorhout (WNL). Gezien de vroege waarneming van deze soort, kan het zijn dat deze vogel een 'overwinteraar' is.

Op 14 november is er een Havik ter plaatse in de Vosse- en Weerlanderpolder te Hillegom (WNL). Een ♂ ex. is op Nieuwjaarsdag te zien in de Hellegatpolder te Sassenheim (HVS). In het centrum van Warmond is er op 14 januari een overvliegende vogel te zien (WNL). Op 14 november is een jagende Sperwer te zien in de wijk Elsbroek te Hillegom (TVH). Een ♀ is op 11 december ter plaatse op het Sol-lasi bungalowpark in Noordwijkerhout (RJA). Op Nieuwjaarsdag is er een ♀ ex. ter plaatse op Jachthaven Jonkman in Sassenheim (HVS). Nog een Sperwer zorgt op 16 januari voor grote paniek onder de Vinken en Putters op het terrein van Landgoed Tespelduyn (SHU).

Een Smelleken jaagt op 29 januari in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder te Noordwijkerhout (PSP).

Op 18 november vindt een waarnemer een dode vierde kalenderjaar ♂ Slechtvalk op het bedrijventerrein Meer en Duin in Lisse (BNO). De bekende vogel van de kerktoeren in Sassenheim is de afgelopen periode regelmatig te zien (EBO, HVS, SHU). Op Nieuwjaarsdag zorgt in de wijk Elsboek te Hillegom een andere Slechtvalk voor een spectaculair schouwspel hoog in de lucht. Hij (of zij) stort zich steeds in een vlucht Postduiven om er een proberen te scheiden van de rest. Doordat de duiven bij elkaar blijven, lukt dit uiteindelijk niet en na een minuut of tien houdt de Slechtvalk het weer voor gezien (TVH).

De meeste waarnemingen van Patrijzen komen uit de Elspeesterpolder in Voorhout. Hier is op 13 november de grootste groep van 15 vogels ter plaatse (WNL). Op Oudejaarsdag foerageert een groep van 7 vogels in de Mottigerpolder te Voorhout (MDG). 11 Vogels zijn op 13 januari te zien in de omgeving van de Grote Looster in Lisse (WNL). Op 10 februari zijn er 9 rustende exx. te zien in de Beekpolder te Voorhout (WNL).

10 Scholeksters zijn op 16 januari ter plaatse bij Oud Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL).

Een Waterral zien is moeilijk, je hoort hem eerder. Het geluid klinkt als het gegil van een speenvarken. Roepende vogels zijn de afgelopen periode op verschillende plaatsen te horen, o.a. bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS, JDR, SHU); Polder Boekhorst in Voorhout (JWI); Oud Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL) en in Warmond (WNL).

85 Goudplevieren rusten op 11 november in de Elspeesterpolder te Voorhout (JVD).

Hier zijn er op 12 december 270 Kieviten ter plaatse (JVD).

Een vorstperiode maakt het moeilijk voor het Bokje, maar des te makkelijker om hem te spotten als hij op zoek gaat naar voedsel in niet-bevroren slootjes. Op 9 februari is er een vogel ter plaatse bij Huys te Warmond (JWI). Nog een ex. is op 10 februari ter plaatse bij de Klinkenbergerplas (HVS). Op 27 november zijn er 17 Watersnippen ter plaatse in de Mottigerpolder te Sassenheim (WNL). Een Houtsnip is op 21 november ter plaatse bij Sportpark De Roodemolen in Sassenheim (JDR). Op 8 februari vliegt er een vogel over de Parklaan in Sassenheim (HVS). 3 Houtsnippen zijn op 10 februari aanwezig bij Klein Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL).

Een Wulp vliegt op 9 februari over de Kagersingel in Sassenheim (JDR). Op 18 november is een Witgat te zien in Polder Elsgeest te Voorhout (WNL).

Een Grote Mantelmeeuw is op 23 januari ter plaatse op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

Een groep van 38 Holenduiven foerageert op 12 december in de omgeving van de Oosterduinse Sloten (JVD).

Een Kerkuil vliegt op 27 november over de Poelpolder in Lisse (WNL). In de Vossen Weerlaner polder in Hillegom blijkt er een slaapplek van een Kerkuil te zijn (WNL). Een roepende ♂ Bosuil is van 22 november t/m 15 december te horen op het Sollasi Bungalowpark in Noordwijkerhout (RJA). Op 9 december is er in de Elsgeesterpolder te Voorhout een jagende Ransuil te zien (WNL).

Voordat de vorstperiode intrad, kwamen er veel waarnemingen van Ijsvogels binnen. Deze schitterende vogels waren te zien o.a. in het Keukenhofbosch, de wijk Elsbroek in Hillegom, het Mennepark in Sassenheim, de St. Bavo en Nieuw Leeuwenhorst in Noordwijkerhout, Huys te Warmond, de Heemtuin in Lisse (een vastgesteld territorium) en het zuidelijke deel van de Zwetterpolder in Noordwijkerhout (VWA).

Een roffelende Grote Bonte Specht is op 15 januari te horen in de wijk Poelpolder te Lisse (TVH). Nog een roffelende vogel is op 30 januari te horen in Park Rusthoff te Sassenheim (SHU). Een Kleine Bonte Specht is op 5 januari ter plaatse in het Keukenhofbos (OTH). Op 11 januari is een roepend ex. te horen in Polder Het Langeveld (RGE).

2 Veldleeuweriken zijn op 5 februari te horen zingend in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL).

Een groep van 110 Graspiepers is op 22 januari ter plaatse bij Oud Leeuwenhorst (PSP). Een Waterpieper is op 13 november ter plaatse in de Elsgeesterpolder (WNL).

Er is geen gebrek aan Grote Gele Kwikstaarten, ze zijn overal te zien de afgelopen periode. Ze zijn in weilanden te vinden, maar ook in de bebouwde kom: bijvoorbeeld in het centrum van Sassenheim (JDR, SHU) en in de wijk Elsbroek in Hillegom (TVH). 28 Witte Kwikstaarten zijn er op 13 december foeragerend bij Oud Leeuwenhorst (JVD). Een ♂ Rouwkwikstaart is op 26 december te zien in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder (PSP). Een Zwarte Roodstaart is op 14 november te horen, roepend in het Westelijke Bollengebied te Hillegom (TVH).

Een ♂ Roodborsttapuit is op 23 november ter plaatse in Polder Het Langeveld te Noordwijkerhout (WNL).

In Polder Het Langeveld is op 4 februari ook de eerste zingende Merel van het jaar (voor zover ingevoerd op waarneming.nl) te horen (SHU). Op 20 november vliegen er 35 Kramsvogels over de Heemtuin in Lisse (TVH). Grote aantallen van deze soort blijven echter uit. Een groep van 100 Koperwieken vliegt op 20 november in zuidelijke richting over de Klinkenbergerplas (WNL). 130 vogels zijn op 2 januari ter plaatse bij Oud Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (PSP). De eerste zingende Zanglijster van 2021 is op 29 januari te horen in de Zwanendreef in Lisse (TVH).

Een ♂ Zwartkop is op 5 december te zien op het terrein van de Sancta Maria in Noordwijkerhout (WNL). Op 2 januari is er een ♀ ex. in de wijk Poelpolder te Lisse (WNL).

Dit jaar zijn er relatief weinig overwinterende Tijftjaffen waargenomen; er zijn maar drie waarnemingen binnengekomen en allemaal komend uit Noordwijkerhout (WNL).

Opvallend zijn de waarnemingen van Cetti's Zangers en op twee plekken in de Bollenstreek: op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS, SHU) en bij het Oosterduinse Meer in Noordwijkerhout. Hier zijn op 2 december 3, mogelijk 4, verschillende vogels aanwezig (MWI, WNL).

Op 29 december ontdekt Arnold Meijer een Bruine Boszanger in een struik langs de Leidsevaart en dit is de eerste waarneming van deze soort in ons gebied. Bruine Boszangers zijn zeer schaarse doortrekkers, hun broedgebied ligt in Siberië en ze overwinteren in zuidoost Azië. Ze laten zich echt niet makkelijk zien (in de taal

van de vogelaar zijn ze 'skulky', dat wil zeggen ze weten zich zeer goed te verstoppen) en het is meestal de ervaren vogelaar die de typisch hard smakkend roep van de vogel herkent. Dit ex. is op 22 januari voor het laatste waargenomen (VWA).

In Oegstgeest werd op 13 november ook een Bruine Boszanger gespot (Annelies Moolenaar)

10 Goudhanen zijn op 18 december ter plaatse in de Heemtuin te Hillegom (WNL). De meeste waarnemingen van Vuurgoudhaan komen van Huys te Warmond. Op 13 november is er een ex. te zien in de omgeving van de Hyacintenstraat in Sassenheim (JDR). Triest is de dode vogel, een verkeersslachtoffer, op 17 januari op de Stationsweg in Lisse (WNL).

Op 17 november zijn er 2 Glanskoppen ter plaatse op het terrein van de Sancta Maria in Noordwijkerhout (WNL). Een foeragerend ex. is op 7 januari te zien in het Keukenhofbos (EBO). 3 Zwarte Mezen zijn op 9 januari ter plaatse in het Lokhorsterduin in Hillegom (WNL).

Op 2 januari telt een waarnemer 30 Huismussen in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL). 2 Ringmussen zijn op Nieuwjaarsdag ter plaatse in het Ter Wegenpark te Sassenheim (JWI). Op 3 januari zijn er 3 exx. te zien in de wijk Elsbroek te Hillegom, een nieuwe tuinsoort voor de waarnemer (TVH).

Een groep van 70 Vinken is op Tweede Kerstdag te zien in de zuidelijke deel van de Zwetterpolder (PSP).

Op 23 november zijn er 25 Kepen ter plaatse bij Huys te Warmond (WNL). Ongeveer 50 Sijzen zijn op Eerste Kerstdag ter plaatse in het Westelijke Bollengebied in Hillegom. Het is een drukte van jewelste! (TVH).

Op 5 januari is er een Goudvink ter plaatse in Warmond Oostergeest (WNL).

6 Appelvinken zijn op 5 februari aanwezig in het bos van Huys te Warmond (WNL). Een foeragerende IJsgors is op 13 november te zien in de Zilkerpolder te Noordwijkerhout (WNL). 20 Rietgorzen zijn op 9 februari ter plaatse in het Westelijke Bollengebied van Hillegom (WNL).

In Lisse is al enige tijd een ongeringde man Pijlstaart aanwezig (Annelies Moolenaar)

Met dank aan de waarnemers:

AMO	Annelies Moolenaar	OTH	Otto Thomas
EBO	Erik Boekhoven	PSP	Peter Spierenberg
HVS	Hans van Stijn	RGE	Reinder Genuït
JDR	Job de Ridder	RJA	Rob Jansson
JVD	Jelle van Dijk	SHU	Sarah Humphrey
JWI	Jan Wierda	TVH	Thomas van Haaster
MDG	Mariska de Graaff	VVA	Vele waarnemers
MWI	Maarten Wielstra	WNL	Waarneming.nl

Waarnemingen voor de periode 11 februari t/m 10 mei kunnen doorgegeven worden via www.waarneming.nl, bereikbaar via onze website, of per e-mail aan Sarah Humphrey: vogelsbollenstreek@gmail.com.

de Duinrel

Natuurvereniging de Bollenstreek

27ste jaargang, juni 2021

Bestuur John van Velzen; F. Koolhovenstraat 5, 2171 RD Sassenheim
voorzitter telefoon: 06-54661288 of mail: voorzitter@bollenstreek.knnv.nl

penningmeester Jan Plomp; Ambachtstraat 29, 2181 RC Hillegom
telefoon: 0252-516545 of mail: penningmeester@bollenstreek.knnv.nl

secretaris Maud van der Veen; Langevelderlaan 9, 2204 BB Noordwijk
telefoon: 06-11098194 of mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl

ledenadministratie Maud van der Veen
mail: ledenadministratie@bollenstreek.knnv.nl

algemeen lid Agaat Mesman; Dopheidestraat 38, 2165 VP Lisserbroek
telefoon: 0252-503039 of mail: agaat@quicknet.nl

Redactie Thomas van Haaster, Annelies Moolenaar en Cees Timmermans;
de Duinrel Avenbeeck 87, 2182 RV Hillegom
telefoon: 0252-516997 of mail: deduinrel@gmail.com

webredacteur mail: webmaster@bollenstreek.knnv.nl

Excursiecommissie Agaat Mesman, Jan Bischoff Tulleken, Lidy van der Salm, Jan Plomp
en Jos van Schie

Waarnemingen Sarah Humphrey; Geestburg 6, 2171 DM Sassenheim
telefoon: 0252-755156 of mail: vogelsbollenstreek@gmail.com

Milieuoverleg Nico Groen; Fazantstraat 50, 2162 GM Lisse
Duin- & Bollenstreek telefoon: 0252-410460 of mail: nico.groen@casema.nl

Doneur of lid worden? Maak € 18,00 respectievelijk € 40,25 over op NL32 INGB 00005 61947
t.n.v. KNNV afdeling Bollenstreek te Hillegom o.v.v. 'Donatie' en/of 'Con-
tributie'. Doneurs ontvangen de Duinrel. Leden krijgen daarnaast ook
het blad Natura van de landelijke KNNV. Het lidmaatschap of doneur-
schap starten of beëindigen kan alleen per kalenderjaar. Opzeggen moet
vóór 1 november per brief of e-mail gebeuren bij de ledenadministratie.

ontwerp omslag Thomas van Haaster

ontwerp logo Sarah Humphrey

foto's omslag

Voorkant: "Zingende Blauwborst", Thomas van Haaster
Achterkant: "Zingende Gekraagde Roodstaart", Sjaak Weijers
Achterkant binnen: "Groot dooiermos op hekwerk", Adrie van Dam

De volgende Duinrel verschijnt half september 2021.
De sluitingsdatum voor de kopij is 15 augustus 2021.
De Duinrel is het kwartaalblad van Natuurvereniging de Bollenstreek,
onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.
De vereniging organiseert activiteiten zoals lezingen en excursies met
aandacht voor vlinders, vogels, libellen en planten. Informatie over de
vereniging vind je op de website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.

De Duinrel, 27ste jaargang, nr. 2, juni 2021

Inhoudsopgave

<i>Van de redactie</i>	42
<i>Jaarverslag van 2020</i>	43
<i>Herkomst van vogelnamen</i>	45
<i>Meten is weten!</i>	49
<i>Mossen en Korstmossen op Tespelduyn</i>	52
<i>Bollen en knollen op Tespelduyn</i>	54
<i>Broedvogels op Tespelduyn</i>	57
<i>Patrijzenproject en de voederton op Tespelduyn</i>	60
<i>Huiswaluwen welkom bij Bed & Breakfast</i>	62
<i>Gierzwaluwen in Hillegom</i>	64
<i>Gedicht: Biodiversiteit</i>	68
<i>Waarnemingen 11 februari t/m 10 mei</i>	69
<i>Activiteitenprogramma</i>	77

Van de redactie

Door: Annelies Moolenaar, Cees Timmermans en Thomas van Haaster

Het was wel heel koud dit voorjaar! Maar toch zongen de vogels weer volop, zoals de Witgesterde Blauwborst en de Gekraagde Roodstaart, kleurrijke vogels uit onze eigen Duin- en Bollenstreek. Zij zetten de toon van vrolijkheid op de kaft van deze nieuwe Duinrel!

Goed verklaarbare namen dragen deze vogels trouwens vanwege hun uiterlijk. Maar bij andere vogelsoorten is het soms minder duidelijk waarom ze heten zoals ze heten. Dat brengt ons bij de taalwetenschap. Een jeugdige vogelaar, bijna afgestudeerd op dit gebied, heeft speciaal voor ons een interessant stuk geschreven over de herkomst van vogelnamen.

Ook mossen dragen vaak uiterlijk beschrijvende namen, zoals het Groot dooiermos (zie binnenzijde kaft, een pluk groeiend op een vangnet op Golfbaan Tespelduyn). Maar het luistert nauw: is het een Purpersteeltje of een Purperschaaltje dat daar als een paarsige waas voor de ogen komt? U komt ze tegen bij de resultaten van de maandelijkse tellingen op Tespelduyn. Daar zijn ook vele bol- en knolgewassen op naam gebracht en de broedvogels geteld. En wie dan nog niet stoppen kon, zetten het tellen voort in diens dagelijkse rit van het huis naar het werk. Verder vindt u in dit nummer mooie bijdragen over de zorg voor het behoud van Huiszwaluw- en Gierzwaluwnesten in onze regio.

In het jaarverslag van 2020 haalt onze voorzitter herinneringen op aan het bizarre coronajaar. Maar gelukkig: we kunnen er anno 2021 weer enigszins op uit! Er is een nieuw excursieprogramma wat, weliswaar nog in beperkte vorm, weer opgestart wordt! Wel een kleine kanttekening: een deel van de excursies die in het Activiteitenprogramma van deze Duinrel staan, hebben inmiddels al plaatsgevonden. Dit komt doordat de productie van de Duinrel door omstandigheden wat vertraagd is geweest.

We attenderen u nog eens op ons mailadres: deduinrel@gmail.com. Wilt u dit adres (blijven) gebruiken wanneer u een stukje instuurt voor de Duinrel? En eventuele foto's graag gewoon als een los e-mailbestand met bijlage meezenden, en niet apart via bijvoorbeeld WeTransfer. Want tegen de tijd dat de redactievergadering plaatsvindt, is de beschikbare tijd om te downloaden vaak al verlopen. Vindt u het trouwens leuk om met foto's en teksten te knutselen, bent u handig met Word en vist u met plezier spelfouten uit de krant? Ons driekoppige redactieteam kan altijd versterking gebruiken. Laat het ons weten!

Veel leesplezier!

Jaarverslag van 2020

Door: John van Velzen

Wat een geweldig jaar hebben we gehad in 2019. Een geweldig jubileumfeest t.g.v. ons 25-jarig bestaan, veel excursies, lezingen en veel van elkaar geleerd. En dat met een club fijne actieve vrijwilligers. We hadden zin in 2020 en hadden weer van alles op de rol gezet om dat jaar te organiseren. Plannen waren er voor het Kennemermeer, een wandeling door de Boterhuispolder en eens op bezoek op de Markerwadden. En toen kwam "My lady" Corona. Ik hoef haar niet meer voor te stellen. Wat kan zo'n mens een hoop in de war sturen. Heel NL en zelfs de hele wereld, werd platgelegd. Ook onze vereniging, onvoorstelbaar, kon even weinig meer dan betere tijden afwachten.

Het eerste kwartaal van 2020 hebben we nog wel het nodige ondernomen. Onder leiding van Clarence Wever werd de traditionele pannenkoekenwandeling gelopen waarbij we heerlijk door de AWD hebben gezworven. En in februari werd voor een volle zaal (dat mocht toen nog) een prachtige fotopresentatie gegeven over de flora en fauna in de Alpen. Dat was om ons alvast gek te maken voor wie nog geen vakantie had gepland.... En ook een voorjaarswandeling over Tespelduyn hoorde nog tot de mogelijkheden.

Kortom, het voorjaar begon qua activiteiten prima. Maar niet alles zat mee. Heel triest was het wegvallen van de ons zo geliefde Co Mesman. Co was vanaf het begin lid van onze vereniging en was van grote waarde door zijn grote kennis over vlinders en libellen. Daarnaast wist hij ontzettend veel over paddenstoelen. Hij heeft hierover ook menig avondje in de Klister gepresenteerd. We hadden Co altijd graag mee. Co was de vriendelijkheid zelve en je zocht hem graag op. In onze Duinrel van juni vorig jaar hebben we Co nog eens in het licht gezet.

Maar hoe kom je een dergelijk "blijf vooral uit elkaars buurt"-jaar dan nog door? Ook voor onze natuurvereniging een uitdaging. Wij beleven de natuur over het algemeen in groeps- of verenigingsband. Maar natuur kun je ook (niet zelden juist) alleen of met z'n tweeën beleven. We hebben onze leden gevraagd om eigen natuurervaringen met ons te delen. En van die gelegenheid werd gretig gebruik gemaakt. Van spontane ontmoetingen met vossen tot het tellen van bijen in de tuin, van het zoeken naar Blijfsters en Ransuilen tot het lopen van een blokje rond het huis op zoek naar alles wat beweegt, van vakanties in de Ardennen tot diverse verhalen over onderzoek en avonturen in de eigen tuin. Zelfs een onder-

zoek naar intelligentie bij paddenstoelen kwam aan de orde. Kortom, bij velen onder ons stond (en staat natuurlijk) natuur nog steeds op nummer 1.

Ook erg leuk was het oplossen van het raadsel van de week. Hierbij mochten de deelnemers een mysterieuze, ingewikkelde of raadselachtig foto oplossen. Voor mij vaak te ingewikkeld maar voor de diehards onder ons een echte uitdaging. Hier hebben velen veel plezier aan beleefd.

In de zomer lieten onze bewindvoerders de teugels weer wat vieren en mochten we er, zij het met de nodige omgangsregels, weer op uit. Corona blijkt niet zo van warmte te houden dus dat kwam ons goed uit. Snel een zomerwandeling op Tespelduyn georganiseerd, een rondje gefietst om de bij ons nog zo vertrouwde Veldleeuwkerk te horen zingen en voor velen was het weer genieten tijdens een libellenexcursie.

In oktober hebben we het met inachtneming van een streng protocol aangedurfd om in het schip van de gereformeerde kerk naast De Klister de uitgestelde ledenvergadering te houden. Een prettige en soepele vergadering die met een mooie fotoreportage van natuur rond San Diego door Jos van Schie werd afgesloten.

We hebben een vernieuwde website die samen met de KNNV is vormgegeven. Gebruiksvriendelijker, informatiever en aantrekkelijker om er in rond te struinen. Het is van harte aan te bevelen onze website eens te bezoeken. Wie wij zijn, wat we doen, ons programma, alles kunt u er snel en gemakkelijk in vinden.

Tenslotte mogen onze waarnemingen niet onvermeld blijven waarbij Sarah Humphrey met niet aflatende ijver elk kwartaal alle waarnemingen bij ons in de regio verzamelt. Er wordt veel gezien dus Sarah heeft het maar wat druk met de registratie. Lepelaars zijn inmiddels heel gewoon bij ons in de regio. Maar het scoren van Casarca's, een Zeearend die overvliegt, een Rode Wouw, Bokje, Boomvalk, Zomertortels en zelfs een Hop maakt het vogelen wel erg bijzonder. Houd de ogen dus goed open, zo gewoon is het allemaal niet wat er overvliegt.

Een leuk jaar was het niet. We hebben echter veel met elkaar kunnen delen en hebben onze liefde voor de natuur in meest brede zin behouden. We zijn optimistisch voor 2021. Steeds meer mensen zijn gevaccineerd, de temperatuur stijgt en het risico dat we "My lady" Corona tegen gaan komen wordt steeds kleiner. Zoals deze Duinrel laat zien durven we weer wat meer te organiseren. We gaan er weer voor en ik hoop u allen op een van onze activiteiten te mogen ontmoeten!

Herkomst van vogelnamen

Door: Gerard Spaans (zoon van Annelies Moolenaar)

Waarschijnlijk zijn niet veel natuurliefhebbers bekend met het onderzoeksveld van de etymologie: de studie naar de herkomst van woorden. Als historisch taalkundige houd ik mij doorgaans bezig met historische ontwikkelingen van taal, maar ik houd ook erg van vogels. Het overlappingsgebied van die twee interesses is de vogelnaametymologie, ofwel de herkomst van vogelnamen. Dit gebied trekt vanzelfsprekend mijn interesse en in dit stuk wil ik graag beschrijven hoe sommige vogels aan hun naam zijn gekomen.

Eerst een kleine uitleg over hoe historische taalkunde werkt. Talen veranderen door de tijd heen en dat gaat via verschillende mechanismen. Zo worden er regelmatig woorden geleend uit andere talen; denk aan recente voorbeelden als *computer*, maar als een woord langer geleden is geleend, is het vaak al iets minder duidelijk, zoals ons woord *karbonade*, afkomstig van het Franse *carbonnade* ‘op houtskool geroosterd vlees’. De sprekers van een taal kunnen echter ook zelf de klanken van hun taal aanpassen in een bepaalde context, meestal zonder dat ze dat doorhebben. Zo is in het Nederlands ooit de klank *f*, als deze gevolgd werd door een *t*, veranderd in de klank die wij schrijven als *ch*. Dit is binnen de Germaanse talen enkel in het Nederlands gebeurd, waardoor we in het Nederlands *lucht* zeggen, terwijl het Duitse equivalent *Luft* is. Zo ook zeggen wij *zacht*, maar datzelfde woord luidt in het Engels *soft*.

Nu gaan we eindelijk vogelnamen onder de loep nemen! Van veel vogelnamen is wel duidelijk hoe ze tot stand gekomen zijn. Dat betreft onder meer de volgende categorieën:

- Klanknabootsende namen (met een duur woord “onomatopeeën”): veel vogels zijn vernoemd naar hun roep of zang. Zeer inzichtelijke voorbeelden zijn de Oehoe en de Tijftjaf, maar ook bijvoorbeeld de Grutto, Wulp, Kauw en Kwak zijn naar hun geluid vernoemd.
- Omschrijving van het uiterlijk: denk aan de Zwarte Roodstaart, Geelpootmeeuw, Witgat en Kruisbek.
- Omschrijving van het gedrag: bijvoorbeeld Wespendief, Scharrelaar en Notenkraker.
- Omschrijving van het leefgebied (meestal als eerste deel van een samenstelling): bijvoorbeeld Strandleeuwerik, Waterspreeuw en Koereiger.

Ook combinaties van meerdere van deze categorieën komen veel voor: Grote Gele Kwikstaart, Boomklever en Bonte Vliegenvanger. Sommige exotische vogels gaan erg ver en vallen in drie categorieën, zoals de op Sri Lanka voorkomende Ceylon-goudborstbuulbuul en de op Madagaskar endemische Langstaartgrondscharrelaar.

Een aantal vogelnamen zijn echter minder vanzelfsprekend. Laten we beginnen met de Patrijs. Via het Frans en Latijn komt deze naam uiteindelijk van het Griekse woord voor deze vogel: *pérdix*. Dit woord zien we ook terug in de wetenschappelijke naam voor deze vogel: *Perdix perdix*. Waarschijnlijk is dit een afleiding van het werkwoord *pérdomai* 'een wind laten' en is de patrijs vernoemd naar het geluid dat hij maakt bij het opvliegen!

Ook een paar leuke herkomsten vinden we in de familie van de Futen: het woord Dodaars is een samenstelling van *dot* 'pluk veren' en *aars* 'achterwerk'. Deze vogel is dus vernoemd naar de dot pluus op zijn achterste. Een vergelijkbare herkomst zien we waarschijnlijk bij de Fuut. Hoewel er ook wel gedacht wordt dat dit een klanknabootsende naam is, maken Futen geen geluid dat lijkt op *fuut*. Waarschijnlijker is dat het een verkorting is van *aers-voet*, zoals de Fuut vroeger genoemd werd, omdat de poten van de Fuut zo ver naar achteren zijn dat ze tegen het achterste aan zitten. De taxonomische naam voor de Futenfamilie is ook *podicipedidae*, Latijn voor 'aars-voetigen'.

Een minder leuke, maar niettemin interessante woordherkomst vinden we bij de snippen. Het woord snip is zelf niet echt boeiend, maar in het Engels vinden we een tamelijk treurige afleiding van *snipe* 'snip': de *sniper*! Vanwege de zigzaggende vlucht is de snip moeilijk te schieten, maar een sniper is dus zo goed dat hij/zij zelfs een snip kan raken...

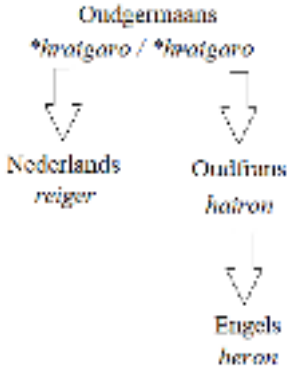
Het Germaans heeft een hele serie woorden die iets vooruitstekends aan het gezicht aanduiden, beginnend met *sn-*, bijvoorbeeld *snuif*, *snoet*, *snavel* en *snoek*. De snip hoort hier ook bij vanwege de opmerkelijk lange puntige snavel.

Een interessant geval is het verband tussen ons woord reiger en het Engelse woord heron 'reiger'. Ogenscheinlijk twee heel verschillende woorden, maar geloof het of niet: ze zijn aan elkaar verwant! Het Nederlandse woord *reiger* luidde zo'n 2000 jaar geleden nog iets als **hraigaro*. Er ontstond toen echter ook een nevenvorm waarbij de eerste *r* verdween: **haigaro*. In het Oudnederlands vinden we eenmaal het woord *heigero*, hetgeen een voortzetting hiervan moet zijn. Vermoedelijk werden de twee vormen **hraigaro* en **haigaro* dus naast elkaar gebruikt, maar heeft in het Nederlands de tweede vorm het onderspit gedolven.

Sprekers van het Oudfrans hebben **haigaro* echter overgenomen uit een oude Germaanse taal en het woord is enigszins verfranst tot *hairon*. Vervolgens is dit woord in het Engels weer geleend als *heron*.

Hieronder is het verhaal nog even schematisch weergegeven als samenvatting. Conclusie: het Engelse *heron* is een verfransing van een oude nevenvorm van *reiger*!

PS: Het sterretje bij de eerder geschreven woorden betekent dat het woord niet overgeleverd is in bronnen. We weten dus niet of dit woord echt ooit zo bestaan heeft, maar waarschijnlijk heeft er een woord bestaan dat er ongeveer zo uitgezien heeft.

Tot slot nog wat roofvogelterminologie. In de naam kiekendief zit het woord *kieken*, een dialectale vorm van het woord *kuiken* (vergelijk ook het Engelse *chicken*). Een Bruine Kiekendief is dus een bruine vogel die kuikens rooft!

We nemen nu een duik in de wereld van de arenden: de Germaanse talen hadden vroeger een gemeenschappelijk woord *aro* of *ar(e)* 'arend'. In het Nederlands zijn daar in de loop der tijd een *-n* en een *-d* achter geplakt, waardoor ons huidige woord arend luidt. Zonder die toegevoegde klanken vinden we het woord echter ook nog terug in de naam van de Sperwer: dat is een samenstelling van *spreeuw* en het arendwoord (met verzwakking van de klinker tot een stomme *e*). Een Sperwer is dus een spreeuw-arend: een roofvogel die Spreeuwen eet! (De omwisseling van de klinker met de *r*, de volgorde zoals in het woord *sperwer*, zien we ook in het Engelse woord *sparrow*. Zo'n wisseling van een *r* met een klinker komt vaker voor, zoals goed te zien is in het rangtelwoord van het getal drie. Je verwacht drie-de, maar dit is ooit derde geworden.).

Het houdt nog niet op: in het Middelhoogduits vinden we het arendwoord in het woord *adelar*, een samenstelling was van *adel* 'edel' en *ar* 'arend'. In het moderne

Duits is dit *Adler* geworden en het Nederlands heeft het geleend als adelaar. Nu weet je dus ook gelijk waarom *adelaar* een woord is dat geen soort aanduidt: het is een leenwoord uit het Duits met dezelfde overkoepelende betekenis als ons woord *arend*.

Zijn we nu klaar met arenden? Bijna! De Aalscholver werd vroeger nog *Schollevaar* genoemd, waaraan later een verduidelijkend element *aal* is toegevoegd. De reden hiervoor was ofwel dat de hals aan een aal deed denken, ofwel dat hij vis eet (waaronder een enkele keer aal). Hoe dan ook, het woord *schollevaar* is wederom een samenstelling, met als eerste deel een werkwoord *scholf/scholven* dat afkomstig is van een Germaans woord voor 'een schrapend geluid maken' en het tweede deel is, u raadt het vast al, het arendwoord. Historisch gezien is een aalscholver dus een soort visarend die een schrapend geluid maakt. Nog een leuk feitje: de woorden *aalscholver* en *schollevaar* zijn anagrammen!

Er zijn helaas ook vogelnamen waarvan nog onduidelijk is hoe we ze moeten interpreteren. Enkele voorbeelden zijn Merel en Ekster, wat waarschijnlijk woorden zijn die door de oude Germanen werden geleend uit oorspronkelijke talen in Europa, die nu niet meer gesproken worden. Stel je hierbij voor: een groep Germanen loopt naar Noord-Europa en ziet een mooie zwart-witte vogel zitten. Ze vragen aan de lokale bevolking wat het is en krijgen als antwoord een woord dat voor hen klinkt als *ekster*. Zij noemen de vogel daarom zelf *ekster*.

Een ander voorbeeld is IJsvogel. Dit lijkt een heel eenvoudig te interpreteren woord ('vogel die bij het ijs leeft'), maar dit kan haast niet het oorspronkelijke idee zijn, sinds ijs juist de grootste vijand is van de ijsvogel. Een van de meest gangbare theorieën is dat *ijs*- een verkorte vorm of verkeerde interpretatie is van *ijzer* en dat de vogel vernoemd is naar de metalige kleuren. Zo'n verkeerde interpretatie kan ontstaan zijn wanneer mensen in de winter vaker IJsvogels zagen, omdat ze dan meer opvallen. Echter, op basis van oudere vormen van woorden voor de IJsvogel is niet vast te stellen waarom de IJsvogel zo heet. Ook de woorden ervoor in bijvoorbeeld het Duits en het Zweeds geven geen uitsluitsel.

Ik hoop dat ik heb kunnen laten zien dat vogelnamen interessant kunnen zijn, maar ik kan me goed voorstellen dat lang niet alles duidelijk is wat ik hier heb proberen te vertellen, of dat je vragen hebt over andere vogelnamen. Als je meer wil weten over een bepaalde vogelnaam, stuur me dan vooral een mailtje: gjspaans@hotmail.com. Het mag dus ook over vogelnamen gaan die ik hier niet besproken heb, of over namen in andere talen dan het Nederlands.

Meten is weten!

Door: Paul Venderbosch

In 2020 werkte ik voor een bedrijf dat de groenvoorziening in het openbare groen van diverse dorpen in de Haarlemmermeer onderhoudt. Naast het gegeven dat ik, naast het wied- en schoffelwerk regelmatig werd afgeleid in mijn werk door diverse beestjes die ik tegen kwam (kevers, vlinders, sprinkhanen), vond ik het weer heerlijk om 's ochtends vroeg (we begonnen om 7 uur) het aantal vogels te tellen die ik vanaf mijn fiets zag en hoorde. Op zich geen spectaculaire waarnemingen, maar het leek me toch interessant de resultaten daarvan eens te delen met mijn medeleden van de vereniging. Want we hebben allemaal zo doordeweeks onze vaste ritten op de fiets of in de auto (of te voet). En hoe leuk is het om deze waarnemingen gewoon eens vast te leggen en te laten zien?

Welke route?

De route die ik reed was circa 5 km lang en ik deed er circa 20 minuten over. De route loopt eerst door wat woonwijken van Hillegom, dan door Beinsdorp, vervolgens langs de velden en de sloot bij de Venneperweg (waar het 's ochtends nog rustig was) en dan het laatste stuk langs de IJweg in Nieuw-Vennep.

Hoe telde ik?

Alleen in de ochtend telde ik de vogels. 's Middags telde ik niet omdat ik dan leeg was door het werk. Ik telde niet het aantal individuen maar het aantal soorten. Zowel de zichtwaarnemingen als de hoorwaarnemingen werden daarbij door mij vastgelegd. Niet alleen de locatiegebonden vogels werden geregistreerd, maar ook overvliegende soorten.

Resultaten

Uiteindelijk zijn bij 51 ritten de waarnemingen geregistreerd in de tijdsperiode van 28 april tot en met 21 augustus 2020. Tijdens die 51 ritten zijn er in totaal 60 soorten waargenomen. De waargenomen soorten staan in de tabel. Het gemiddeld aantal soorten dat per rit werd waargenomen was 20. Het hoogste aantal waargenomen soorten werd geregistreerd op 27 mei en bedroeg 29 soorten en het laagste aantal waargenomen soorten werd geregistreerd op 11 augustus en bedroeg 7 soorten. Twee ritten vonden plaats op regenachtige dagen. De ervaring is vaak dat er minder vogels waargenomen worden op regenachtige dagen. In dit geval waren de aantallen op deze regendagen niet veel lager dan op de andere dagen.

Soortnaam	#		#		#
Aalscholver	3	Houtduif	51	Roodborst	23
Blauwe Reiger	20	Huismus	47	Scholekster	15
Boerenzwaluw	2	Huiszwaluw	2	Soepeend	34
Boornkruiper	22	Kauw	46	Soepgans	33
Buizerd	1	Kleine karekiet	14	Spreeuw	28
Ekster	42	Kleine Mantelmeeuw	29	Staartmees	1
Fazant	2	Knobbelzwaan	2	Stormmeeuw	24
Fitis	15	Kokmeeuw	4	Tjiftjaf	27
Fuut	3	Krakeend	5	Torenvalk	1
Gaai	3	Kuifeend	6	Tuinfluitcr	3
Gierzwaluw	8	Koolmees	34	Turkse Tortel	44
Grasmus	12	Lepelaar	3	Vink	6
Grauwe gans	4	Meerkoet	39	Visdiefje	6
Groenling	4	Merel	50	Waterhoentje	14
Grote bonte specht	1	Muskuseend	2	Wilde eend	49
Grote Canadese gans	3	Nijlgans	5	Winterkonink	45
Grote Zilverreiger	1	Pimpelmees	14	Witte kwikstaart	4
Haan/hen/kip	16	Postduif	3	Zwarte kraai	29
Halsbandparkiet	33	Putter	16	Zilvermeeuw	27
Heggenmus	24	Rietzanger	2	Zwartkop	30

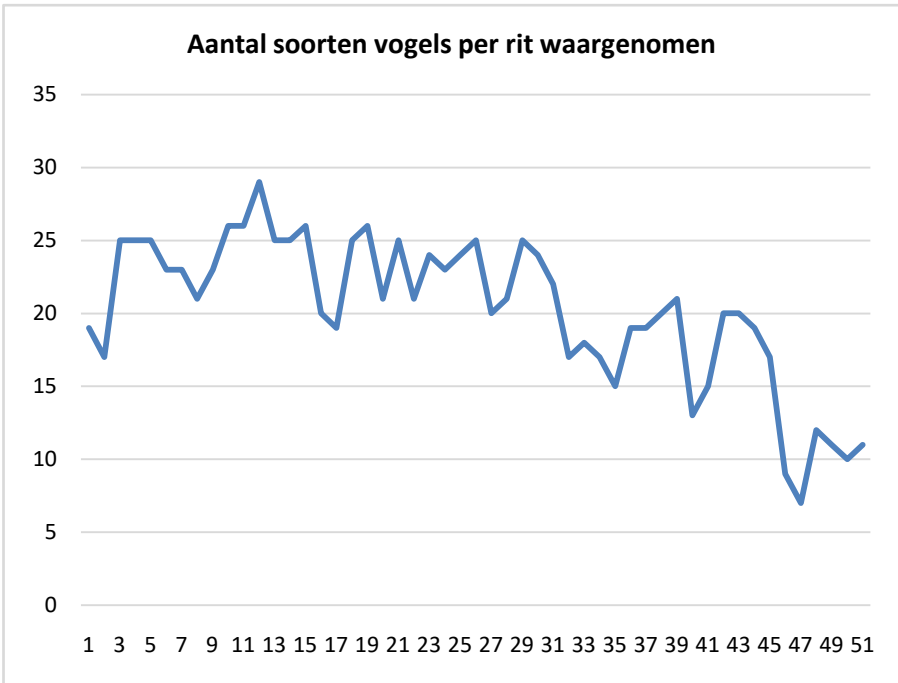
= Het aantal ritten waarop een vogelsoort is waargenomen in 2020

Bijzonderheden

De enige vogelsoort die bij elke rit werd waargenomen was de Houtduif. De vogelsoorten die het minst werden waargenomen waren Buizerd, Grote Bonte Specht, Grote Zilverreiger, Staartmees en Torenvalk. Zij werden slechts bij 1 rit waargenomen. Leuk is natuurlijk om het verloop van het seizoen te kunnen volgen in de waarnemingen. Ik ben gestart met de registratie op het moment dat de Fitis en de Tjiftjaf al weer in het land waren. De laatste keer dat ik de Fitis hoorde tijdens de ritten was op 12 juni. Daarna liet hij zich niet meer horen. De Tjiftjaf liet zich horen tot 22 juli. In het dagelijkse leven hoor ik deze vogels veel langer. Soms wel tot in november, december. Andere bijzonderheden waren dat een aantal soorten altijd op één plek werden gehoord: de typische broedgevallen. Voor de Grasmus was dit in Beinsdorp langs het fietspad, vlak voor het viaduct van de N207. De Kleine Ka-

rekiet liet zich daar ook altijd horen. De Huismussen lieten zich meestal horen in Elsbroek en een koppel ook in de straten van Beinsdorp. Buitenaf langs de Venneperweg zag of hoorde ik die amper. Verder viel het me als echte “Bollenvogelteller” op dat de twee soorten die ik volop zie in de Bollenstreek aan de andere kant van de Ringvaart tijdens deze ritten ook echt niet werden waargenomen: onze Gele Kwikstaart en de Veldleeuwerik.

Oproep

Heb jij ook dat je bepaalde vogels/planten of dieren telt bij een rit die je periodiek maakt over een langere tijd? Laat het ons weten! Deze informatie is erg waardevol om de biodiversiteit van de streek in de kaart te brengen. Al is het maar het dagelijkse loopje met de hond, of de dagelijkse fietstocht vanaf je woning naar het station. Mijn maximum aantal daarvan is 20 soorten. Of de zondagswandeling die je elke week doet. Handig daarbij zijn de vele apps die er tegenwoordig zijn ontwikkeld om deze waarnemingen qua tijd en locatie direct vast te leggen. Meer weten? Laat het me weten!

Mossen en Korstmossen op Tespelduyn

Door: *Adrie van Dam*

In 2021 inventariseert een werkgroep van KNNV de Bollenstreek elke maand de natuur op Golfbaan Tespelduyn. Elke maand schrijven we ook een verslag over een specifieke soort. In februari besteedden we aandacht aan de mossen en korstmossen op Tespelduyn.

Mossen en Korstmossen worden vaak in één adem genoemd, terwijl het twee verschillende soorten organisme zijn. Wat het er ook niet gemakkelijker op maakt is dat veel namen van korstmossen eindigen op mos, zoals Groot dooiermos of Melig takmos en dat is heel verwarrend. Mossen zijn heel kleine plantjes en groen van kleur. Een korstmos is geen plant maar een schimmel die in symbiose leeft met een bepaald soort alg; ze kunnen dus niet zonder elkaar. Korstmossen hebben meestal de kleur grijs, bruin, geel of oranje. Mossen en korstmossen worden wel vaak op dezelfde plek gevonden.

Bloemen van de Grijze haarmuts (Adrie van Dam)

Mossen

Mossen houden van natte omstandigheden en worden in de tuin vaak als lastig gezien, maar mossen zijn heel nuttig en een belangrijke schakel in ecosystemen. Mossen zijn heel sterk en het zijn echte pioniers. Waar planten geen kans hebben om te groeien, verschijnen mossen. Ze kunnen tegen grote temperatuurwisselingen. Mossen zijn eenvoudige plantjes. Ze hebben blaadjes en geen bloemen, maar kapsels waarin sporen zitten die door de wind verspreid worden. Deze sporenkapsels zijn kleine doosjes op steeltjes en hebben verschillende vormen. Mossen kunnen zowel op steen, hout als op de grond groeien.

Purpersteeltje is zodevormend mos en heeft een lange vruchtsteel met een purperrode kleur, waardoor je deze soort vrij gemakkelijk kunt herkennen. In de duinen zie je vaak grote plekken met deze opvallende purperrode kleur.

Gewoon muisjesmos is een grappig bolvormige mosje dat zijn naam dankt aan zijn grijze haren. Inderdaad is het net een muisje dat je ziet zitten. De blaadjes zijn groen, maar hebben aan de top een lange doorschijnende glashaar. Deze geven de grijsachtige kleur aan het mos. De haren hebben een belangrijke functie, ze beschermen het mos tegen uitdroging.

Grijze haarmuts is ook een veelvoorkomende soort. De kapsels hebben bleke stervormig afstaande tanden.

Korstmossen

Korstmossen halen hun bouwstoffen uit water en lucht. Ze zijn heel gevoelig voor de luchtkwaliteit en milieu- en klimaatveranderingen. Korstmossen worden vaak gebruikt als indicator voor ecologische veranderingen. Er zijn korstvormige korstmossen die als een plakkaatje op de ondergrond groeien en er zijn bladvormige korstmossen. Dit zijn geen echte blaadjes maar lobben. Ook zijn er korstmossen die struikvormig zijn. Korstmossen hebben kleine vruchtlichaampjes waar de sporen van de schimmel uit komen; de apotheciën.

Het Purperschaaltje is een korstvormige korstmos en zie je vaak op de stam van jonge bomen met een gladde schors. Het zijn lichte vlekken met diep paarszwarte rondjes. Als je erop let, zie je het heel vaak.

Groot dooiermos is een bladvormig korstmos en heeft opvallende gele ronde schijfjes, dit zijn de apotheciën en deze lijken net op gebakken eitjes. Ze groeien bijna overal: op bomen, steen, beton, metaal en asphalt. Op Tespelduyn zie je ze ook in de vangnetten.

Melig takmos is een struikvormige korstmossoort en groeit op bomen. Ze zijn een indicatie dat er veel CO² in de lucht zit.

Bollen en knollen op Tespelduyn

Door: Arie Dwarswaard

In maart besteedden we in ons verslag van de inventarisatie aandacht aan de bollen en knollen op Tespelduyn.

Verrassend is het niet, maar wel leuk. Landgoed & Golfbaan Tespelduyn ligt midden in de Bloembollenstreek, dus de kans dat hier bollen en knollen groeien en bloeien is groot. Vooral het voormalige binnenduinbos tegenover het restaurant is voor deze groep interessant. Tijdens de inventarisatieronde op 20 maart kwamen we er een flink aantal van tegen.

Bollen en Knollen

Even kort iets over bollen en knollen. Deze ondergrondse plantendelen zijn vooral een handige overlevingsstrategie. Planten die een bol of een knol maken, kiezen voor extra zekerheid als het om hun toekomst gaat. Niet alleen via zaad blijft de soort in stand, maar ook nog eens via een bol of een knol. Bollen en knollen zijn niet meer dan voorraden zetmeel, waaruit de plant kan putten als hij gaat groeien. Tijdens de groei stuurt de plant weer nieuwe hoeveelheden suikers en zetmeel naar de bol of de knol, om zo weer klaar te zijn voor een nieuw seizoen. De reden dat deze planten dit doen, is dat ze van oorsprong vaak groeien in gebieden waar het in de winter bitter koud is en in de zomer schroeïend heet. Dan kun je maar het beste zorgen dat je ondergronds blijft. Als de tijd gunstig is (voorjaar of najaar) gaan ze bloeien.

Kleine bolletjes, net uitgebloeid, waren het Gewoon sneeuwkllokje (*Galanthus nivalis*). Dit is het meest gangbare sneeuwkllokje dat er is. Lastig te zeggen of het hier een plant betreft, die tot de inheemse flora behoort, of is aangeplant. Als dat laatste zo is, dan is dat in ieder geval al heel lang geleden gebeurd.

Ook de Bonte krokus (*Crocus vernus*) was bijna aan het einde van zijn bloeitijd. Op Tespelduyn staan paarse exemplaren. Dit betreft een van de vele tientallen variëteiten die binnen de Bonte krokus bestaan. In februari vonden we nog een andere krokus, die doet denken aan de Boerenkrokus (*Crocus tommasinianus*). Beide soorten komen van oorsprong niet uit Nederland, maar zijn ooit vanuit Zuid-Europa in ons land terechtgekomen.

Bijzonder is dat op Tespelduyn vier van de zes soorten Scilla zijn te vinden die in de nieuwste editie van Heukels' Flora van Nederland (24ste druk, 2020) zijn vermeld. Vorige maand troffen we al de Streephyacint (*Scilla mischtschenkoana*) aan, die ik aanvankelijk aanzag voor de Buishyacint (*Puschkinia libanotica*). Belangrijk verschil tussen beide soorten, is dat bij de laatste er in het hart van het bloempje

echt een buisvormig orgaan te zien is, dat bij de Streephyacint ontbreekt. Massaal bloeit nu de vroege Sterhyacint (*Scilla bifolia*). Daarbij is wel iets bijzonders aan de hand. De hoofdkleur binnen deze soort is blauw, maar roze en wit komen ook voor. In het bos op Tespelduyn is er een enorme populatie roze bloeiende exemplaren te vinden en is de blauwe zeldzaam. De derde soort die nu bloeit, is de intens blauwe Oosterse sterhyacint (*Scilla siberica*). Zoals de Latijnse naam al aangeeft, betreft dit zeker geen inheemse soort, maar een bolgewas uit Klein Azië. Kenmerkend zijn de hangende bloempjes, meestal drie tot vijf per steel. Als vierde soort troffen we de Grote sneeuwroem (*Scilla forbesii*) aan. Deze valt op door de opstaande, grote bloemen, die tweekleurig zijn; azuurblauwe rand en een wit hart. Deze is als stinzenplant in Nederland ingeburgerd geraakt.

Narcis 'Jetfire' (Arie Dwarswaard)

Ook op een enkele plek te vinden op Tespelduyn is de Langbladige druifhyacint (*Muscari armeniacum*). De Nederlandse naam vind ik wat ongelukkig gekozen, omdat de meeste mensen juist dit bolgewas kennen als Blauwe druifjes. Merkwaardigerwijs is door de samenstellers van de nieuwe Heukels' Flora die naam gegeven aan de veel minder gangbare *Muscari botryoides*.

Narcissen

Wie nu langs Tespelduyn loopt of fietst, kan het niet ontgaan: de Narcis doet het heel erg goed op het landgoed. Van verre is aan de westkant van de terp dit jaar een knalgele baan narcissen te zien. Het is in de meeste gevallen lastig om te bepalen om welke variëteit het hier gaat. Misschien goed om te beseffen dat sinds eind 19e eeuw er meer dan 20.000 verschillende narcissenvariëteiten zijn geïntroduceerd. In dit verhaal kan ik gelukkig voor twee variëteiten een uitzondering maken.

Winterakonieten op Tespelduyn (Arie Dwarswaard)

De 'Tête-à-Tête' is de meest geteelde narcis in Nederland (meer dan 500 ha) en is vooral populair geworden omdat hij zo goed bruikbaar is als narcis op pot. Wie in de winter of het vroege voorjaar een potje narcissen koopt, maakt grote kans dat hij 'Tête-à-Tête' heeft gekocht. Deze narcis werd door veredelaar Alec Gray gewonnen uit een bijzondere kruising. Hij teelde de variëteit 'Cyclataz', die normaal gesproken geen zaad geeft. Net na de Tweede Wereldoorlog was er echter een jaar met afwijkend weer, waardoor er bij één plant van 'Cyclataz' sprake was van zelfbestuiving. Daaruit kon Gray drie zaden halen. Hij kweekte ze op en dat lever-

de drie populair geworden variëteiten op: 'Jumblié', 'Quince' en 'Tête-à-Tête'. Dit is bijzonder, omdat een kruising meestal heel veel zaden oplevert en als het meezit er maar één variëteit uit komt die populair wordt.

Narcis 'Jetfire' is direct herkenbaar aan zijn feloranje trompetje en hoort bij de groep *cyclamineusnarcissen*. Deze groep dankt zijn naam aan de in Spanje groeiende *Narcissus cyclamineus*, die, zoals de naam al zegt, kroonbladeren heeft die sterk naar achteren staan, net als bij de cyklaam.

Andere bollen

Nog niet in bloei, maar al wel gevonden op Tespelduyn is de Italiaanse aronskelk (*Arum italicum*), die goed herkenbaar is aan de lichter gekleurde aderen in de langwerpige bladeren. Ook deze plant is een knolgewas. Als je hem uitgraaft, vind je veel kleine knolletjes. De bloei valt begin mei en levert een bijzonder fenomeen op. De bloeikolf bevat onderin de stamper en de meeldraden, waar insecten naar toe worden gelokt door een specifieke geur die de plant afscheidt. Om het keteltje te bereiken waarin stamper en meeldraden zitten, moeten de insecten een vernauwing passeren, waar uitsteeksels zitten. Deze kunnen wel toegang geven tot het keteltje, maar als het insect er eenmaal inzit, kan hij er niet meer uit. Pas als de plant bestoven is, zakken de uitsteeksels omlaag en kunnen de insecten weer naar buiten.

En als laatste knol noemen we nog de Winterakoniet (*Eranthis hyemalis*), die we in februari al vonden. Met zijn gele bloemen valt deze vroegbloeiër meestal goed op. Het is een echte schaduwplant en hij behoort tot onze stinzenflora.

Broedvogels op Tespelduyn

Door: Paul Venderbosch

In april besteedden we in ons verslag van de inventarisatie aandacht aan de broedvogels.

Tespelduyn herbergt veel soorten vogels. Bij de inventarisaties voor het verkrijgen van het GEO certificaat in 2018 werden 72 soorten geteld. Een aantal waar Tespelduyn trots op mag zijn. Enkele bijzondere soorten zijn hierbij de Blauwborst, de Veldleeuwerik en natuurlijk de Patrijs, die we de titel "ambassadeursoort" hebben meegegeven. Sinds 2020 wordt de Patrijs in de wintermaanden gevoerd op Tespelduyn in het kader van het Patrijzenproject Geestgrond van Natuur- en Landschapsvereniging Geestgrond en de Groene Motor. Sinds die tijd neemt het

aantal patrijzen op Tespelduyn voorzichtig toe. In april gingen we weer met 12 vrijwilligers van de KNNV Bollenstreek in gele hesjes gehuld de golfbanen op. De 72 soorten die we in 2018 telden, broeden niet allemaal op Tespelduyn. Zo heeft er geen Blauwe reiger op Tespelduyn zijn nest. Deze soort foerageert alleen rondom de sloten van Tespelduyn om zijn vissen te vangen. Enkele echte broedvogels zullen onderstaand de revue passeren.

Fuut op het nest op Tespelduyn (Sarah Humphrey)

Deel van de parkholes (Duinbos)

Dat er dit voorjaar al gebroed is bleek al snel langs het fietspad (Tespellaan) aan de oostzijde van de parkholes. Een moeder Wilde Eend met 10 kuikens beschermde haar jongen. En aan de westzijde van de vijver voor het restaurant vonden we een leeggegeten ei. Waarschijnlijk van een Meerkoet. Rovers zijn er genoeg: Kauwtjes, kraaien en de diverse soorten meeuwen. In het bos van de parkholes hoorden we veel algemeen voorkomende broedsoorten als Merel, Tjiftjaf, Vink,

Zwartkop, Boomkruiper, Roodborst, Putter, Winterkoning en diverse mezen. De Koolmees en Pimpelmees zijn het meest talrijk. Ook de Grote Bonte Specht broedt op Tespelduyn en zijn werk laat ook zijn sporen na in enkele bomen. Verder werd de Fitis weer gehoord die net binnen is gekomen als zomergast. Ook dit is een vaste broedvogel op Tespelduyn.

Tespellaan

Het fiets- en wandelpad van de Houtvesterslaan en de Tespellaan geeft ons ook een beeld van de broedvogels die kenmerkend zijn voor de Bollenstreek. We spotten daar de Kievit, de Tureluur en natuurlijk de Veldleeuwerik. Af en toe vragen we ons af of we deze soorten wel mogen betitelen als broedvogels van Tespelduyn omdat ze op de bollenvelden voorkomen waar ze de rust vinden om te broeden. Anders is dit voor de Patrijs. Ofschoon we nog geen nest met eieren hebben gevonden van de Patrijs weten we inmiddels na jaren tellen dat de Patrijzen met hun jongen regelmatig foerageren op het terrein van Tespelduyn. We hebben twee broedparen. Eén aan de westzijde van de terp en één aan de oostzijde. Patrijzen leggen hun eieren in mei die dan in juni uitkomen. Een andere vaste gast en broedvogel van Tespelduyn is de Fazant. Ze worden geregeld gespot aan de westzijde van de terp waar ook de schapen lopen om de werkpaden aan deze zijde van de terp al grazend begaanbaar te houden.

Broedvogels op en rondom de terp

Op de terp van Tespelduyn zelf broeden niet zo veel vogels. De afwisseling van de holes met de aangeplante dennen vormt op zich een goede plek waar we regelmatig ook vogels zien foerageren, zoals de Meerkoeten, Wilde eenden en de Witte kwikstaarten. De plekken aan de voet van de terp, die begroeid zijn met struweel, riet en bramen zijn veel meer een broedparadijs voor vogels. Daar zien we elk jaar soorten als Putter, Grasmus, Groenling, Heggenmus en Kneu. Langs het Steengrachtkanaal (de grenslijn tussen Tespelduyn en de Hoogeveense Polder) zien we de Kuifeend, Krakeend en af en toe de Slobeend. Bij de inventarisatie in april 2021 stuitte we op drie grote eieren van een moeder Grauwe Gans die zich schuil probeerde te houden in het riet, maar toen we langs liepen toch besloot weg te vliegen. Als zij zich stil had gehouden, hadden we haar wellicht over het hoofd gezien. Helemaal trots zijn we op de Blauwborst die zich ook in 2021 weer heeft laten zien in het riet langs het Steengrachtkanaal. In 2018 en de jaren daarna broedde deze soort steeds langs het Steengrachtkanaal en bracht daar jongen groot. Nog even en wellicht zullen we ook weer jonge Blauwborsten spotten. Verder is het natuurlijk spannend of de Torenvalk zijn nestkast zal gaan gebruiken op de plek waar nu de brug is gemaakt voor de uitkijktoren.

Broedvogels op de westelijke banen en rondom het restaurant

Op de westelijke banen van Tespelduyn geldt eigenlijk ook voor wat er geldt op de terp. De meeste broedvogels bevinden zich in het struweel en bosschages rondom de holes en in de waterpartijen die zijn aangelegd. En ook rondom het restaurant zitten nog veel vogels. De Kauwen vinden de schoorstenen reuze interessant. En een paar Houtduiven liet op 17 april nog een mooi paarritueel zien waarbij één van de Houtduiven met zijn/haar kop omlaag ging en met de staart omhoog. De staartveren werden daarbij gespreid. Maar ook de sloten rondom de parkeerplaats zijn aantrekkelijk. De Fuut heeft er een heerlijk rustige nestplaats gevonden. Kortom: Tespelduyn is voor vogels ook een waar paradijs!

Patrijzenproject en de voederton op Tespelduyn

Door: Maud van der Veen

Al meer dan 20 jaar hebben vrijwilligers van ANLV Geestgrond de aantallen Patrijzen en andere bollenvogels gevolgd. Daaruit blijkt dat de meeste soorten, zoals de Veldleeuwerik en de Gele Kwikstaart, het goed doen. Maar de Patrijs heeft het moeilijk; de aantallen zijn gedaald. Daarom neemt ANLV Geestgrond deel aan het Partridge Project van Vogelbescherming Nederland. In dat kader is een aantal maatregelen bedacht, die eraan bijdragen dat de leefomgeving van de Patrijs verbeterd wordt, zodat het aantal Patrijzen in de Bollenstreek weer kan toenemen. De maatregelen zijn gericht op:

- rust en beschutting. Patrijzen moeten kunnen wegkruipen voor jagers, zoals vossen en roofvogels. Daarvoor is hoog gewas, een bosje of een haag met onderbegroeiing nodig. Ook is een veilige plek nodig om te broeden;
- meer aanbod van insecten voor de jonge Patrijzen. Patrijzen leggen in het voorjaar 10 tot 15 eieren per nest. De jongen eten de eerste weken alleen insecten. In het begin zachte larven en bladluizen, later ook kevers, mieren en andere stevige kruiers;
- jaarrond voldoende aanbod van eten. Volwassen Patrijzen eten zaden en groene plantendelen, aangevuld met bessen en insecten.

Tespelduyn zou geschikt moeten zijn voor Patrijzen. De hellingen van de terp bieden voldoende gelegenheid om lekker weg te kruipen, net als het bollenlandschap dat langs de banen ligt. In de bosjes langs de baan is veel onderbegroeiing, waar

genoeg voedsel te vinden is. Vorig jaar waren er twee Patrijzennesten met jongen. En dit voorjaar zien we weer twee paartjes rond scharrelen.

De voederton

In de winter hebben we een voederton voor de patrijzen geplaatst met tarwe om de koude maanden te kunnen overbruggen. Om te volgen wat er gebeurt, heeft KNNV Bollenstreek deze wintermaanden een camera bij de voederton geplaatst. Dat gaf leuke plaatjes. Eksters komen regelmatig en vinden het wel makkelijk zo'n tafeltje op snavelhoogte. En ook de Fazant werd betrapt. Nog leuker was dat de Fazant vier vrouwtjes bleek te hebben. En tenslotte kwamen ook de Kautjes in groten getale langs. Voor hen is de tafel wat te hoog, maar een beetje springen en wild met je snavel heen en weer bewegen helpt goed. Iedereen genoot mee. En als het donker wordt laat de Bruine rat zich ook nog zien. Hij moet er echt voor werken, maar met enige krachtsinspanning lukt dat best. Hij trekt zich met zijn voorpootjes aan de rand omhoog.

De Fazant weet de voederton ook te vinden (Cees Timmermans en Thomas van Haaster)

Maar..., op de foto's is uiteindelijk geen Patrijs te zien. Ze zijn kennelijk wat came-raschuw. Gelukkig zijn ze wel zelfstandig de winter doorgekomen, gezien de zichtwaarnemingen buiten het gebied van de cameraopstelling.

Met dank aan Cees Timmermans en Thomas van Haaster voor het plaatsen van de camera's en het bekijken, determineren en verwerken van al die duizenden foto's!

Huiszwaluwen welkom bij Bed & Breakfast

Door: Cees Timmermans en Louis van Trigt

In de vorige Duinrel (maart 2021) stond een artikel over de Huiszwaluwenkolonie aan de Leidsestraat te Hillegom. Van die schuur stond op blz. 26 een foto, maar het onderschrift 'De Groene Bollenschuur' was onjuist. Het moest zijn: 'Oude Bollenschuur in Hillegom'. 'De Groene Bollenschuur' staat er vlakbij en is tegenwoordig de Bed & Breakfast van Marieke en Kees van Kampen. De historische houten bollenschuur die hier stond, is een paar jaar geleden gesloopt, aan de buitenkant in originele staat herbouwd, en van binnen omgetoverd tot een woonhuis. Aan de westkant is er een prachtige uitbouw verschenen, het Bed & Breakfast-gedeelte.

Plaatsing van de nestkasten aan de Groene Bollenschuur (Louis van Trigt)

Omdat de groene en de oude schuur zo dicht bij elkaar staan, leek ons ook de noordkant van de Groene Bollenschuur een geschikte plek voor Huiszwaluwen. De

noordrand van de oude schuur zat vorig jaar immers vrijwel vol. Om de zwaluwen een handje te helpen heeft Cees Timmermans samen met zijn buurman Gied Beckers twee overstekgoten met ieder zes kunstnesten voor Huiszwaluwen gemaakt. Deze goten zijn op 21 april, vlak nadat de eerste Huiszwaluw van dit jaar in deze omgeving was gesignaleerd, onder de dakgoot aan de noordkant van de groene schuur bevestigd. Hiermee hebben de zwaluwen een eerste uitbreidingsmogelijkheid, maar ook opvangmogelijkheid omdat de toekomst van de kolonie aan de oude schuur in verband met verbouwplannen onzeker is.

De Huiszwaluwnesten met overstekgoten en anti-klimstrips (Cees Timmermans)

Marieke en Kees van Kampen waren van het begin af aan enthousiast over dit plan. Minder enthousiast was de Erfgoedcommissie, die veranderingen aan historisch erfgoed positief moet beoordelen, om een Omgevingsvergunning te krijgen. Witte goten die 30 cm zouden uitsteken, ideaal en veilig met het oog op predatoren, zag men niet zitten. Daarom moesten de plannen worden aangepast. De kleur is daarom die van de schuur geworden met alleen een lichte kleur achter de nesten. Ook zijn de goten ingekort tot 20 cm, zodat ze net zo ver uitsteken als de dakgoot. Om te voorkomen dat de nesten voor onder andere Kauwtjes bereik-

baar worden, zijn de goten van anti-klimstrips voorzien. Met deze constructie kon de Erfgoedcommissie wel akkoord gaan. Het wordt spannend om te zien of de Huiszwaluwen de nestkommen gaan gebruiken. Om ze niet al te lui te maken is de bovenkant van de nestkommen open gelaten, zodat er voor de vogels zelf ook nog wat te metselen valt.

De nieuwe situatie is vanaf het fietspad langs de Leidsestraat goed te bekijken. Het volgende doel wordt de plaatsing van de Huiszwaluwentil in het bollenland op zo'n 100 meter van de oude schuur.

Gierzwaluwen in Hillegom

Door: Louis van Trigt

Rond de eeuwwisseling werd de oude smederij van Versteeg achter de Meerstraat in Hillegom gesloopt. Dit hoge gebouw herbergde van jaar tot jaar een grote kolonie Gierzwaluwen op de zolderverdieping. Een ultieme poging om de projectontwikkelaar van het appartementencomplex boven de winkel van Expert voor Gierzwaluw dakpannen te interesseren, strandde destijds, omdat de appartementen toen al verkocht waren.

Op 19 juni 2018 nam ik deel aan een excursie over Gierzwaluwen onder leiding van Hein Verkade in Noordwijk Binnen. Daar heb ik geen spijt van gehad, want van een Gierzwaluwenexcursie onder leiding van kenner Hein Verkade kun je heel veel leren. Noordwijk Binnen bleek voor deze excursie een optimale omgeving vanwege de vele oude plekken waar Gierzwaluwen broeden, maar ook door de locaties die dankzij inspraak van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk tot stand zijn gebracht. Op de daaropvolgende zondagavond besloot ik naar het oude centrum van Hillegom te gaan om te zien of daar nog Gierzwaluwen te vinden waren. Het was me overigens al opgevallen dat rondom een kleinschalig woningencomplex gebouwd in de jaren tachtig op de hoek van de Mariastraat en de Vosselaan vaak veel vogels te zien waren. Eenmaal in het centrum viel ik van de ene verbazing in de andere en dan vooral in de Julianastraat. Daar waren zo veel Gierzwaluwen dat ik me afvroeg of ik niet weer in Noordwijk Binnen liep. Ook de Emmastaat, een stukje Hofstraat en de poortjes tussendoor bleken uiterst spectaculair. Kennelijk had de verloren gewaande kolonie in de loop der jaren volop verblijf onder de daken van deze oude woningen uit de jaren twintig gevonden. Daarmee was ik een belangrijke natuurervaring rijker, waar ik daarna menige liefhebber op heb gewezen.

In het najaar van 2018 hoorde ik voor het eerst dat de “Gierzwaluwenbuurt” op de nominatie stond om te worden vervangen door nieuwbouw. Dat was een reden om onmiddellijk een brief naar Woningstichting Stek te sturen om te wijzen op de jaarlijkse aanwezigheid van de vele Gierzwaluwen. Een prima contact met de projectontwikkelaar was het gevolg, want bij de ontwikkeling van de bouwplannen kon het aspect Gierzwaluwen meteen worden meegenomen.

De oude woningen in de Julianastraat (Louis van Trigt)

In het daaropvolgende voorjaar heb ik Hein Verkade uitgenodigd een avond in Hillegom te komen kijken en samen met Jack van Velzen hebben we toen een ronde door het centrum gelopen. Ook Hein was onder de indruk van wat hij in Hillegom (en dan vooral in de Julianastraat) aantroef. Bovendien merkte hij onderweg diverse recentere locaties op waar Gierzwaluwen nestplekken bleken te hebben. Met name de bouw uit de jaren tachtig blijkt nog aardig wat mogelijkheden te bieden, als er maar niet te veel aan isolatie wordt gedaan.

In de maand juli 2019 zijn de invliegplaatsen in de Julianastraat, Emmastraat en Hofstraat door leden van ‘Natuurlijk Hillegom’ geïnventariseerd en in kaart gebracht. Deze bevindingen werden vervolgens door de Omgevingsdienst bevestigd.

Daardoor kwam een rapport tot stand met een paar belangrijke richtlijnen voor het gebied, waar men zich bij de realisering van de bouwplannen aan moest gaan houden. Kernpunten daarin waren:

- geen sloop tijdens het broedseizoen;
- op tijd zorgen voor alternatieve broedlocaties;
- de nieuwbouw voorzien van nestgelegenheden.

Aan de andere zijde van de Julianastraat zijn 20 Gierzwaluwnestkasten te vinden (Louis van Trig)

Door diverse omstandigheden is de ontwikkeling van het bouwplan vertraagd, maar in de loop van 2021 gaat er toch beweging in komen. Momenteel zijn we in het stadium waarin in de omgeving van de nestlocaties ruimschoots alternatieve broedgelegenheid moet worden aangeboden. Daarom zijn op 14 en 15 april, dus voor de aanvang van het broedseizoen, in opdracht van Stek 51 nestkasten opgehangen aan noord- en oostgevels in de Julianastraat en de Prins Hendrikstraat. De kasten hangen dicht bij elkaar, op twee plaatsen, omdat de Gierzwaluw van nature een koloniebroeder is. Komend broedseizoen wordt het spannend om te zien of vogels van deze kasten gebruik gaan maken, want ze kunnen dan ook nog op de nestplekken onder de oude daken terecht.

Volgend jaar vinden ze die plekken waarschijnlijk niet meer terug en hopelijk worden de nieuwe alternatieve broedplaatsen dan 'herkend', zodat de kolonie in stand blijft. Als eenmaal de nieuwbouw is gerealiseerd, zullen de Gierzwaluwen ook daar weer nieuwe nestlocaties aanwezig vinden. Al met al wordt het in de Julianastraat en omgeving de komende jaren een spannend proces, dat waard is om gevolgd te worden. Laat het mij weten als je een bijdrage aan de monitoring ervan wilt leveren.

In de Prins Hendrikstraat zijn 31 nestkasten voor de Gierzwaluwen geplaatst (Louis van Trigt)

Overigens zijn er in Hillegom gelukkig ook nog andere plekken waar Gierzwaluwen broeden. Globaal kunnen een aantal omgevingen worden aangeduid, namelijk die van Mariastraat, Heemskerklaan, Van Meerbeekstraat, Meerlaan, Brouwerlaan, de omgeving van de zogenaamde Wendes, Elsbroek nabij Clusiusshof, Kerkstraat, 2^e Loosterweg en Molenlaan. Het zou de moeite waard zijn ook deze nestplekken nader in kaart te brengen. En misschien komen er dan ook nog wel meer broedlocaties in beeld.

Gedicht: Biodiversiteit

Door: Paul Venderbosch

Biodiversiteit

De Huisslak doet het traag
Tweeslachtig dat wel
doen zij best wel graag
dat hermafrodiete spel

Naaktslakken doen het bloot
Tweeslachtig samen
Geen huwelijksboot
Slechts 2 lichamen

De Rouwmees doet het ook
Neerslachtig wellicht
Waar vuur is, is rook
De liefde verplicht

Huismussen doen het snel
Zij legt dan een ei
Zorgen dan als stel
Maken dat jong dan blij

En ja een Pruim laat het doen
Door Hommel of een Bij
Niks geen seks... ook geen zoen
Totaal geen vrijpartij

Wij als mens doen het ook
Erotisch dat wel
Hij gebruikt zijn pook
Liefde? Of kommer en kwel?

Een virus doet het niet
Vermeerdert zich wel
Aan vormen geen limiet
binnen ons levensspel

Kerspruim, Prunus cerasifera (Paul Venderbosch)

Waarnemingen 11 februari t/m 10 mei

Door: Sarah Humphrey

Aan het begin van deze waarnemingperiode viel Koning Winter binnen. Ik schreef al de vorige keer dat voor het eerst in dik tien jaar de Kagerplassen bevroren waren en de schaatsen eindelijk uit het vet konden. Er kwamen opvallend veel waarnemingen van Houtsnippen binnen (62); het koude weer zorgt ervoor dat de vogels verder op zoek moeten gaan naar geschikt voedsel dan in hun vertrouwde struiken en bomen. Er waren ook opvallend minder waarnemingen van IJsvogels, kennelijk hebben veel exemplaren van deze soort de winter helaas niet overleefd. Een overzicht van alle waarnemingen in ons gebied is trouwens te vinden via: https://knnvbollen.waarneming.nl/observations_by_day.php?groep=1.

Een Roerdomp is op 12 februari ter plaatse bij het Oosterduinse Meer (RJA). Een waarnemer telt op 26 februari 28 bezette nesten van Blauwe Reigers in de bekende kolonie op het terrein van Huys te Warmond (WNL).

Op 27 april vliegt er een Purperreiger in noordoostelijke richting over het bedrijventerrein Gravendam in Noordwijkerhout (PSP).

Ook dit jaar brengen er regelmatig Ooievaars een bezoek aan de nestpaal in Park Rusthoof te Sassenheim. Op 3 mei zijn twee vogels ook parend te zien. Het nest is wel bezet maar er is nog geen broedgeval (VWA).

De eerste Lepelaar van het voorjaar is op 18 februari aan het foerageren in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL). Op 17 april zijn er 8 vogels ter plaatse in de reigerskolonie bij Huys te Warmond (WNL).

Op 18 februari zijn er 64 Knobbelzwanen aanwezig in de Hemmeerpolder te Warmond (SHU). In mei zijn er de eerste zwanenkuikens te zien. 14 Kleine Zwanen vliegen op 13 februari in noordoostelijke richting over Warmond (WNL).

Een Kleine Rietgans is op 15 maart ter plaatse in de Oosteinderpolder te Hillegom (LVT). 270 Brandganzen vliegen op 28 april in noordelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR). 20 Toendrarietganzen zijn op 19 en 20 februari te zien in de Floris Schouten Vrouwenpolder te Sassenheim (JDR, JWJ, SHU).

Twee Casarca's zijn van 19 tot en met 28 februari ter plaatse in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL). Op 3 april zijn er 2 vogels ter plaatse bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS).

Op 12 februari zijn er 240 Krakeenden ter plaatse op het Oosterduinse Meer. De vogels zijn verdeeld over twee wakken in het ijs (JVD).

De eerste kuikens van de Wilde Eend zijn op 15 april in Polder Elsgeest te Voorhout (WNL); het zijn zes pullen. Op 27 april zijn er 11 kuikens te zien samen met moedereend in de Mottigerpolder te Voorhout (SHU).

Een ♂ Pijlstaart is van 21 februari tot en met 20 maart nog steeds aanwezig in een sloot nabij de heemtuin van Lisse (AMO, TVH).

Van 6 tot en met 9 mei verblijft een ♂ Krooneend op de Klinkenbergerplas (EBO, JDR, WNL).

Op 20 maart is er een ♂ Zomertaling ter plaatse op de Klinkenbergerplas (HVS). Die blijft zeker twee weken op deze plas. Op 8 mei vliegt er een ♂ over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS).

Tafeleenden zijn regelmatig ter plaatse op de Klinkenbergerplas, hier zijn er op 17 februari 4 ♂ exx. (SHU). 60 Kuifeenden zijn op 21 maart te zien op het Norremeer (JDR).

De laatste waarneming van de winter van Brilduikers komt niet vanaf het Norremeer maar van de wijk Elsbroek in Hillegom. Een ♂ en een ♂ zijn op 13 april nog steeds ter plaatse op de Ringvaart (WNL).

Op 14 februari vliegt er een ♀ Nonnetje over de Klinkenbergerplas (WNL).

Van 17 tot en met 23 maart is er een ♀ Middelste Zaagbek te zien op het Norremeer (EBO, HVS, JWI). Een ♂ Grote Zaagbek is op 13 februari aan het foerageren in de omgeving van de Oosterduinse Sloten (WNL). Op 7 maart is er een ♂ ex. ter plaatse op het Norremeer (HVS).

Een Rode Wouw vliegt op 17 februari in noordelijke richting over de Oosteinderpolder in Hillegom (LBU).

Er is wederom een Zeearend in onze regio gespot! Op 17 februari vliegt er een vogel over de Roodemolenpolder in Voorhout (WNL). Een andere vogelaar weet op 1 maart een ex. te fotograferen als hij of zij boven de Platanenbuurt in Sassenheim vliegt (WNL).

De eerste Bruine Kiekendief van 2021, een ♀, is op 19 maart te zien vliëgend over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS). Op 18 april vliegt er een vogel over het centrum van Sassenheim (JWI). Een ♂ Blauwe Kiekendief vliegt op 12 april over Noordwijkerhout (LPU).

Op 20 februari vliegt er Havik over het centrum van Hillegom (WNL).

Een Sperwer jaagt op 16 april tevergeefs op een Turkse Tortel in de wijk Elsbroek te Hillegom. Deze weet maar ternauwernood te ontkomen (TVH).

De eerste Boomvalk van het jaar is op 1 mei ter plaatse bij de Klinkenbergerplas (JDR).

Op 21 april vliegt er een Visarend in noordelijke richting over de Klinkenbergerpolder in Warmond (WNL).

Een Smelleken vliegt op 1 april in noordelijke richting over de Parklaan in Sassenheim (HVS).

Dit jaar broedt er weer een paartje Slechtvalken met succes in een nestkast op de toren van de NH Hotel Leeuwenhorst in Noordwijkerhout. Op 11 mei zijn de vier juveniele vogels geringd, het zijn 2 ♀ en 2 ♂. Het blijkt dat een paartje Slechtvalken de toren van de Pancratiuskerk in Sassenheim gekozen hebben tot mogelijke nestplaats. Al is het nog niet tot broeden gekomen, er zitten wel regelmatig twee vogels op de toren.

De meeste waarnemingen van Patrijzen komen uit de Elsgestepolder in Voorhout en de Hoogeveense Polder in Noordwijkerhout, maar er zijn geen grote groepen gezien. Het gaat meestal om twee vogels bij elkaar (VWA).

Tijdens een weidevogeltelling op 13 april zien twee waarnemers een Kraanvogel hoog cirkelend boven het Norremeer (CZU, WNL).

Een groep van 270 Scholeksters is op 24 februari ter plaatse op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

De eerste 6 Kleine Plevieren van het jaar vliegen op 17 maart over de Hoogeveense Polder in Noordwijkerhout (WNL). Op 10 april zijn er 10 exx. ter plaatse in de omgeving van de Oosterduinse Sloten (PVE).

De eerste 2 jonge Kieviten van het jaar lopen op 30 april rond in de omgeving van de Achterweg in Lisse (WNL).

Leuk is de waarneming op 17 maart van 30 overvliegende Bonte Strandlopers op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS).

Wederom bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim ziet een waarnemer op 23 maart een overvliegende Kemphaan (HVS).

Bijzonder is de waarneming op 26 april van 4 Bokjes aan de rand van het bouwterrein van de nieuwe Noordelijke Randweg in Voorhout (WNL). Bijzonder, want Bokjes zien wij normaal gesproken niet zo makkelijk; ze houden normaal gesproken van de dekking van vegetatie langs slootkanten.

25 Houtsnippen zijn op 13 februari ter plaatse bij Oud Leeuwenhorst (WNL). Triest is de waarneming van een dode vogel, gevonden op 8 maart in de Hoogeveense Polder (PVE). Op 26 februari zijn er 40 Watersnippen aanwezig in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL).

De eerste Grutto van 2021 is op 22 februari te horen, roepend boven het centrum van Hillegom (WNL). Op 7 maart vliegen er 17 vogels over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS). Interessant is het verhaal van een ♀ vogel met een kleuring,

gefotografeerd op 30 maart in de Hemmeerpolder te Warmond. Zij is ook voorzien van een zender. Ze is 6 jaar oud en is op 13 februari 2021 geringd in de rijstvelden in Valdetorres, Extremadura in Spanje. Haar volledig levensloop is, met dank aan Wim van Yperen voor het plaatsen van de gegevens op Waarneming.nl, via de onderstaande link in te zien:

https://kiekjesdief.nl/jml3/images/pdf-bestanden/NWR_WY_A_Limlim.pdf.

7 Regenwulpen vliegen op 20 april in noordoostelijke richting over Oud Leeuwenhorst. Ze zijn de eersten van dit jaar (WNL).

Een Groenpootruiter vliegt op 28 april in noordelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

Een Witgat is op 25 april ter plaatste bij de Klinkenbergerplas (HVS). Hier zijn er op 9 mei niet minder dan 38 Oeverlopers ter plaatse (HVS).

Opvallend is de waarneming op 8 april van een Grote Jager, liggend langs een sloot van een bollenveld langs de Duinschoten in Noordwijkerhout (WNL)! Kijk maar eens op <https://knnvbollen.waarneming.nl/waarneming/view/210271379> voor een foto. Deze vogel ligt wel heel ver uit koers!

Een tweede kalenderjaar Kleine Burgemeester is op 19 februari ter plaatse op het Norremeer (JWI). Deze soort broedt in Groenland en is in Nederland vrij zeldzaam.

Dwergmeeuwen bij de 'kleine' Klinkenbergerplas blijken een jaarlijks verschijnsel te worden en in 2021 is het weer raak. Op 9 april zijn er 10 vogels ter plaatse, de grootste groep is er een van 15 exx. op 13 april. Op 27 april is er nog een vogel te zien; deze blijkt de laatste te zijn, want na die datum is deze meeuwensoort hier niet meer waargenomen (VWA).

De eerste Visdief van het jaar is op 13 april ter plaatse bij de Klinkenbergerplas (WNL).

De eerste Koekoek van 2021 is op 30 april te horen, roepend op het Sollasi Bungalowpark in Noordwijkerhout; net als vorig jaar, maar dan een dikke twee weken later (RJA).

Op 13 februari om 03:15 uur hoort een waarnemer een roepende ♀ Bosuil, ze zit op de hoge windwijzer in zijn tuin (RJA)! Een ♂ ex. roept op 19 maart in Park Rusthoff te Sassenheim (JWI). Op 21 maart is er een vogel vanuit een tuin te horen, roepend ergens in de richting St. Bavo/Oosterduinse Meer (WNL).

Een waarnemer in Sassenheim weet op 14 februari een prachtige foto te maken van een Ransuil die pontificaal op zijn schutting zit (WNL). Op 28 april vliegt een Velduil over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

De eerste twee Gierzwaluwen van de zomer vliegen op 25 april over de Geestburg in Sassenheim (SHU). Een groep van 21 vogels is op 6 mei ter plaatse in het centrum van Sassenheim (JWI).

Er zijn de afgelopen periode weinig waarnemingen van Ijsvogels, misschien hebben veel vogels de vorstperiode in maart niet overleefd. Op 25 februari is er een ex. ter plaatse op het terrein van Huys te Warmond (SHU). Pas op 21 april is er weer een waarneming van deze soort ingevoerd; een jagende vogel op het terrein van de St. Bavo in Noordwijkerhout (WNL).

Op 23 februari is er een roepende Groene Specht te horen in Park Rusthoff te Sassenheim (HVS). Een foeragerende Kleine Bonte Specht is op 14 april te zien in Polder Het Langeveld in Noordwijkerhout (WNL).

Een Boomleeuwerik vliegt op 20 maart over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS). 40 Veldleeuweriken zijn op 11 februari ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL). Op 19 februari is een zingend ex. te horen in de Oosteinderpolder te Hillegom (WNL).

De eerste 11 Oeverzwaluwen van 2021 zijn op 30 maart ter plaatse bij de Klinkenbergerplas (HVS). In de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout zijn op 26 april ongeveer 40 exx. aanwezig. Het lijkt er op dat ze nestelen in de zandhopen van het gemeentedepot, wat later ook bevestigd wordt! De locatie is vervolgens afgezet om betreding te voorkomen (TVH).

De eerste 5 Boerenzwaluwen van het jaar zijn op 23 maart te zien in Polder Boekhorst te Voorhout (MDG).

Pas op 15 april komen de eerste Huiszwaluwen binnen, drie vogels vliegen over de wijk Elsbroek in Hillegom (TVH). Op 26 april zijn hier ook de eerste vogels van de broedkolonie van de Jacob Marislaan weer gearriveerd (TVH).

Twee Engelse Kwikstaarten zijn op 27 april aan het foerageren in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL).

De eerste Gele Kwikstaart van het voorjaar vliegt op 30 maart in noordelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR). Op 21 april zijn er 13 vogels bij

Oud Leeuwenhorst (WNL). De laatste Grote Gele Kwikstaart van de winter is op 3 mei ter plaatse in het centrum van Hillegom (PVH).

Op 13 maart is er een ♂ Rouwkwikstaart te zien in de Klinkenbergerpolder te Warmond (JWI).

Kleine Bonte Specht (Annelies Moolenaar)

Net als vorig jaar heeft Noordwijkerhout weer de primeur voor wat betreft de eerste zingende Nachtegaal van 2021; op 17 april (wel 10 dagen later dan in 2020) zijn er 2 vogels te horen bij het Oosterduinse Meer in Noordwijkerhout (WNL). Na een aantal jaren van afwezigheid is er op 27 april weer een zingende vogel in de buurt van Jachthaven Jonkmans in Sassenheim (HVS).

Dit jaar zijn er in deze periode geen Blauwborsten waargenomen bij de Klinkenbergplas; het eerste ex. van deze soort is op 25 maart ter plaatse in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (WNL).

Een ♂ Zwarte Roodstaart is op 30 maart te horen zingend in de omgeving van de Warmonderdam (HVS). Daarna zijn er zingende mannetjes te horen o.a. in Voorhout, Hillegom en Lisse (VVA). Een ♂ Gekraagde Roodstaart is op 23 april ter plaatse bij het Lokhorsterduin in Hillegom (WNL).

Op 30 maart is er een ♂ Roodborsttapuit aanwezig bij de Klinkenbergerplas (HVS). De eerste doortrekkende Tapuit, een ♀, is op 2 april te zien in de omgeving van de Achterweg in Lisse (WNL). Op 8 mei zijn er 2 vogels aanwezig in de Klinkenbergerpolder te Warmond (EBO).

Op 20 april zijn er 4 Beflijsters ter plaatse op een camping in Warmond; ze zijn heel even vlak voor de caravan te fotograferen voordat ze snel doorvliegen in oostelijke richting (FKL).

10 Kramsvogels zijn op 6 maart te zien in de Hellegatspolder te Sassenheim (WNL). Een groep van 15 Koperwieken is op 13 februari ter plaatse bij Huys te Warmond (WNL).

Een Grote Lijster vliegt op 1 april over de Kagerbuurt in Sassenheim (JDR).

De eerste Rietzanger laat zich op 4 april horen bij het Oosterduinse Meer (CZU).

Een Kleine Karekiet is op 18 april aan het zingen in de Berg en Daalpolder te Voorhout (WNL). 15 vogels zijn op 9 mei te horen bij de Klinkenbergerplas (HVS).

De eerste zingende Braamsluiper van het jaar is op 27 april te horen langs de Leidsevaart in Voorhout (WNL). Een dag later op 28 april zingt er een Grasmus bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS).

Op 28 april zingt de eerste Tuinfluit van dit jaar in de omgeving van de Warmonderdam (HVS).

De eerste zingende Zwartkop laat zich op 24 maart horen in de omgeving van de Geestburg in Sassenheim, de vogel is goed te horen vanuit het dakraam tijdens het thuiswerken (SHU).

Leuk is de waarneming van een zingende Fluiter op 27 april in het Keukenhofbos (WNL).

Op 23 maart is er een zingende Tijftjaf te horen in Lisse (AMO). De eerste Fitis van het jaar zingt op 31 april bij de Klinkenbergerplas (WNL).

De eerste 'vinkenslag' van een Vink is op 20 februari in het westelijk bollengebied van Hillegom te horen (WNL).

10 Kepen zijn op 14 februari ter plaatse in de wijk Oosthout te Voorhout (WNL).

Een groep van 22 foeragerende Sijzen is op 13 februari ter plaatse in het Lokhorsterduin te Hillegom (WNL).

In de wijk Elsbroek te Hillegom hoort een waarnemer op 25 februari een Vuurgoudhaan (TVH). Een ander ex. is op 16 maart ter plaats in Park Rusthoff te Sassenheim (JWI).

De eerste Grauwe Vliegenvanger van 2021 is op 7 mei aanwezig bij de Sancta Maria in Noordwijkerhout (CZU). Een ♀ Bonte Vliegenvanger is op 27 april ter plaatse bij Huys te Warmond (WNL).

Twee Glanskoppen zijn 28 februari te zien in de Lageveense Polder te Lisse (WNL).

Een groep van 50 Huismussen is op 21 april ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL). Een Ringmus is op 15 maart ter plaatse in de wijk Oosthout te Voorhout (WNL).

Een Kruisbek vliegt op 9 april over de Kagerbuurt in Sassenheim (JDR).

Op 13 februari is een ♂ Goudvink te zien bij het Lokhorsterduin in Hillegom (WNL).

De meeste waarnemingen van Appelvinken komen van Huys te Warmond (VWA). Twee exx. zijn op 18 maart ter plaatse in de Lageveense Polder te Lisse (CZU). Op 6 mei is er een vogel te zien bij het Lokhorsterduin in Hillegom (WNL).

Met dank aan de waarnemers:

AMO	Annelies Moolenaar	LVT	Louis van Trigf
CZU	Casper Zuyderduin	MDG	Mariska de Graaf
EBO	Eric Boekhoven	PSP	Peter Spierenburg
FKL	Fred Klootwijk	PVE	Paul Venderbosch
HVE	Hein Verkade	PVH	Pel van Hattum
HVS	Hans van Stijn	SHU	Sarah Humphrey
JDR	Job de Ridder	TVH	Thomas van Haaster
JVD	Jelle van Dijk	VWA	Vele waarnemers
JWI	Jan Wierda	WNL	waarneming.nl
LBU	Lars Buckx		

Waarnemingen voor de periode 11 mei t/m 10 augustus 2021 kunnen doorgegeven worden via www.waarneming.nl, bereikbaar via onze website, of per email aan Sarah Humphrey: vogelsbollenstreek@gmail.com.

Activiteitenprogramma

Nu de coronabesmettingen dalen, de beperkingen voorzichtig worden opgeheven en vaccinaties een aantal van ons beschermen, durven wij als KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek weer voorzichtig het excursieprogramma op te starten.

Maar voorzichtig betekent wel met een paar beperkingen:

- We beperken de deelname tot maximaal 10 deelnemers per activiteit;
- Opgeven voor een excursie is verplicht;
- We verzoeken iedereen voor eigen vervoer te zorgen;
- Tijdens de excursies blijft gelden dat we voldoende afstand houden.

We hopen op die manier een veilige omgeving voor iedereen te creëren, waarin we weer volop kunnen genieten van de natuur en veel van elkaar te kunnen leren.

Vrijdag 11 juni: Fietstocht door een stukje Bollenstreek

In het KNNV-boekje "Gebied en der Wijs" uit 2014 staan o.a. vier aantrekkelijke Hillegomse natuurgebiedjes omschreven; de Elsbroekerpolder, het Schulte Küperjanshof, de Vosse- en Weerlanerpolder en het bos bij het Psychiatrisch Ziekenhuis Vogelenzang. Die gaan we deze keer eens op de fiets bezoeken. We vertrekken om 10.00 uur vanaf het gemeentehuis in Lisse. We verwachten ca. 25 km te fietsen en doen dat in een rustig tempo. We verwachten tussen 13.00 en 14.00 uur weer terug te zijn in Lisse, maar natuurlijk mag iedereen aansluiten of afhaken waar dat hem of haar het beste uitkomt. Geef je vóór 9 juni op bij John van Velzen per e-mail: jvelzen@ziggo.nl of per telefoon: 06-54661288.

Zaterdag 26 juni: Excursie in het Jac. P. Thijssepark in Amstelveen

Het ruim 5 hectare grote Jac. P. Thijssepark ligt in het noordwesten van Amstelveen. Een park dat natuurliefhebbers en wandelaars veel te bieden heeft, ook al hebben wij het voorjaar helaas weer moeten missen. Vertrek om 08.30uur vanaf het gemeentehuis Lisse. Wij zijn hier rond 13.00 uur weer terug. Geef je op vóór 18 juni per e-mail bij Jan Bischoff Tulleken: jan.bischoff.tulleken@gmail.com.

Vrijdag 2 juli: Avondexcursie in De Groene Jonker

Dit natuurgebied ligt in Het Groene Hart tussen Noorden en Zevenhoven. Het is een zeer waterrijk gebied met veel vogels in grote verscheidenheid. Tijdens de wandeling kunnen wij genieten van de vallende avond. De zonsondergang over het water en de biesen-/rietvelden kan spectaculair zijn door de prachtige kleuren die het zachte licht van de ondergaande zon veroorzaakt. Fotografen noemen dit ook wel "het blauwe uurtje", ongeveer 20-30 minuten voor en na zonsopkomst en zonsondergang. Deze 2 uurtjes zijn voor iedere natuurfotograaf de fotomo-

menten van de dag. Dus fotografen: camera mee en duimen voor mooi weer!
Vertrek om 19.30 uur vanaf gemeentehuis Lisse. Geef je op vóór 1 juli per e-mail bij Jan Bischoff Tulleken: jan.bischoff.tulleken@gmail.com.

Zaterdag 3 juli: Zomerplantenwandeling Tespelduyn

De golfbaan van Tespelduyn bestaat uit veel meer dan strak geschoren fairways en afslagpunten. Tussen de holes liggen stroken grond waar veel wilde planten te zien zijn. Bijzonder op Tespelduyn zijn de vele waterpartijen met een grote variatie aan water- en oeverplanten. Een deel hiervan is aangeplant, maar nog meer soorten hebben zich hier spontaan gevestigd. We verzamelen bij het restaurant van de golfbaan: Tस्पellaan 53 , 2211VT, Noordwijkerhout. Aanvang rondleiding 9.30 uur, eind ongeveer 12.00 uur. Geef je op bij Maud van der Veen vóór 2 juli per e-mail: m.veen@hccnet.nl.

Zaterdag 17 juli: Zomerwandeling op Woestduyn, Leyduyn en Vinkenduyn

Deze excursie is bedoeld om gezellig te wandelen, waarbij we onderweg aandacht besteden aan de dingen die we tegenkomen en gebruik maken van de kennis die in de groep aanwezig is. Een ieder kan op deze wijze een aandeel hebben in de excursie. De wandeling duurt ongeveer 2½ uur. Verzamelen om 8.30 uur bij parkeerplaats Leyduin. Geef je op bij Jan Plomp per telefoon: 0252-516545 of per e-mail: janplomp2017@gmail.com.

Zaterdag 31 juli: Wandeling rondom het Vogelmeer in de Kennemerduinen

Ontdek de dynamiek van de Kennemerduinen. Deze wandeling naar het Vogelmeer geeft een uniek beeld van de diversiteit en dynamiek van de planten- en dierenwereld in de Kennemerduinen. De wandeling voert namelijk langs verschillende landschapstypen: strand, jonge duinen en natte duinvalleien, waarbij de opeenvolgende verandering van plantengroei in de tijd heel goed zichtbaar is. De veelzijdige plantengroei is tevens de leefomgeving van een grote verscheidenheid aan vogels amfibieën en insecten. Deze wandeling is 5,5 km en zal ongeveer 3 uur duren. Start: 9.30 uur vanaf parkeerterrein Parnassiaweg 1, 2051 EA, Overveen. Geef je op vóór 28 juli per e-mail bij Lidy v.d. Salm: vdsalm@hotmail.com.

Zaterdag 14 augustus: Vlinderexcursie

Verzamelen in Lisse om 13.00 uur bij het Gemeente huis, dan fietsen we naar het Amsterdamse Waterleiding duin. De wandeling duurt ongeveer 2½ uur. Daar lopen we een stukje tot we bij het gebied zijn dat afgezet is. Daar hopen we veel vlinders te kunnen zien. Geef je op vóór 12 augustus bij agaat Mesman per e-mail: agaat@quicknet.nl of per telefoon: 06-5506111.

de Duinrel

Natuurvereniging de Bollenstreek

27ste jaargang, september 2021

Bestuur John van Velzen; F. Koolhovenstraat 5, 2171 RD Sassenheim
voorzitter telefoon: 06-54661288 of mail: voorzitter@bollenstreek.knnv.nl

penningmeester Jan Plomp; Ambachtstraat 29, 2181 RC Hillegom
telefoon: 0252-516545 of mail: penningmeester@bollenstreek.knnv.nl

secretaris Maud van der Veen; Langevelderlaan 9, 2204 BB Noordwijk
telefoon: 06-11098194 of mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl

ledenadministratie Maud van der Veen
mail: ledenadministratie@bollenstreek.knnv.nl

algemeen lid Agaat Mesman; Dopheidestraat 38, 2165 VP Lisserbroek
telefoon: 0252-503039 of mail: agaat@quicknet.nl

Redactie Thomas van Haaster, Annelies Moolenaar en Cees Timmermans;
de Duinrel Avenbeeck 87, 2182 RV Hillegom
telefoon: 0252-516997 of mail: deduinrel@gmail.com

webredacteur mail: webmaster@bollenstreek.knnv.nl

Excursiecommissie Agaat Mesman, Jan Bischoff Tulleken, Lidy van der Salm, Jan Plomp
en Jos van Schie

Waarnemingen Sarah Humphrey; Geestburg 6, 2171 DM Sassenheim
telefoon: 0252-755156 of mail: vogelsbollenstreek@gmail.com

Milieuoverleg Nico Groen; Fazantstraat 50, 2162 GM Lisse
Duin- & Bollenstreek telefoon: 0252-410460 of mail: nico.groen@casema.nl

Donateur of lid worden? Maak € 18,00 respectievelijk € 40,25 over op NL32 INGB 00005 61947
t.n.v. KNNV afdeling Bollenstreek te Hillegom o.v.v. 'Donatie' en/of 'Con-
tributie'. Donateurs ontvangen de Duinrel. Leden krijgen daarnaast ook
het blad Natura van de landelijke KNNV. Het lidmaatschap of donateur-
schap starten of beëindigen kan alleen per kalenderjaar. Opzeggen moet
vóór 1 november per brief of e-mail gebeuren bij de ledenadministratie.

ontwerp omslag Thomas van Haaster

ontwerp logo Sarah Humphrey

foto's omslag Voorkant: "Zonsondergang bij de Groene Jonker", Jan Bischoff Tulleken
Achterkant: "Distelvlieder op Struikheide", Annelies Moolenaar
Achterkant binnen: "Gewone rietorchis", Sjaak Weijers

De volgende Duinrel ver-
schijnt half december 2021.
De sluitingsdatum voor de
kopij is 15 november 2021.

De Duinrel is het kwartaalblad van Natuurvereniging de Bollenstreek,
onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.
De vereniging organiseert activiteiten zoals lezingen en excursies met
aandacht voor vlinders, vogels, libellen en planten. Informatie over de
vereniging vind je op de website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.

De Duinrel, 27ste jaargang, nr. 3, september 2021

Inhoudsopgave

<i>Van de redactie</i>	82
<i>Uitnodiging en agenda voor de 27ste Algemene Ledenvergadering</i>	83
<i>Financieel jaaroverzicht 2020 en begroting 2022</i>	84
<i>Insecten op Tespelduyn</i>	85
<i>Rondje Hillegom op de fiets</i>	87
<i>Wandelen door het Jac. P. Thijssesepark in Amstelveen</i>	90
<i>Avondexcursie naar de Groene Jonker</i>	92
<i>Zomerplantenwandeling Tespelduyn</i>	94
<i>Zomerwandeling op Buitenplaats Leyduin</i>	96
<i>Vlinders op Tespelduyn</i>	97
<i>Wandeling rondom het Vogelmeer in de Kennemerduinen</i>	99
<i>Vlinderexcursie in een enclosure in de AWD</i>	101
<i>Gevederde vrienden</i>	104
<i>Gedicht: "Nazomeren"</i>	106
<i>Waarnemingen 11 mei t/m 10 augustus</i>	107
<i>Activiteitenprogramma</i>	115

Van de redactie

Door: Annelies Moolenaar, Cees Timmermans en Thomas van Haaster

Elke Duinrel heeft wel zo zijn uitdagingen voor de redactie, maar ook dit mooie zomerexemplaar hebben we met genoeg van kaft tot kaft kunnen vullen. In het vorige nummer was per abuis de laatste pagina dubbel wit gebleven. Klein rekenfoutje, waarvoor onze excuses. We hadden deze pagina's natuurlijk mooi gevuld kunnen hebben met nog wat extra foto's. Of u dacht misschien: hier had mijn bijdrage kunnen staan, zoals bij een lege reclamezuil langs de weg of bij een bus-hokje. Vat het daarom maar op als uitnodiging om trouw kopij te blijven sturen!

We zijn natuurlijk altijd weer blij met uw inzendingen! En zo kunnen we ook nu weer lezen over een mooie belevenis in eigen tuin, en gedegen veldwerk bij de excursies. Er is rond Tespelduyn van alles gezien en geteld, en er is genoten van het mooie zomeravondlicht bij de Groene Jonker. Geweldig mooi toch, de koperen ploert op de voorkant van deze Duinrel!

Het was voor de natuur een prachtig kwartaal met veel regen maar ook zonneschijn. De flora floreerde, en vlinders en overige insecten hadden het minder schraal dan de vorige zomers. Dat leverde mooie foto's op en diverse stevige lijsten met waarnemingen. Voor weergave in ons kwartaalblad zijn die waarnemingslijsten helaas niet altijd geschikt, het zouden dan ook teveel pagina's worden. U kunt de soortenlijsten dit keer dan ook vinden op onze website, die overigens ook heel handig is om tussendoor gewoon eens te raadplegen.

Een uitdaging waar de redactie ook steeds voor komt te staan, is er voor te zorgen dat de goede naam onder de geplaatste foto's komt. Op de een of andere manier lopen we daar dan toch steeds weer tegenaan, dat we het in de afrondingsfase van het blad niet meer weten. Misschien kan het handig zijn om bij inzending bij de bestandsnaam ook uw initialen of voornaam toe te voegen?

En zo hebben we dan weer met veel plezier dit blad samengesteld.

We hopen elkaar weer te zien op de Algemene Ledenvergadering, of bij één van de komende excursies. We gaan opgewekt de herfst tegemoet, genietend van het zachtere licht en mooie kleuren.

Veel leesplezier!

Uitnodiging en agenda voor de 27ste Algemene Ledenvergadering

Het bestuur van de natuurvereniging De Bollenstreek nodigt u uit voor de Algemene Ledenvergadering van 2021. De vergadering wordt gehouden op:

woensdag 6 oktober 2021 vanaf 20:00 uur in De Klister, Heereweg 105 te Lisse

In verband met de coronamaatregelen verzoeken wij u vriendelijk zich van te voren aan te melden bij de secretaris via mail: secretaris@Bollenstreek.knnv.nl of per telefoon: 06-11098194. Het aantal bezoekers zal beperkt zijn tot 30.

1. Opening en vaststelling van de agenda

2. Notulen van de Algemene Ledenvergadering van woensdag 2 oktober 2020

De notulen van de vorige Algemene Ledenvergadering worden op de avond zelf uitgedeeld.

3. Jaarverslag van het bestuur

4. Financieel verslag van de penningmeester

De KNNV heeft de contributie voor 2022 verhoogd naar € 22,50. De contributie KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek wordt hiermee verhoogd naar € 40,50. De donatie blijft € 18,00. Aan de vergadering wordt verzocht hiermee akkoord te gaan. Tevens zal er een toelichting volgen waarom boekjaar 2021 nu ontbreekt in het overzicht.

5. Verslag en verkiezing leden kascontrolecommissie

De kascontrolecommissie bestaat uit de heer H. van Stijn en mevrouw S. Humphrey. De heer J. Moolenaar is reservelid. De heer H. van Stijn is aftredend kascontrolecommissielid. We zoeken nog een nieuw reservelid.

6. Mededelingen

- Vanuit het MODB;
- Vanuit de activiteitencommissie;
- Vanuit de redactie van de Duinrel;
- Vanuit de webredactie.

7. Rondvraag

8. Sluiting

Aansluitend aan de ALV zal er een fotopresentatie zijn door leden van de fotoclub de Bloembollenstreek, werkgroep Natuur en Landschap, waarbij de toegepaste techniek van vooral de afwijkende foto's uitgelegd zal worden.

Financieel jaaroverzicht 2020 en begroting 2022

Balans 31-12-2020

Activa

Saldo ING	1.753,81
Spaarrekening	<u>2.250,00</u>
Totaal €	4.003,81

Passiva

Kapitaal 1-1-2020	1.754,62
Resultaat 2020	<u>+ 336,94</u>
Kapitaal 31-12-2020	2.091,56
Bijdrage Stichting Ruigrok inz. wildcamera's	0,00
Vooruit ontvangen contributie 2021	<u>1.912,25</u>
Totaal €	4.003,81

Begroting/realisatie 2020

	Begroting 2020	Realisatie 2020	Begroting 2022
Inkomsten			
Contributies/donaties	3.300,00	3.473,50	3.750,00
Rente spaarrekening	<u>pm</u>	<u>0,00</u>	<u>pm</u>
Totale inkomsten €	3.300,00	3.473,50	3.750,00

Uitgaven

Afdracht KNNV	1.100,00	1.089,00	1.200,00
Drukkosten Duinrel	1.400,00	1.302,14	1.400,00
Porto/kantoorartikelen	100,00	74,81	100,00
Excursies/lezingen	700,00	145,00	600,00
Vergader-/bestuurskosten	200,00	64,90	200,00
Representatie	100,00	184,90	100,00
Onderhoud beamer	0,00	139,95	0,00
Website	0,00	0,00	0,00

Bankkosten	150,00	135,86	150,00
Totale uitgaven €	3.750,00	3.136,56	3.750,00
Resultaat 2020	- 450,00	336,94	- 0,00

Excursies 2020

Pannenkoekenwandeling	75,00
Huur Klistertop presentatie	60,00
<u>Libellenexcursie</u>	<u>10,00</u>
Totaal excursies €	145,00

De landelijke KNNV heeft de contributie voor 2022 verhoogd naar € 22,50. De contributie van KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek wordt hiermee verhoogd naar € 40,50. De donatie blijft € 18,00.

Insecten op Tespelduyn

Door: Maud van der Veen

In 2021 inventariseert een werkgroep van de KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek elke maand de natuur op golfbaan Tespelduyn. Iedere maand schrijven we ook een verslag over een specifieke soort of groep. In mei besteedden we aandacht aan de insecten.

Onder het mom “*wie het kleine niet eert...*” hebben we deze keer speciaal gezocht naar insecten. Het weer zat niet helemaal mee, want het was regenachtig en koud. Toch vind je diep tussen de bladeren en op de beschutte plekje nog heel wat kleine kruipende en vliegende beestjes.

Onder de insecten verstaan we officieel een klasse van zespotige, ongewervelde dieren die behoren tot de geleedpotigen (*Arthropoda*). Met meer dan een miljoen beschreven soorten vormen de insecten verreweg de grootste klasse binnen het dierenrijk. We laten van enkele ondersoorten een paar voorbeelden zien, die we op onze inventarisatietoetocht tegenkwamen.

Kevers en zo

Allereerst de kevertjes. Altijd weer moeilijk te herkennen, dat groen op groen. Maar kijk eens op, en vooral onder een blad, want daar verstoppen ze zich regelmatig. We vonden onder andere een Elzenhaantje, de Koolschildwants en de Cas-

sida angulata, een bladhaantje. En tenslotte de Groene bladsnuitkever, die zijn naam eer aandoet.

Lieveheersbeestjes

Wie kent ze niet? In de tuin vind je ze overal. Zittend of kruipend op planten en bloemen, maar soms ook vliegend door de lucht met de schildvleugeltjes wijd gespreid. Er zijn veel verschillende soorten, maar het aantal stippen en de kleur helpen bij het op naam brengen. We vonden het Tweevlekkig lieveheersbeestje, het Viervlekkig lieveheersbeestje, het Elfstippig lieveheersbeestje en het Citroenlieveheersbeestje.

De Weidevlekoog is ook gespot op Tespelduyn (Paul Venderbosch)

Vliegen

Ze worden verguisd als lastige kriebelende zoemers. Vliegen vind je echt overal. Niet alleen in de natuur, maar ook binnenshuis, zoals de Huisvlieg. Buiten vind je enorm veel meer soorten. Bekijk daarvoor vooral de bloemknopjes goed; daar

komen heel wat vliegen op af. We zagen verschillende Dansvliegen, zoals de Tweestreepsdansvlieg en de Lichte driestreepsdansvlieg. Maar ook de Strontvlieg en de Rouwvlieg zijn waargenomen.

Muggen

In het voorjaar vind je al snel de langpootmuggen, zoals de Koollangpootmug en de Steltmug. Ze hangen bij de vijvers tussen de lange stelen van de Lisdodde, het Riet en ander gras.

Torren

In het water vonden we de Gewone geelrand, een watertor. Vooral zijn buik is prachtig.

Bijen, hommels en zweefvliegen

Zoemend gaan ze van bloem naar bloem op zoek naar nectar. Vooral het veldbloemenperk op holt zeven en de borders bij de parkholes zijn favoriet. Maar ook de zuidhelling van de terp wordt druk bezocht, zeker als het gras weer wat gaat groeien. Van de bijen vonden we onder andere de Grasbij, Kortspruitwespbij, Honingbij en de Tweekleurige zandbij. En van de Hommels de Aardhommel en de Akkerhommel. Tenslotte de Zweefvliegen. Ze kunnen op bijen, hommels en wespen lijken, maar zijn echt anders. Ze blijven als helikopters boven een bloem hangen, het ideale moment om ze eens goed te bekijken. We vonden onder andere de Terrasjeskommazweefvlieg en de Weidevlekoog.

Het geheime insectenleven op Tespelduyn verdient onze aandacht. Het verbeteren van de insectenstand is belangrijk. Fijn dat het gras hier en daar niet teveel en tekort gemaaid wordt en dat we extra bloemenperken kunnen aanleggen.

Rondje Hillegom op de fiets

Door: John van Velzen

Ja! We mochten weer! Natuurlijk uitkijken, niet te dicht bij elkaar staan en vooral niet uitademen. Maar de eerste excursie na een lange coronastop gaf wel een heel aangenaam gevoel. En op vrijdag 11 juni ook nog prachtig weer. Basis voor de fietstocht vormde deze keer enkele natuurgebiedjes genoemd in ons jubileumboek "Gebied en der Wijs" binnen de grenzen van Hillegom. Voor mij als 'Sassummer' in ieder geval vrijwel onbekend dus was ik nieuwsgierig. Door om-

standigheden was dit keer alleen de vrijdag mogelijk en dat belemmerde duidelijk veel andere geïnteresseerden. Geen handige dag dus.

Vanuit Lisse met Jos en Frans op de fiets naar de Elsbroekerpolder, het prachtige weidegebied aan de overzijde van de watertoren en steenfabriek. Daar stond Louis van Trigt ons op te wachten. Louis telt al over een reeks van jaren de weidevogels in dit ecologisch verantwoord beheerde gebied. Dat bleek wel uit het vele hoge gras waar weidevogels en hazen prima dekking konden vinden. Hoewel de aantallen weidevogels landelijk zwaar achteruitgaan blijven de aantallen in deze polder redelijk stabiel. Met de in 2020 door Louis getelde territoria van 35 paar Kieviten, 19 paar Grutto's, 11 paar Tureluurs, 13 paar Scholeksters, 6 paar Slobeenden, 7 paar Krakeenden en 3 paar Kuifeenden doet de Elsbroekerpolder het opvallend goed.

We hebben op weg naar het volgende gebied de polder ook vanuit een andere invalshoek bekeken. Hij ziet er heerlijk fris en groen uit. Daar moeten de blaarkoppen het wel naar de zin hebben. Voor heel veel interessante geschiedenis- en achtergrondinformatie verwijs ik u graag naar ons eerdergenoemde jubileumboek. In de wijk Elsbroek, tegen de Ringvaart aan, ligt de heemtuin van Hillegom; het Schulte Küpersjanshof. Een kleine zeer groene oase met een prachtige vijverpartij en ooit onderdeel van een klein landgoed op die plek.

We genoten van de Dagkoekoeksbloem en Ooievaarsbek én van de oude geperforeerde houtstammetjes waar honderden minibijtjes op vlogen. De aanwezige imker die net een uitgevlogen honingbijenvolk aan het vangen was, wist dat het een van de kleinste soort bijen was, slecht 3 à 4 millimeter groot. Zo klein had ik ze nog niet eerder gezien, dus erg leuk. De exacte soort moet ik u echter onthouden, maar bij een bezoek aan dit prachtige groene hof, zal de imker het u ongetwijfeld met zekerheid vertellen.

Op weg naar ons 3e gebied hebben we op verzoek van Louis een ommetje door een deel van het centrum van Hillegom gemaakt. In ons vorige nummer heeft u kunnen lezen van de gierzwaluwenlocaties in en rond de Julianastraat en Emmastraat. De aan de nieuwe wooncomplexen bevestigde nestgelegenheid maakte indruk. Hopelijk blijven de Gierzwaluwen die als een prima oplossing in huisvesting zien. Het als derde bezochte gebied was de Vosse- en Weerlanerpolder. Daar aangekomen begrepen we van Louis dat we de Vossepolder wel konden vergeten want die is inmiddels vooral bebouwd. Het fraaie oerweidelandschap voor ons betrof dan ook alleen de Weerlanerpolder, de polder die de afgelopen jaren zo vaak in het nieuws is geweest vanwege de wens voor extra fietspaden en ontsluitingswegen. Het zou inderdaad wel ontzettend zonde zijn om in deze polder alle rust weg te nemen. Ook hier wordt een grote hoeveelheid aan weidevogels geteld. Vorig jaar over de 20 soorten in wel 130 territoria. Dat zegt wel iets over het

optimale biotoop. De Kieviten sprongen er overigens met 37 broedparen dik boven uit. Een soort die de landelijk dalende trend van weidevogels in haar algemeenheid ineens blijkt te volgen. Hier gaat het gelukkig nog goed. Een belangrijk onderdeel van deze polder is een brede sloot met geleidelijk aflopende oevers. Dat was aan het aantal vogels op die plek ook goed te zien. Ultieme wens is een direct ten noorden van de Weerlanerpolder gelegen weideperceel bij dit natuurgebied te betrekken. Daar zal de komende jaren volgens Louis actief voor worden gelobbyd.

De Vosse- en Weerlanerpolder in Hillegom (John van Velzen)

Tenslotte fietsten we naar het laatste nog te bezoeken gebied, het Lokhorsterduin direct ten zuiden van GGZ Ingeest Vogelenzang. Een bos waar ik al 30 jaar op weg naar de Haarlemse IJsbahn langs rij en nooit ben geweest. Ik was eigenlijk verbaasd over de naar “Bollenstreekse begrippen” omvang van het bos. Natuurlijk niet héél groot maar je kunt er toch lekker een uurtje kuieren. Het is een echt binnenduinbos en op oud duin gelegen. Dat ervaar je door licht klimmen en dalen vanzelf maar als je aan de rand van het bos over de bollenvelden uitkijkt zie je pas hoeveel duin er t.b.v. de bollenteelt is afgegraven. Aan de rand liggen hoge duinen die je een fraai uitzicht geven over de omgeving. Het geeft ook een idee hoe het omliggende landschap er ooit uit moet hebben gezien. Het werd toen gezien als

waardeloze grond, maar vanuit nu bekeken is het toch eigenlijk wel erg zonde om dat duinlandschap op te offeren.

Over alle gebieden is qua historie en huidige situatie veel te zeggen. Het voert te ver om er in dit verslag uitgebreid over uit te wijden. Ik verwijs om die reden graag naar ons jubileumboek "Gebied en der Wijs" waar u veel achtergrondinformatie en wijsheden terug kunt lezen. Ik kan u dit boek ook voor de andere gebieden en gebiedjes in de Bollenstreek aanbevelen waar u nog natuur van enige omvang kunt aantreffen. U zult verrast zijn dat we in dit intensief gebruikte deel van Nederland nog zoveel aantrekkelijke plekken hebben. Mocht u het boek toevallig nog niet in bezit hebben, we hebben nog 10 exemplaren liggen, maar op is op. Wees er dus snel bij!

Voor het kleine maar bevoorrechte gezelschap vandaag was het een heerlijke start van het nieuwe en vanaf nu hopelijk niet meer onderbroken excursieseizoen. Met dank aan Louis van Trigt als alwetende Hillegommer en spontane gids.

Wandelen door het Jac. P. Thijssepark in Amstelveen

Door: Maud van der Veen

Langzaam aan laten we de beperkingen van corona achter ons. Als tweede excursie dit jaar gingen we op 26 juni naar het Jac. P. Thijssepark in Amstelveen. Jan en Riek Bischoff Tulleken hadden het park al verkend, omdat ze bang waren dat de twee droge zomers schade hadden aangericht, maar daar was gelukkig geen sprake van. Het park lag er prachtig bij.

Het park is in 1940 aangelegd door Chris Broerse. Hij was een groot liefhebber van de Nederlandse flora. Als Chef en Directeur van de plantsoenendienst van Amstelveen wilde hij samen met Koos Landwehr de oude veenplas De Braak tot park ontwikkelen. De ondergrond was (en is) puur veen; arm en zuur. Hij probeerde door verhogingen en verlagingen een aantal verschillende landschappen te creëren, waarbij hij gebruik maakte van kronkelige paadjes en verschillende waterpartijen. Hij gebruikte uitsluitend planten uit de Nederlandse flora. Sommige planten moesten eerst naar de speciale kwekerij om te wennen aan het veen, voordat ze in het heempark geplant konden worden. En die uitgangspunten gelden nog steeds. In beginsel hebben alle Nederlandse inheemse planten een plekje in dit park gevonden. Het park wordt onderhouden door 10 medewerkers van de plantsoenendienst van Amstelveen, die speciaal opgeleid zijn om het park in zijn oorspronkelijke staat te houden. Het werk is te gespecialiseerd voor vrijwilligers.

Met z'n zevenen gingen we op weg en deden een poging zoveel mogelijk planten op naam te brengen. En dat is voorwaar geen sinecure. Met behulp van moderne technieken, het voorwerk van Jan en Riek en ons aller "ijzeren geheugen" konden we uiteindelijk veel planten op naam brengen. Ondertussen bleven we steeds na een paar stappen lopen weer vol bewondering staan om te genieten van al die verschillende minilandschapjes. Wat een diversiteit in beplanting en in vormgeving. En hoe leuk is het niet om de subtiele verschillen te zien tussen de soorten. Bijvoorbeeld Voorjaarshelmkruid en Knopig helmkruid. Of het Geel nagelkruid en het Knikkende nagelkruid. En dat alles tussen de geur van de Wilde gagele en de Wilde kamperfoelie.

Het Jac. P. Thijsssepark in Amstelveen (Maud van der Veen)

Alhoewel we hier al meerdere keren geweest zijn, is het zeker een plek om naar terug te keren. Elk jaargetij geeft hier weer nieuwe verrassingen. Dat blijkt wel uit de lijst met planten, die we dit jaar identificeerden. Vergelijken met de lijst uit mei 2018 zijn er heel wat verschillen. Een maand verschil levert al weer een heel ander beeld op. De aangetroffen soorten zijn terug te vinden op onze website.

Avondexcursie naar de Groene Jonker

Door: Cees Timmermans & Jan Bischoff Tulleken

Op de avond van 2 juli '21 is het prachtig zomerweer, wat een mooie zonsongang belooft. Vanwege de samenstelling van de deelnemers verdeelt Jan Bischoff Tulleken ons in een natuurgroep en een fotografiegroep.

De natuurgroep stuit al in de eerste meters op een Kleine vos. Deze dagvlinder schijnt dit jaar maar weinig te worden waargenomen in ons land. Dat kan over het algemeen zo zijn, maar voor de Groene Jonker geldt het kennelijk niet. We zien bijna uitsluitend de Kleine vos en soms meerdere tegelijk, tot wel vijf stuks achter elkaar. We merken dat in dit nieuwe natuurgebied, dat pas in 2007 is omgezet in een natuurgebied en vernat wordt, nog veel raaigrassen aanwezig zijn. Nu heeft het wel de kans om in bloei te komen met prachtig lange aren.

Ondergaande zon bij de Groene Jonker (Jan Bischoff Tulleken)

De vogelshow begint vanavond met een Torenavalk, die rustig op een paaltje langs het weiland zit en ons alleen zijn achterkant laat zien, Maar zijn rug verraad onmiskenbaar dat het een Torenavalk is. Verderop in het riet komt de eerste Blauwborst van deze avond in beeld. Er zullen er nog een flink aantal volgen. De blauwe vlekken en sterren staan nog lang op ons netvlies. Op een plek waar het hoge riet

ons zicht gunt op het open water zien we een Lepelaar passeren. Verder horen we veel vogelgeluiden vanaf het water en vanaf de brede slikrand.

In de lucht zien en horen we ook de Grutto en Visdiefjes en bij wat paniekgeluiden een overvliegende Havik. Een mooie vliegshow wordt gegeven door een aantal Zwarte sterns. Een formatie straaljagers is er niets bij. Verderop in het riet worden we verrast door een enorme rups die al anderhalve meter omhoog in een rietstengel is geklommen. Agaat identificeert hem als de rups van de Rietvink. De Snor laat ondertussen zijn lange ratel horen uit de verte.

Overvliegende Koekoek (Sjaak Weijers)

In het tweede deel van de tocht worden we verrast door een flink aantal Rietgorzen. Ze laten zich, vasthoudend aan een lange rietstengel, prachtig zien. Hun zwarte kop en witte halsband vallen op. Er is er een bij die een zwart stropdasje lijkt te hebben. Een ander zit wat wollig in zijn veren, mogelijk een jong exemplaar. Ook de Kleine Karekiet laat zich regelmatig horen, maar meestal blijven ze niet lang genoeg zitten om ze goed op de foto te krijgen.

Bij het laatste stuk van onze omloop door de Groene Jonker, tegen tienem, komen we de groep fotografen weer tegen, die zijn tegen de zonsondergang bezig te genieten van het zogenaamde blauwe uurtje. Een uitdaging om dit mooie foto-

moment voor de zonsondergang met prachtige riet-, vogel- en watertaferelen goed vast te leggen. Jan heeft zich hiervoor aan de oostkant van het gebied op het hoogstgelegen bankje geïnstalleerd, voordeel als je het gebied goed kent. Als laatste surprise worden we nog verrast door een kiekendief op zijn laatste rondje van deze dag. Het silhouetbeeld laat niet veel zien, maar waarschijnlijk is het een Bruine Kiekendief. Op onze website is de soortenlijst van deze avondexcursie terug te vinden.

Zomerplantenwandeling Tespelduyn

Door: Maud van der Veen

Nadat de eerdere wandelingen op Tespelduyn wegens corona waren afgelast, kon de zomerplantenwandeling eindelijk wel doorgaan. En gelukkig was het droog! De regen van de afgelopen tijd had ervoor gezorgd dat de planten op Tespelduyn volop in bloei stonden. Er waren zaterdag 3 juli 20 mensen op de wandeling afgekomen, de eerste natuurwandeling van het jaar na de coronaperikelen. We gingen in twee groepen uiteen en probeerden zoveel mogelijk soorten op naam te brengen. De diversiteit op Tespelduyn is groot. Het is dus niet altijd even makkelijk, maar met elkaar kom je dan toch een heel eind.

Cultuur en natuur

Tespelduyn ligt in een omgeving met een aantal verschillende biotopen. Daardoor is er een grote diversiteit aan planten. Een deel van de terp is afgesloten voor golfers, daar kan de natuur zijn gang gaan. De fairways, waar gegolfd wordt, worden regelmatig gemaaid, waardoor grote groene grasvlakten zijn ontstaan, die het geheel een weids en groen aanzien geven. Maar rondom de fairways en de paden is nog veel ruimte, waar de natuur gestimuleerd kan worden.

Nieuwe perken en anders maaien

Tespelduyn heeft in het kader van de doelstelling de diversiteit te verbeteren het zaai- en maai-beleid aangepast. Dat betekent dat op verschillende plaatsen ruimte is vrij gemaakt voor veldbloemenperken en dat op andere plaatsen de randen langs de fairway en de paden minder gemaaid worden. Dat heeft tot gevolg gehad dat er nu op bepaalde plaatsen een ware bloemenzee is ontstaan. De regen van de afgelopen tijd heeft daar zeker ook aan bijgedragen, want sommige planten zijn manshoog geworden.

Veldbloemenperken

Bij Hole 7 staat nu sinds drie jaar een veldbloemenperk, dat slechts eenmaal per jaar wordt gemaaid. De afgelopen maanden is de kleurstelling steeds veranderd. Van roze door Koekoeksbloemen, naar wit door Margrietten, naar blauw door Wikke en Cichorei tot geel door Boterbloemen en Klavers. De bijen, hommels en vlinders vinden het prima, met een beetje zon is het een vrolijk gezoem en gefladder. Bij Hole 4 is dit jaar een nieuw veldbloemenperk aangelegd. Het perk is nu net in bloei gekomen. De planten zijn nog beduidend kleiner, maar het veld oogt al wel kleurrijk en ook hier zijn al veel insecten te vinden. We vinden er Korenbloem, Papaver, Komkommerkruid, Kamille en Duizendblad.

Anders maaien langs de paden:

Door alleen de eerste rand naast de paden te maaien heeft de terp een heel ander uiterlijk gekregen. De veldbloemen hebben hun kans gegrepen en hebben elk hun eigen plekje uitgezocht. De één wat in de schaduw van de dennen, de ander liefst met de voeten in de sloot, of op het steilste stukje van de helling zodat ze maximaal zon vangen. Je loopt nu op de terp door een bloemenweelde, wat een goede afleiding is bij het klimmen. We zien Duizendblad, Reseda, Vlasleeuwenbek, Wilde cichorei en Kaasjeskruid. Ook hier genieten de insecten ervan. De hommels en bijen zoemen langs de bloemen. De vlinders warmen zich op in de zon en de libellen grazen over de perken en langs de sloten.

Anders maaien op de terp:

Maar ook de stukken op de terp waar geen golfers komen zijn bloemrijk geworden. De schapen helpen daar goed aan mee door het overtollige gras en riet aan te pakken. De Toortsen, Berenklauwen en Kruldistels steken met kop en schouders uit boven de vele soorten grassen, waar ook kleinere planten zich weten te handhaven, zoals Bos- en Moerasandoorn, Gewone brunel en Gewone margriet.

Anders maaien langs het water:

De vijvers en sloten lenen zich ook goed voor mooie randen. Hoewel ze 's winters gemaaid worden en alles er dan kaal uitziet, zie je de kanten in de zomer vol groeien en niet alleen met riet, maar ook met prachtige waterplanten. Waterdrieblad en Snoekkruid zijn aangeplant, maar Dotterbloemen, Kattenstaart en Gele lis doen het als het ware van zelf.

Zo'n rondwandeling laat goed zien hoe divers de begroeiing op Tespelduyn is. Natuurlijk moeten de fairways en greens strak gemaaid blijven, maar daaromheen kun je de natuur goed stimuleren. Bij de natuurinventarisaties, die we met een

tiental leden van onze vereniging dit jaar uitvoeren, hebben we inmiddels al zeker 336 verschillende soorten planten gezien.

Zomerwandeling op Buitenplaats Leyduin

Door: Jan Plomp

Vijf minuten voordat de wekker zaterdag 17 juli afging, was ik al wakker; snel aangekleed en ontbeten. Gelukkig belde vrijdagavond Jos van Schie om zich samen met Rob Bel aan te melden, anders had ik alleen met acht dames de rondwandeling moeten doen. Uiteraard is het met acht dames ook leuk, maar de beide heren waren van harte welkom. Ik was ruim op tijd klaar om te vertrekken, zodat de vraag “met de auto of op de fiets?” overbodig was; de fiets gepakt en op naar Leyduin.

De dames en heren waren allen aanwezig, er was zelfs een hond bij deze keer! De bazin had mij verzekerd dat hij niet zou blaffen en dat hij, als hij een Eekhoorn zou zien, stil ging zitten. Het is de gewoonte om een verslag van de excursie te schrijven, zo ook nu. Ik vroeg aan de deelnemers of er iemand een verslag van de excursie wilde schrijven. Helaas geen liefhebbers, dus Jan heeft toen de uitdaging aangenomen om zelf maar een verslag te schrijven.

We vertrokken naar het zuiden en hadden de eerste stop bij een achthoekig fundament, dat ruim honderd jaar geleden dienst deed als totalisatorhok voor het paardenrennen op Woestduin. Ik vertelde de dames en heren dat dit plaats vond rond ongeveer 1850, maar dat is een halve eeuw te vroeg. De renbaan werd begin 1900 gebruikt maar door het vele gokken en drinken op zondag werd dit verboden en was het einde renbaan.

Hierna werd verder gelopen in de hoop dat we vlinders zouden spotten, en ja, er waren enkele vlinders actief, zoals Atalanta, Distelvlinder en Klein koolwitje. Helaas niet in groten getale, maar ze waren er. Het was eigenlijk erg rustig, maar dat hoort ook bij de tijd van het jaar. De hond ging ook niet zitten, dus geen Eekhoorns....

De wandeling ging rustig voort en we passeerden de spiegel-/paardenvijver. Het voormalige landhuis Woestduin weerspiegelde in de vijver. Later werd deze gebruikt als drenkplaats voor de paarden. We naderden het koetshuis, toen één van de dames riep: “Het is tijd voor een bakkie”. Dat leek mij een goed idee en we namen even koffiepauze aan de picknicktafel voor het koetshuis. Hierna begonnen we aan het laatste stuk en kwam er nog een uitdaging op ons pad. Geen vogels of vlinders, dan maar een uitdaging. Er liep een pad van stapstenen door een flinke

plas water. “Wie neemt de uitdaging aan?”, En ja hoor, alle deelnemers durfden het wel aan. En gelukkig (of toch niet) kwam iedereen veilig aan de overkant, waarna we doorliepen naar de parkeerplaats. Wel met een kleine omweg omdat er jonge Ooievaars op het nest zaten, die niet gestoord mochten worden. We namen afscheid van elkaar, de hond had niet geblaft en helaas ook niet stilgezeten. Misschien tot een volgende keer. De natuurwaarde was niet groot op deze wandeling maar het was wel gezellig.

Vlinders op Tespelduyn

Door: Maud van der Veen

In 2021 inventariseert een werkgroep van de KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek elke maand de natuur op golfbaan Tespelduyn. Iedere maand schrijven we ook een verslag over een specifieke soort of groep. In juli besteedden we aandacht aan de vlinders.

Op 17 juli was de zomer duidelijk aanwezig. De planten geven aan alle paden een kleurrijke rand. Doordat er minder gemaaid wordt en door het natte voorjaar zijn de planten fors gegroeid. We telden inmiddels 395 verschillende plantensoorten op Tespelduyn. Al die bloeiende planten zijn zeer aantrekkelijk voor allerlei insecten, maar in de maand juli vooral voor de vlinders. Daarom besteden we daar deze keer extra aandacht aan.

Vlinders zijn in verschillende families op te delen. Voor het overzicht is het handig deze indeling te volgen. We zagen verschillende Witjes, Blauwtjes, Aurelia's en dagactieve nachtvlinders.

Dikkopjes

De Dikkopjes zijn vernoemd naar hun uiterlijk. We hebben in de loop van de jaren twee soorten gevonden. Het Groot dikkopje en het Zwartsprietdikkopje. Het Groot dikkopje heeft meer tekening op de vleugels dan het Zwartsprietdikkopje, die natuurlijk zwartere sprieten heeft.

Witjes

Een andere familie zijn de Witjes. Op Tespelduyn hebben we er vier gevonden. Het verschil tussen het Groot en het Klein koolwitje zit hem in de zwarte vlek op het eind van de vleugels. Bij het Groot Koolwitje loopt die vlek verder over de punt heen naar het achterlijfje. Het Klein geaderd witje heeft aders op de achterkant

van de vleugels lopen, die licht grijsgroen gekleurd zijn. De Citroenvlinder is geel en goed herkenbaar aan de kleur. Maar ook de vorm van de vleugel is anders, er zit een puntje aan.

Het Klein geaderd witje (Agaat Mesman)

Blauwtjes

We vonden op Tespelduyn vier soorten Blauwtjes. Het Boomblauwtje, het Icarusblauwtje, het Bruin blauwtje en de Kleine vuurvlinder. Om het makkelijk te maken zijn de blauwtjes niet allemaal blauw.

Het Boomblauwtje is bovenop de vleugels blauw, onderop meer wittig. Bij het Icarusblauwtje is de man bovenop blauw, maar het vrouwtje bruinig. De onderkant van de vleugels is echter bij beide oranje gestippeld. Bij het Bruin blauwtje is de bovenkant bruin met duidelijke oranje stippen. De onderkant lijkt echter veel op het Icarusblauwtje, maar het patroon van de stippen is net iets anders. En de Kleine vuurvlinder is oranjerood. Goed herkenbaar als hij open is.

Aurelia's

In Nederland is deze familie met 48 soorten de grootste dagvlinderfamilie. Slechts 14 soorten zijn vrij algemeen. De familie is onderverdeeld in de Zandoogjes, de

Schoenlappers en de Parelmoervlinders. Deze vlinders zijn doorgaans keurrijk en relatief groot.

De Zandoogjes hebben oogvlekken op de voor- en/of achtervleugels. Ze vallen op door de dartelende manier van vliegen, waarmee ze zich van veel andere dagvlinders onderscheiden. We zagen het Bont zandoogje en het Bruin zandoogje.

De Schoenlappers zijn eigenlijk de bekende 'tuinsoorten' als Dagpauwoog, Kleine vos en Atalanta, maar ook de zeldzamere Weerschijnvlinders en IJsvogelvlinders vallen eronder. De vlinders zijn over het algemeen groot en opvallend gekleurd, met vaak heldere kleuren. We vonden Dagpauwoog, Distelvlinder, Atalanta, Kleine Vos, Gehakkelde aurelia en het Hooibeestje.

De Parelmoervlinders zijn te herkennen aan de oranje bovenkant van de vleugels met daarop een patroon van zwarte vlekken. Op de onderkant van de achtervleugel liggen bij de meeste soorten opvallende parelmoerachtige vlekken. We vonden er twee. De Keizersmantel en de Kleine parelmoervlinder, die de grootste parelvlekken heeft.

Dagactieve nachtvlinders

Verder zijn er overdag ook een aantal nachtvlinders te zien; we noemen dat dagactieve nachtvlinders. Ze schuilen graag onder een blad. We vonden onder andere Muntvlindertje, Gamma-uil, Gewone bandspanner, Geelbandlangsprietmot, Bonte brandnetelmot, Groene eikenbladroller en Sint Jacobsvlinder.

Veldbloemen

De bloeiende veldbloemen op Tespelduyn zorgen ervoor dat vlinders genoeg voedsel kunnen vinden. Door het aangepaste maaibeleid (wel af en toe maaien, maar randen laten staan) wordt voorkomen dat alles dicht groeit en blijven er toch voldoende schuilplaatsen voor de vlinders om hun eitjes op af te zetten. We hopen dat in de komende jaren steeds meer vlinders hun weg naar Tespelduyn weten te vinden.

Wandeling rondom het Vogelmeer in de Kennemerduinen

Door: Lidy v.d. Salm - Veelenturf

Op zaterdagmorgen 31 juli om half tien gingen we vanaf de parkeerplaats van Parnassia, ondanks de motregen, met acht enthousiaste deelnemers van start. Richting Hazenwei, waar o.a. de Duinviooltjes, Geel- en Glad walstro en Duinreigersbekjes ons pad begeleiden. Om niet te vergeten de Duindoorns, Egelantier

en de Hondсроos die hier veel voorkomen. Het was even pittig doorstappen over de duintoppen en de natte duinvalleien, maar onze inspanning werd beloond. Aan de rand van de Hazenwei, troffen we als het ware een bloemenparadijs aan. Jacobskruiskruid, Grote tijm, Valse salie, Sterretjesmos, Rolklaver, Ogentroost, Kruidpend stalkruid en ga zo maar door, te veel om op te noemen. Verstopt tussen dit alles, menige Wijngaard- en Zandslak. Onder muzikale begeleiding van o.a. de Boompiepers, Grasmussen, Vinken en Boomleeuweriken stortten we ons met de nodige fototoestellen op al dit moois. Iets minder leuk was de dode Ransuil, die daar stil lag met zijn mooie uitgespreide vleugels. Na al deze opwindning gingen de regenjassen uit, de zon kwam te voorschijn en we vervolgden onze tocht.

Duindoorn vol met Zandslakken, die achteraf heel zeldzaam bleken te zijn (Annelies Moolenaar)

Na nog een Damhert met een zeer groot gewei gespot te hebben, gaan we door naar een natte duinvallei met de daarbij behorende veelzijdige plantengroei. Hier groeide, als hoogtepunt van deze excursie, de Parnassia, alwaar het strandpaviljoen naar vernoemd is. Sarah Humphrey krijgt “eeuwige roem”, omdat zij de eerste van de groep was, die dit bijzonder mooie witte bloempje waarnam. Vanuit deze natte duinvallei op naar de Hazenberg, vanwaar je uitzicht hebt op de zee en

het Vogelmeer. Vervolgens liepen we richting het Vogelmeer, dat omgeven was door tal van paarse Kattenstaarten. In de bosschages aan de rand van het meer, namen we een paartje Grauwe Vliegenvangers waar, die hun jonkies aan het voeren waren. Met zijn viertjes op één tak! We vielen van ene ontdekking in de andere. Zo ook in de vogelkijkhut; Aalscholvers, Dodaars, Georde Fuut, Smient, Kuifeend met kleintjes. Wederom te veel om op te noemen.

Na een korte rustpauze vervolgden we onze weg, rondom het meer, alwaar de Oeverzwaluwen ons om de oren vlogen. Vanaf dit hoge punt hadden we een nog mooier uitzicht over het geheel.

De temperatuur in de duinen kan van plaats tot plaats en van tijd tot tijd erg verschillen. Dat verschil neem je goed waar, als je door deze mooie duinen loopt. Op de warmere plekjes waren er natuurlijk ook nog de nodige vlinders, zoals Bont- en Bruin zandoogje, Heivlinder en niet te vergeten de Kleine parelmoervlinder. We laten het hogere gedeelte achter ons en gaan door een weer heel ander lagergelegen gebied. Hier zien we meer grasland, met daartussen Duizendguldenkruid, Speerdistel, Slangenkruid, Veldhondstong en ga zo maar weer door. De doorgang werd ons enigszins bemoeilijkt door een aantal Schotse Hooglanders met jong. Na voorzichtig en rustig deze “grote en kleine jongens en meisjes” gepasseerd te zijn, gingen we na een wandeling van drie uur voldaan huiswaarts. Deze wandeling naar en rond het Vogelmeer gaf ons een uniek beeld van de diversiteit van de planten- en dierenwereld in deze mooie Kennemerduinen.

Het aantal waarnemingen was te groot om in het verslag te vermelden daarom zijn deze op de onze website geplaatst, met dank aan Maud en Adrie voor het noteren van de soorten.

Vlinderexcursie in een enclosure in de AWD

Door: Adrie van Dam

Zaterdag 15 augustus was er de kans om eens een kijkje te nemen in een enclosure in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Enclosures zijn stukken afgezet duingebied om karakteristieke duingraslanden, vochtige duinvalleien en struwelen te beschermen tegen vraat van Damherten. Er wordt onderzoek gedaan in hoeverre en hoe snel de natuur zich kan herstellen bij overbegrazing.

Agaat en Hanneke Duivenvoorden hebben deze vlinderexcursie voorbereid. Agaat heeft toegang tot de enclosures. Iedere week van april t/m september worden hier vlinders geteld voor de Vlinderstichting en voor Waternet. Het afgesloten en

beschermde gebiedje waar wij nu mogen komen is wel een toppertje omdat hier, als enige plek in de AWD, Struikheide groeit. En de Struikheide staat in bloei! Er is een groepje van 9 personen voor deze excursie. Agaat vertelt eerst iets over de levenscyclus van vlinders. Een vlinder legt een ei op een waardplant. De meeste vlinders hebben een specifieke waardplant, soms is dit de brandnetel. En omdat Damherten ook brandnetels eten, betekende dit een achteruitgang van de vlinders in de AWD. Uit het eitje komt een rupsje dat van de waardplant eet. Een rups vervelt meestal wel vijf keer voordat het een vlinder wordt. De levensduur van vlinders verschilt per soort van een aantal dagen tot enkele weken. Alleen bij de soorten die als vlinder overwinteren zoals de Citroenvlinder, is dit stadium van veel langere duur.

Het landschap binnen de enclousures nabij ingang De Zilk (Adrie van Dam)

Er worden zoekkaarten uitgedeeld van vlinders, bijen en andere insecten. Daarmee gaan we op zoek. De Aardhommel komen we het vaakst tegen. Deze haalt nectar uit de heide. Een opvallende Harkwesp treffen we ook aan. Een Hooibeestje heeft zijn vleugels dicht geklapt om zich te laten opwarmen door de zon. De meeste vlinders openen juist

de vleugels om op te warmen. Een Bruin zandoogje lijkt op het Hooibeestje maar is een stuk groter. Dit verschil kunnen we nu goed zien.

Een Kleine vuurvlinder valt op vanwege de licht oranje kleur. Normaal gesproken zijn de kleuren feller, maar waarschijnlijk komt het door de leeftijd dat de kleur fletser is geworden. Dit kleine vlindertje wordt niet veel ouder dan drie weken.

Een prachtige Distelvlinder neemt de tijd om nectar uit de bloemen van de heide te halen. De Distelvlinder is een trekvlinder en komt uit Centraal- en Zuid-Europa en Afrika. De vlinder overwintert hier niet en is te zien van juni tot september. Het patroon op de onderkant van de vleugels is net zo mooi en sierlijk als de bovenkant van de vleugels.

Icarusblauwtje op de bloeiende Struikheide (Adrie van Dam)

Een Citroenvlinder houdt ook de vleugels dicht waardoor je goed kan zien wat een mannetje of vrouwtje is. De mannetjes hebben een citroengelige kleur en de vrouwtjes zijn meer wit. De Citroenvlinder overwintert als volwassen vlinder en is hierdoor al vroeg in het jaar te zien.

Een Bruin blauwtje vliegt voorbij en een Icarusblauwtje neemt ook de tijd om van de nectar van de heide te snoepen. Deze twee dagvlinders lijken een beetje op elkaar. Een Bruin blauwtje is een soort van de droge, zandige graslanden en de kustduinen.

Dagactieve nachtvlinders worden vandaag ook waargenomen. Veel kleine witte vlindertjes die voorbij fladderen en op een grasspriet of onder een blad belanden, zijn bijna niet meer terug te vinden. Een Gamma-uil is duidelijker waar te nemen en we zien 'm drie keer voorbij flitsen. Een Zuringspanner met zuurstokroze strepen blijft wat langer zitten.

Zoals bij iedere excursie wordt er niet alleen gekeken naar het thema van de excursie zoals nu vlinders, maar we kijken overal naar.

Een aantal paddenstoelen zoals de Houtsknotszwam, een Roodgerande houtzwam, een Ruitjesbovist, een Afgeplatte stuifzwam en een Aardappelbovist. Een paar Roodsteelfluweelboleten en de geel gekleurde Puntmutswasplaten.

En de sprinkhanen springen voor onze voeten weg. Een ultieme poging om de Blauwvleugelsprinkhaan in vlucht op de foto te krijgen zodat de blauwe vleugels zichtbaar worden mislukt. Een Grote groene sabelsprinkhaan is minder vluchtig en springt bij Agaat op de rug zodat wij 'm goed kunnen zien. En Cees wordt besprongen door een Gewone roofvlieg.

Een grote Wespspin, ook wel Tijgerspin genoemd, zit in haar web dat gespannen is tussen het hoge gras. De rug opvallend geel/zwart gestreept. De Wespspin is afkomstig uit Zuid-Europa en wordt de laatste jaren steeds vaker gezien. De spin komt vooral voor in graslanden die zelden gemaaid worden en in heidevelden. De webben van de Trechterspinnen zitten laag bij de grond, maar de spin zelf laat zich niet zien.

De excursie loopt ten einde en uiteindelijk hebben we aardig wat soorten vlinders gezien. We hebben ook kunnen zien welke planten er dit afgeschermd gebied terug aan het komen zijn. Het Zandblauwtje, Slangenkruid, Vlasbekje, Geel walstro en de vele grassoorten groeien hier weer.

We genoten nog even van het mooie stukje duin met het goudblonde gras en de paarse heide.

Gevederde vrienden

Door: Robert van der Zaal

Zoals al eens vermeld in een artikel van mij in een eerdere Duinrel, geniet ik van de vele vogels in mijn achtertuin en blijf ik nog lang bijvoeren. De pindacake is erg populair onder de mezen (Kool- en Pimpelmees) en de Grote Bonte Specht (die ik sinds ik met pensioen ben, de laatste vier jaar, heel regelmatig zie). Eerst een vrouwtje, later een mannetje en het toefje slagroom op de taart: de jeugd! Dit jaar zag ik regelmatig twee juvenielen tegelijk! Ieder jaar, wanneer ik 's morgens vroeg

“pik, pik, pik” hoor, ben ik blij want dan zijn ze er weer! Ook de Merels weten dit jaar met twee jongen mijn tuin te vinden. En ieder jaar weer mis ik later de bij de jeugd horende geluiden. Toch besloot ik onlangs de pindacake niet meer te versen en de cilinder met pinda’s niet meer te vullen. Ik mis de mezen en de spechten. Maar die vliegende “Hulken” (Halsbandparkieten) en hun jeugd hebben de weg naar het voedselparadijs ook gevonden. Ze zitten, soms 8 of 9 vogels sterk, een hoop lawaai te maken en in een goede 24 uur de pinda’s op te eten en op hun dooie akkertje de pindacake, die wel heel snel een kopje kleiner wordt. De Kauwen kunnen door de kooien niet bij het voer komen maar scharrelen op de grond naar wat de rest laat vallen. Eindelijk had de grote schoonmaak van het terras en de stoelen weer zin, want dat alles blijft nu schoon. Wanneer de herfst op een eind loopt, zal ik wel weer gaan voeren.

Jonge Grote Bonte Specht in de tuin (Robert van der Zaal)

Gedicht: "Nazomeren"

Door: Paul Venderbosch

Nazomeren

Het ei was gelegd
Zwaluwen zuidwaarts gevlogen
De zomer is gedag gezegd
Met zon en natte regenbogen

Het weer was nat niet zo slecht
Ja het had warmer gemogen
Een naaktslak kroop recht
nat achter voelsprietogen

Een spin had zijn web nat gehecht
Liet braaf de zon draadjes drogen
Tijd voor een bronstig herfstgevecht
Ze gaan weer werpen en dan weer zogen

Vergane glorie; de betonnen beek in de Amsterdamse Waterleidingduinen (Paul Venderbosch)

Waarnemingen 11 mei t/m 10 augustus

Door: Sarah Humphrey

Van de ruim 3300 waarnemingen die de afgelopen periode binnen zijn gekomen, zijn er twee opvallende zaken. De eerste is de waarneming van een Orpheusspotvogel in mei langs de Leeweg ter hoogte van Oud Leeuwenhorst. Dit is de eerste waarneming van deze soort voor de Bollenstreek! De tweede is het feit dat er de afgelopen periode geen enkele melding is binnengekomen van een IJsvogel. Zou dit het gevolg zijn van de vorstperiode eind februari en dat veel vogels het niet overleefd hebben? In ieder geval heel erg jammer.

Verder zijn er dit jaar tot nu toe weinig bollenlanden onder water gezet en dat betekent dat verschillende soorten steltlopers wegblijven.

Een volledig overzicht van alle waarnemingen van de afgelopen periode is te vinden via onderstaande webpagina:

https://knnvbollen.waarneming.nl/waarnemingen_all_wg3.php?groep=1&z=1

Een Roerdomp vliegt op 28 juli over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (WNL).

Een waarnemer weet op 4 juli de roep van een overvliegende Kwak in de buurt van de St. Bavo in Noordwijkerhout op te nemen op zijn geluidsrecorder (MWI). Op 25 juli zijn er vijf Grote Zilverreigers te zien in de Zilkerpolder te Noordwijkerhout (JDR).

Een Zwarte Ooievaar vliegt op 3 augustus in westelijke richting over de Hoogeveenense Polder in Noordwijkerhout; de vogel wordt lastiggevalen door de twee plaatselijke Buizerds (RGE).

Voor het eerst in bijna 90 jaar heeft een paartje Ooievaars op de nestpaal in Park Rusthoff gebroed; het vrouwtje zit vanaf 27 april steevast op het nest, waarschijnlijk te broeden. Op 20 juni is er heel voorzichtig met een drone gevlogen om foto's te maken van het nest. Er zijn drie jongen en er is een afspraak gemaakt om de jonge vogels te ringen. Helaas mag het niet baten, alle drie de jonge vogels zijn niet vliegvlug geworden en begin juli verlaten de ouders het nest. Volgend jaar beter. Het hele verhaal is te lezen via de onderstaande link:

<https://www.parkrusthoff.nl/wp-content/uploads/2021/08/Artikel-gezinsdramabroedpaar-Ooievaars-Park-Rusthoff-2021.pdf>

29 Knobbelzwanen vliegen op 13 mei in zuidelijke richting over de Klinkenbergerplas (JDR). Op 25 juni zijn er twee ouders met 8 jongen ter plaatse bij het Lokhorsterduin in Hillegom (WNL).

Een groep van 6 Lepelaars vliegt op 14 mei in noordelijke richting over de Kagerbuurt in Sassenheim (JDR). Op 1 juli zijn er 6 vogels ter plaatse in de Zwetterpolder tussen Voorhout en Noordwijk ter hoogte van de Fagelsloot (RVR).

Overvliegende Lepelaar, gespiegelde foto (Thomas van Haaster)

Drie Brandganzen vliegen op 13 mei in noordelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

Een ♂ Casarca is op 13 juni ter plaatse in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL).

Een groep van 18 adulte Bergeenden zijn samen met 9 pullen op 13 juni te zien op een geïnundeerd bollenveld in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder (JVD).

Op 17 juni vliegt er een Zomertaling over de St. Bavo in Noordwijkerhout (MWI).

Van de eenden soorten zijn Kuifeenden laatbroeders. Op 5 augustus zijn er vijf Kuifeendkuikens te zien in het centrum van Hillegom (WNL).

Een Wespendief vliegt op 4 juli in noordelijke richting over de Noordzijdepolder (PSP).

Een Bruine Kiekendief vliegt op 27 mei in oostelijke richting over de Oranjebuurt in Sassenheim (WNL).

Op 14 mei is er een Havik ter plaatse bij Huys te Warmond (MDG). Een ander ex. is op 4 augustus aan het jagen in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (RGE).

Een Sperwer zorgt op 10 juni voor grote paniek onder de Huismussen in een tuin in Sassenheim. Of de Sperwer er eentje heeft kunnen pakken, heeft de waarnemer niet gezien, wel een veertje dat naar beneden dwarrelde... (SHU).

Een Visarend vliegt op 3 juli in zuidelijke richting over de Noordzijdepolder in Noordwijkerhout (WNL).

Op 16 mei vliegt er een Smelleken over de St. Bavo in Noordwijkerhout (WNL).

Twee Boomvalken vliegen op 27 mei over Park Rusthoff in Sassenheim (JWI).

De vier juveniele Slechtvalken van Leeuwenhorst in Noordwijkerhout verlaten op 27 juni de nestkast; het zijn twee mannetjes en twee vrouwtjes (JVD). Op 2 juli eet een tweede kalenderjaar ♀ van een vers geslagen prooi op haar vertrouwde plek op de toren van de Pancratiuskerk in Sassenheim (HVS).

Op 25 juli zijn er 4 Patrijzen ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL).

Een roepend Porseleinhoen laat zich op 9 juli horen in de omgeving van de St. Bavo in Noordwijkerhout (MWI).

Twee adulte Scholeksters bouwen hun nest op het parkeerterrein van Landgoed Tespelduyn in Noordwijkerhout. Op 15 mei zijn er drie eieren te zien (TVH). Op 3 juli is er een kleurringdragende vogel ter plaatse in de omgeving van de Warmonderdam in Sassenheim (WNL).

Op 5 juni zijn er drie Kluten ter plaatse op een onder water gezet bollenveld in het zuidelijke deel van de Zwitterpolder (WNL).

8 Kleine Plevieren zijn hier op 5 juli aanwezig (WNL). Ook is hier op 19 mei is een Bontbekplevier ter plaatse (WNL).

100 Kieviten zijn op 4 augustus te zien in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL).

Op 29 juni is er een ♂ Kemphaan in zomerkleed ter plaatse in het zuidelijke deel van de Zwitterpolder, zijn witte kraag is goed te zien (WNL).

Er zijn 6 Watersnippen op 5 augustus ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL).

Op 27 juni zijn er 41 Grutto's ter plaatse in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder (WNL). Er is hier ook een vogel gezien die een poot mist; hij moet vaak goed balanceren tijdens het zoeken van voedsel (RVR).

Een groep van 6 Regenwulpen is op 11 mei ter plaatse in de Hellegatpolder te Sassenheim (JWI).

In de Hellegatpolder zijn van 13 juni tot en met 6 juli regelmatig Groenpootruiters te zien. De grootste groep is er een van drie vogels op 13 juni (VWA).

6 Oeverlopers zijn op 5 augustus te zien op een geïnundeerd bollenveld in de omgeving van de Achterweg in Lisse (WNL).

Eveneens op 5 augustus zijn bij de Achterweg ook 6 Witgatten aanwezig (WNL). Zeven foeragerende Bosruiters zijn op 4 juli te zien op een onder water gezet bollenveld in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder (RGE).

Een tweede kalenderjaar Dwergmeeuw is op 23 juni te zien op een geïnundeerd bollenveld in de zuidelijke deel van de Zwetterpolder. De vogel is hier op 2 juli voor het laatst waargenomen (VWA). Op 9 juli duikt er een eerste zomer vogel op in de Mottigerpolder te Voorhout (JWI).

Op 9 juli is er een adulte Zwartkopmeeuw in zomerkleed ter plaatse in de Mottigerpolder (JWI). Een maand later, op 6 augustus, is er een eerste kalenderjaar vogel te zien (JWI).

Eveneens op 6 augustus is in de Mottigerpolder een Geelpootmeeuw waar te nemen (JWI).

Een kleurringdragende vierde kalenderjaar Kleine Mantelmeeuw is op 20 juni ter plaatse in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder. De vogel heeft een metalen ring aan de rechter poot en een groene ring met de code "KCRT" aan de linker poot (WNL). Kijkend op de website 'European Colour-ring Birding' (<https://cr-birding.org/>), is te zien dat deze vogel deel uitmaakt van het Royal NIOZ Kleurringenprogramma en als kuiken op Texel is geringd.

Het dak van een loods op de 's Gravendamseweg in Polder Boekhorst te Voorhout is een populaire broedplaats voor Visdieven. Een waarnemer telt hier op 25 juni 100 broedparen, de kolonie bestaat uit twee delen. Helaas is betreden van het dak niet mogelijk en worden er dus geen vogels geringd op deze locatie (MMU). In Noordwijkerhout broeden voor het eerst Visdieven op het dak van een gebouw op de Meander. Het gaat om 12 broedparen (WNL).

Op 19 juni zijn er twee kleurringdragende Grote Sterns op een onder water gezet bollenveld in de Zwetterpolder met allebei een gele ring aan de linker poot (WNL). Een roepende Reuzenster vliegt op 14 juni over het bungalowpark Sollasi in Noordwijkerhout (RJA).

Een Koekoek is op 31 mei te horen, roepende uit de richting van het bosperceel nabij de kruising Essenlaan en Loosterweg Zuid in Lisse (TVH). Ook is er op 7 juni een ex. te horen op Sollasi (RJA).

Op 15 juni om 23.00 uur is er in het centrum van Warmond een foeragerende Kerkuil te zien (WNL). Op het bungalowpark Sollasi zijn er op 15 juli drie juveniele Ransuilen roepend te horen, eentje op een lage Berk in de tuin en twee vogels verder weg in de bosrand (RJA).

Op 12 juli is er een roepende Bosuil te horen in het centrum van Voorhout (WNL). Een ♂ en een ♀ roepen op 10 augustus naar elkaar in Warmond (JST).

Bosuil knapt een uiltje (Thomas van Haaster)

Een grote groep van 128 Gierzwaluwen vliegt op 28 juli in zuidelijke richting over Noordwijkerhout (WNL). Een nog grotere groep van 150 vogels vliegt op 5 augustus in zuidelijke richting over het centrum van Sassenheim, op weg naar warmere oorden (JWI).

Een roepende Groene Specht is op 5 augustus te horen in de Kagerbuurt te Sasenheim (JDR). In Park Overbosch in Voorhout ziet een waarnemer op 30 mei een bezet nest van een Grote Bonte Specht (MDG).

Op 15 mei zijn er 40 Oeverzwaluwen ter plaatse in de Hoogeveense Polder in Noordwijkerhout, het gaat om een vastgesteld territorium op een gemeentewerkplaats aldaar. De omgeving is afgezet om de vogels met rust te laten broeden in de deels begroeide zandhopen (TVH).

40 Boerenzwaluwen zijn op 24 mei ter plaatse in de Lisser Poelpolder Zuid. Ze zijn er samen met een groep van 40 Huiszwaluwen (WNL).

Op 11 juli zijn er twee Boompiepers ter plaatse op het terrein van het Sancta Maria in Noordwijkerhout (WNL).

De enige waarnemingen van Engelse Kwikstaarten komen op 24 mei uit de Mottigepolder in Voorhout (JWI) en op 9 juli uit de Hoogeveense Polder (RGE).

Op 31 mei zijn er 11 Gele Kwikstaarten ter plaatse in de Zilkerpolder (PSP).

Een Rouwkwikstaart is op 23 juli te zien in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL).

Een zingende Nachtegaal is op 13 mei te horen in de Lageveense Polder te Lisse (AMO). Op 18 juni zingt er nog een ander ex. op Oud Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL).

Een Blauwborst zingt op 19 juni in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (VVA).

Een Zwarte Roodstaart is op 25 mei te horen roepend in het westelijke bollengebied van Hillegom (PVE, PVH). 2 ex. zingen op 31 mei tegen elkaar op nabij de Achterweg in Lisse (TVH). Nog een vogel zingt op 5 juni in het centrum van Sasenheim (SHU, WNL). Een ♀ is op 6 augustus ter plaatse in de Mottigepolder te Voorhout (JWI).

Op 23 mei is er een ♀ Tapuit aanwezig in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL).

Een foeragerende Grote Lijster is 16 mei te zien bij Nieuw Leeuwenhorst (AMO).

Een waarnemer weet op 13 mei een prachtige foto te maken van een zingende Snor in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (WNL).

Zingende Rietzangers zijn onder andere te horen bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim, de Klinkenbergerplas, in de buurt Oosthout te Voorhout, in het centrum van Hillegom en in de wijk Poelpolder te Lisse (VWA).

Twee ♂ Bosrietzangers zijn op 30 mei te horen, zingend in de Hellegatspolder te Sassenheim (HVS). Op 5 juni is er een zingende vogel ter plaatse op Oud Leeuwenhorst, vlakbij een Spotvogel. De twee vogels zingen tegen elkaar op en proberen elkaar ook nog even weg te jagen (WNL).

Op 13 mei zijn er 6 Kleine Karekieten aan het zingen bij de Klinkenbergerplas in Oegstgeest (JDR).

Leuk is de waarneming van een zingende Grote Karekiet op 29 mei in Polder Boekhorst te Voorhout (PSP, WNL). De laatste waarneming van deze soort in de Bollenstreek dateert alweer uit 2016.

Ontzettend gaaf is de waarneming van een Orpheusspotvogel langs de Leeweg in Noordwijkerhout. De vogel wordt 13 mei ontdekt door Martin Wielstra en verblijft hier twee dagen (VWA). Twee weken later duikt er nog een vogel op, misschien dezelfde, bij het terrein van de St. Bavo in Noordwijkerhout en verblijft hier ook twee dagen (MWI). Nooit eerder is deze soort waargenomen in de Bollenstreek! In tegenstelling tot vorige jaren zijn er dit jaar vrij veel waarnemingen van Spotvogels binnengekomen. Het eerste exemplaar is op 12 mei te horen zingend op de Oude Vuilnisbelt aan de rand van Sassenheim (HVS). Daarna zijn er overal in de Bollenstreek vogels zingend te horen o.a. op de volgende locaties: de Hellegatspolder in Sassenheim, het zuidelijke deel van de Zwetterpolder, Oud en Nieuw Leeuwenhorst, de Laageveense Polder in Lisse en bij de Keukenhof (VWA).

Een zingende Braamsluiper is op 28 mei ter plaatse langs de Eerste Poellaan in Lisse (AMO). Op 7 juni constateert een waarnemer een mogelijke nestplaats van een Braamsluiper op het bungalowpark Sollasi (RJA).

Een zingende Tuinfluit is op 13 mei te horen op het terrein van het Huys te Warmond (WNL). Op 9 juli is hier nog steeds een exemplaar aan het zingen (WNL). Op 23 mei hoort een waarnemer een zingende Fluit in Noordwijkerhout (WNL).

Op 5 augustus is er een zingende Tijftjaf te horen in de omgeving van de Achterweg in Lisse (SHU).

Tijdens de maandelijkse natuurinventarisatie op Landgoed & Golfbaan Tespelduyn op 19 juni wordt een zingende Fitis gehoord (VWA).

Drie roepende Grauwe Vliegenvangers zijn op 20 juni te horen in de omgeving van de Grote Looster in Lisse (AMO).

Een Glanskop is op 10 augustus te horen, roepend bij het Lockhorsterduin in Hillegom (WNL).

Op 19 mei is er een zingende Wielewaal te horen in de omgeving van de Achterweg in Lisse (WNL).

Een Raaf vliegt op 22 juni in noordelijke richting over Sassenheim, de ruitvormige staart is goed te zien (JWI).

Een groep van 22 Huismussen is op 29 juni aan het foerageren in een tuin in de wijk Elsbroek te Hillegom (WNL).

Op 25 juli vliegt er een Ringmus in noordelijke richting over de Zilkerpolder in Noordwijkerhout (JDR).

Op 24 juni vindt een waarnemer een dode Groenling in een tuin in de wijk Poelpolder te Lisse. De vogel is geringd met een metalen ring aan de linker poot met nummer "63V11079" en de aanduiding "MUSEUM SC. NA 1000 BRUSSELS", afkomstig van het Museum voor Natuurwetenschappen in Brussel (WNL).

Twee Appelvinken zijn op 16 mei druk bezig met het voeren van hun kroost in Nieuw Leeuwenhorst te Noordwijkerhout (WNL). Triest is de vondst op 25 juni van een dode vogel in De Keukenhof (WNL).

Met dank aan de waarnemers:

AMO	Annelies Moolenaar	PVE	Paul Venderbosch
HVS	Hans van Stijn	PVH	Pel van Hattum
JDR	Job de Ridder	RJA	Rob Jansson
JVD	Jelle van Dijk	RVR	Rene van Rossum
JWI	Jan Wierda	SHU	Sarah Humphrey
MMU	Mars Muuse	TVH	Thomas van Haaster
MDG	Mariska de Graaf	VWA	Vele waarnemers
MWI	Maarten Wielstra	WNL	waarneming.nl
PSP	Peter Spierenburg		

Waarnemingen voor de periode 11 augustus t/m 10 november kunnen doorgegeven worden via www.waarneming.nl, bereikbaar via onze website, of per email aan Sarah Humphrey: vogelsbollenstreek@gmail.com.

Activiteitenprogramma

Zaterdag 18 september 2021: Strandexcursie Langevelderslag

Onder de deskundige en inspirerende leiding van Ellen van der Niet gaan we naar het strand. Ellen zal ons van alles vertellen over de dingen die we tegen komen op, en dat zijn soms verrassende zaken.

In verband met het laag water begint de excursie om 9.00 uur en zal eindigen omstreeks 11.00 uur. We vertrekken om 8.30 uur bij het Gemeentehuis in Lisse. De kosten bedragen €2,- (incl. parkeren) af te rekenen met de chauffeur. Voor de mensen die rechtstreeks gaan; we verzamelen bij de eerste winkel van Langevelderslag. Opgeven voor 17 september bij Jan Plomp, tel: 0252-516545 of per e-mail: janplomp2017@gmail.com.

Zondag 26 september: Wandeling in het Noord-Hollands Duinreservaat

Het Noord-Hollands Duinreservaat ligt vlak boven het Noordzeekanaal en is zo'n 5300 hectare. Wij nemen de ingang bij Heemskerk aan de Rijkstraatweg. Onder leiding van een gids zullen we daar een wandeling maken van ongeveer 3 uur. De gids heeft kennis van de nog bloeiende planten. Agaat probeert haar te ondersteunen met kennis over paddenstoelen.

We verzamelen om 8.00 uur bij het gemeentehuis van Lisse. Als de Covid-19 regels nog van toepassing zijn, dan dient ieder voor eigen vervoer te zorgen. Als het wel weer is toegestaan, dan kan er gecarpoold worden. Aanvang van de excursie in Heemskerk is 9.00 uur. Aanmelden is verplicht en kan tot donderdag 23 september bij Jos van Schie. Dit kan via een whatsappje naar tel.: 06 13561481, of per e-mail: jf59vanschie@hotmail.com.

Zaterdag 2 oktober: Paddenstoelen op Tespelduyn

De golfbaan van Landgoed & Golfbaan Tespelduyn bestaat uit veel meer dan alleen strak geschoren fairways en rondslingerende golfballen. Tussen de holes liggen stroken waar veel ingezaaide en wilde planten te zien zijn maar waar ook allerlei soorten paddenstoelen groeien. Om u mee te laten genieten van al het moois dat groeit en bloeit op Tespelduyn, organiseren we zaterdag 2 oktober alweer de laatste natuurwandeling van dit jaar. Arie Dwarswaard zal ons rondleiden in de wondere wereld van de paddenstoelen.

Om 9.30 uur starten we bij het restaurant van de golfbaan: Tस्पellaan 53, 2211 VT, Noordwijkerhout. We verwachten hier om circa 12.00 uur terug te zijn. Wil je mee? Geef je dan op vóór 1 oktober via de site van Landgoed & Golfbaan Tस्पelduyn: <https://tespelduyn.nl/aanmelden-natuurwandeling/>.

Woensdag 6 oktober: Algemene Ledenvergadering 2021 en fotopresentatie

Het bestuur van Natuurvereniging de Bollenstreek nodigt u uit voor de 27ste Algemene Ledenvergadering . De vergadering wordt gehouden op woensdag 6 oktober 2021 vanaf 20:00 uur in De Klister, Heereweg 105 te Lisse. In verband met de coronamaatregelen verzoeken wij u vriendelijk zich van te voren aan te melden bij de secretaris per mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl of per tel.: 06-11098194. Het aantal bezoekers zal beperkt zijn tot 30 personen.

Aansluitend aan de ALV zal er een fotopresentatie gegeven worden door leden van de werkgroep Natuur en Landschap van Fotoclub de Bloembollenstreek. Hierbij zal de toegepaste techniek van vooral afwijkende foto's uitgelegd worden.

Zaterdag 23 oktober: Minicursus Paddenstoelen

Op zaterdag 23 oktober 2021 van 9.30 tot 15.30 uur organiseren we een minicursus Paddenstoelen voor beginners. In de ochtend behandelen we de theorie, die we 's middags in het veld in de praktijk gaan brengen. In deze minicursus behandelen we de basiskennis over paddenstoelen en hoe je een determinatiesleutel toepast zodat je ze op naam kunt brengen. De cursus wordt gegeven door Arie Dwarswaard en Agaat Mesman.

Het theoretisch deel van de cursus vindt plaats in de Klister, Heereweg 105, 2161 AE Lisse. De excursie zal waarschijnlijk in het Keukenhofbosch plaatsvinden, Spekelaan 18, 2161 GH, Lisse. Voor koffie en thee wordt gezorgd, voor de lunch moet iedereen zelf wat meenemen. Het maximum aantal deelnemers is 20. U dient zich op te geven voor deze cursus bij secretaris@bollenstreek.knnv.nl. Graag ontvangen wij uw naam, telefoonnummer en/of e-mailadres, zodat we eventueel contact met u op kunnen nemen.

Woensdag 15 december: "VOOR leden DOOR leden"-avond

De "Voor Leden Door Leden"-avond is een goede gewoonte geworden, vandaar dat de excursiecommissie deze weer op het programma heeft gezet. Ook nu rekenen we weer op enthousiaste leden die hun natuurbelevissen willen laten zien d.m.v. bijvoorbeeld foto's, filmpjes of een boeiend verhaal. Er is gelegenheid voor vier presentaties van ongeveer 20 minuten. Tussendoor is er een pauze. Na afloop van de vier presentaties is er tijd om, op gepaste afstand, nog even na te praten onder het genot van een hapje en een drankje. Wie neemt de uitdaging aan en laat de andere leden genieten van de natuur zoals hij of zij die beleeft?

De avond begint om 20.00 uur en eindigt om 22.00 uur in de Klister, Heereweg 105 te Lisse. Het aantal bezoekers zal beperkt zijn tot 30 personen, dus geef u van tevoren op. De toegang is gratis Opgeven vóór 12 november bij Jan Plomp, tel.: 0252-516545 of e-mail: janplomp2017@gmail.com.

de Duinrel

Natuurvereniging de Bollenstreek

27ste jaargang, december 2021

Bestuur John van Velzen; F. Koolhovenstraat 5, 2171 RD Sassenheim
voorzitter telefoon: 06-54661288 of mail: voorzitter@bollenstreek.knnv.nl

penningmeester Jan Plomp; Ambachtstraat 29, 2181 RC Hillegom
telefoon: 0252-516545 of mail: penningmeester@bollenstreek.knnv.nl

secretaris Maud van der Veen; Langevelderlaan 9, 2204 BB Noordwijk
telefoon: 06-11098194 of mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl

ledenadministratie Maud van der Veen
mail: ledenadministratie@bollenstreek.knnv.nl

algemeen lid Agaat Mesman; Dopheidestraat 38, 2165 VP Lisserbroek
telefoon: 0252-503039 of mail: agaat@quicknet.nl

Redactie Thomas van Haaster, Annelies Moolenaar en Cees Timmermans;
de Duinrel Avenbeeck 87, 2182 RV Hillegom
telefoon: 0252-516997 of mail: deduinrel@gmail.com

webredacteur mail: webmaster@bollenstreek.knnv.nl

Excursiecommissie Agaat Mesman, Jan Bischoff Tulleken, Lidy van der Salm, Jan Plomp
en Jos van Schie

Waarnemingen Sarah Humphrey; Geestburg 6, 2171 DM Sassenheim
telefoon: 0252-755156 of mail: vogelsbollenstreek@gmail.com

Milieuoverleg Nico Groen; Fazantstraat 50, 2162 GM Lisse
Duin- & Bollenstreek telefoon: 0252-410460 of mail: nico.groen@casema.nl

Donateur of lid worden? Maak € 18,00 respectievelijk € 40,25 over op NL32 INGB 00005 61947
t.n.v. KNNV afdeling Bollenstreek te Hillegom o.v.v. 'Donatie' en/of 'Con-
tributie'. Donateurs ontvangen de Duinrel. Leden krijgen daarnaast ook
het blad Natura van de landelijke KNNV. Het lidmaatschap of donateur-
schap starten of beëindigen kan alleen per kalenderjaar. Opzeggen moet
vóór 1 november per brief of e-mail gebeuren bij de ledenadministratie.

ontwerp omslag Thomas van Haaster

ontwerp logo Sarah Humphrey

foto's omslag Voorkant: "Keep foeragerend op Wilde lijsterbes", Annelies Moolenaar
Achterkant: "Jongen en eitjes Groene schildwants", Adrie van Dam
Achterkant binnen: "Aangespoelde Oorkwal", Robert van der Zaal

De volgende Duinrel ver-
schijnt half maart 2022.
De sluitingsdatum voor de
kopij is 15 februari 2022.

De Duinrel is het kwartaalblad van Natuurvereniging de Bollenstreek,
onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.
De vereniging organiseert activiteiten zoals lezingen en excursies met
aandacht voor vlinders, vogels, libellen en planten. Informatie over de
vereniging vind je op de website: <https://bollenstreek.knnv.nl>.

De Duinrel, 27ste jaargang, nr. 4, december 2021

Inhoudsopgave

<i>Van de redactie</i>	118
<i>Verslag Algemene Ledenvergadering 2021</i>	119
<i>Presentatie over fotografische techniek bij natuurfoto's</i>	122
<i>Wie wil er werken met wildcamera's?</i>	123
<i>Natuurinventarisatie Tespelduyn augustus 2021</i>	124
<i>Leuke waarneming: de Wespaspin</i>	127
<i>Strandexcursie Langevelderslag</i>	128
<i>Gallen en wantsen op Tespelduyn</i>	130
<i>Hop naar Waddinxveen!</i>	135
<i>Excursie in het Noord-Hollands Duinreservaat</i>	137
<i>Paddenstoelenwandeling op Tespelduyn</i>	138
<i>Verslag van de Minicursus Paddenstoelen</i>	140
<i>Mossen en Korstmossen op Tespelduyn</i>	142
<i>Gedicht "Het elfde elfjesgebed"</i>	144
<i>Waarnemingen 11 augustus t/m 31 oktober</i>	145
<i>Activiteitenprogramma</i>	151

Van de redactie

Door: Annelies Moolenaar, Cees Timmermans en Thomas van Haaster

En daar zit je dan in de avondlockdown. Niet meer gezellig uit eten, geen bioscoopje pakken of een mooie avond in het theater. Maar dan valt de Duinrel op de mat! En het totaal laat u een heerlijke avond beleven, met filmische momenten, een studieopdracht en smakelijke gerechten op het menu. Ga er voor zitten en zie het voor u: een lang lint van Lepelaars dat zich over de Noordzeekust zuidwaarts spoedt. En dat moment zou je vast willen leggen, maar je camera doet niet wat je wil. Neem daarom nu de tijd om op de website van onze vereniging de handleiding op te zoeken die wegwijs maakt in camera-instellingen! Superhandig is die!

De van Wilde lijsterbessen smullende Keep op de voorkant snijdt het culinaire gehalte aan van uw avondje uit. Wat zal het zijn? Biefstukzwam of een Hazenpootje? Daarbij Zeepaddenstoelen, of toch maar die Melige schotelkorst? Een zout Zeeappeltje toe? Of simpelweg uw voeding oplossen in regenwater, en relaxed in de zon gaan zitten? Er zijn wezens die dat zo doen. Het valt te overwegen, alleen is het lastig dat dan uw huid in de weg zit. Vervolgens is het verder niet aan te bevelen van Waterscheerling te proeven of een Aardappelgalwespgal te gaan schillen, of te willen gaan trippen van de *Eupatorium cannabiensis*. U mag smullen van de verhalen over en beschrijvingen van al deze wonderen van de natuur!

Voordat de avondjapon van de gebruinde rug glijdt en het heerlijke warme bed weer ingedoken wordt, is het nog een idee om de omgeving te checken op wanten. Nee, niet die akelige kleine vampiertjes die zich in bedden kunnen verschansen, maar bijvoorbeeld de voor mensen vriendelijke Pyjamaschildwants. Die vindt u niet in uw pyjama, al doet de naam dat wel denken. Dit schattige diertje in een rood gestreept clownspakje zuigt vredig plantensappen ergens in uw tuin. Na een avond met zoveel indrukken wil je al eigenlijk niet meer weten wat er 's nachts gebeurt. De camera in de Struikrover maakt weer verrassende wildopnames, en vraagt of u zin hebt daarmee de volgende dag aan de slag te gaan. En ziedaar, ineens hangt er een cocon vol mini Wespinnenetjes tussen het hoge gras! En ook de wantsen hebben na veel getouwtrek er voor gezorgd dat kleine nimfen zich tussen het blad verschuilen. In het verborgene ontstaat al nieuw leven voor de volgende lente.... Maar eerst gaan we de winter door, met of zonder avondbeperkingen. Dat zal op deze manier wel lukken!

Fijne feestdagen en de beste wensen voor een prachtig nieuw jaar in de natuur!

Verslag Algemene Ledenvergadering 2021

Door: Maud van der Veen

Datum: woensdag 6 oktober 2021
Aanvang: 20:00 uur
Locatie: De Klister, Heereweg 105 te Lisse
Aanwezig: 14 leden, 4 afzeggingen

1. Opening en vaststelling van de agenda

John van Velzen opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

2. Notulen van de Algemene Ledenvergadering van woensdag 2 oktober 2020

De notulen worden vastgesteld met dank aan Maud van der Veen.

3. Jaarverslag van het bestuur

Het jaarverslag roept geen verdere vragen op.

4. Financieel verslag van de penningmeester

Jan licht het financiële verslag toe. De kosten waren lager dan verwacht door corona, we hebben in 2020 veel minder activiteiten in de Klister georganiseerd. Wel hebben we de Duinrel in kleur laten drukken. Daar is iedereen zeer tevreden over. De KNNV verhoogt de contributie met € 0,25. Die verhoging is dus te overzien. De donatie blijft gelijk. De vergadering gaat hiermee akkoord.

5. Verslag en verkiezing leden kascontrolecommissie

De kascontrolecommissie bestaat uit de heer H. van Stijn en mevrouw S. Humphrey. Zij hebben de kas gecontroleerd en hebben alles in orde bevonden. Volgend jaar bestaat de kascommissie uit mevrouw S. Humphrey en de heer J. Moolenaar. De heer N. Groen wordt reservelid. De leden verlenen de penningmeester en het bestuur decharge.

6. Vaststellen begroting 2022 en contributie

De begroting en de contributie worden conform voorstel vastgesteld.

7. Mededelingen

Vanuit het Milieuoverleg Duin- en Bollenstreek (MODB):

Nico Groen vertelt dat we actief hebben geparticipeerd bij de nieuwe omgevingsvisie van Lisse. Protest tegen uitbreiding van een weg is gelukt. Uitbreiding van

hagen in bollenvelden is gelukt. Doortrekken van de ecologische zone is niet gelukt. Omgevingsvisie Noordwijk is klaar, Sassenheim begint binnenkort. John houdt het in de gaten. We hebben bij de omgevingsvisie van Hillegom samengewerkt met Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vanuit de activiteitencommissie:

Jos van Schie licht toe dat het een kort seizoen was. De meeste excursies werden toch wel goed bezocht, al is nog niet iedereen weer paraat.

Vanuit de redactie van de Duinrel:

Cees Timmermans is trots dat het afgelopen jaar gelukt is om de Duinrel weer goed gevuld te krijgen. Er kwamen veel leuke stukjes van de leden binnen. Echt Top! Thomas van Haaster gaat na ruim 9 jaar redactiewerkzaamheden op termijn (eind 2022) stoppen met de Duinrel omdat hij van plan is in 2023 te gaan vertrekken naar het mooie Drenthe. We zullen dus op zoek moeten naar een andere opmaakdeskundige. Cees Timmermans vindt bijna 10 jaar Duinrel ook genoeg. Aan het eind van dit jaar (2021) wil Cees het stokje dan ook graag overdragen. Mocht iemand interesse hebben of iemand kennen die dit misschien leuk lijkt, meld dit dan bij het bestuur.

Vanuit de webredactie:

De website is vernieuwd. Er kunnen veel foto's op, waardoor het een fleurig aanzien is. Bij het aanmelden van excursies graag een duidelijke foto meesturen. Sarah Humphrey en Benato van der Veen werken daarnaast aan een nieuwe versie van de Facebookpagina. Daarvoor moet de oude pagina, die gekoppeld was aan Thomas zijn eigen account, eerst afgesloten worden. Deze verwerking duurt een maand. Hierna wordt ingezet de Facebookpagina nieuw leven in te blazen.

Vanuit het bestuur:

John wil over een jaar ook graag de voorzitterstaken overdragen aan iemand anders. We gaan op zoek naar een nieuwe voorzitter. Agaat Mesman is 25 jaar bestuurslid. Ze heeft zich altijd actief en bekwaam ingezet voor de diverse taken. Bloemen en complimenten zijn geheel op hun plaats.

8. Rondvraag

- Nelly Boom vraagt waarom de verenigingsrekening zoveel kost? Het antwoord is dat een verenigingsrekening duurder is dan een particuliere.
- Hanneke Duivenvoorden geeft complimenten voor de Duinrel.

- Cees Timmermans en Thomas van Haaster zoeken ook nog mensen die de wildcamera's willen gaan bedienen.
- Nog steeds een actueel thema. Hoe werven we nieuwe leden? Mensen worden enthousiast als ze ergens aan mee kunnen doen. Kunnen we wellicht een tweede werkgroep starten, zoals dit jaar op Tespelduyn functioneerde?

9. Sluiting

John stelt vast dat het een leuke interactieve vergadering was. Wel veel "vertrek" nieuws, maar ook leuke ideeën. Hij dankt een ieder voor zijn/haar inbreng.

Agaat Mesman kreeg een bloemetje voor haar verdiensten van de afgelopen kwart eeuw (Rob Bel)

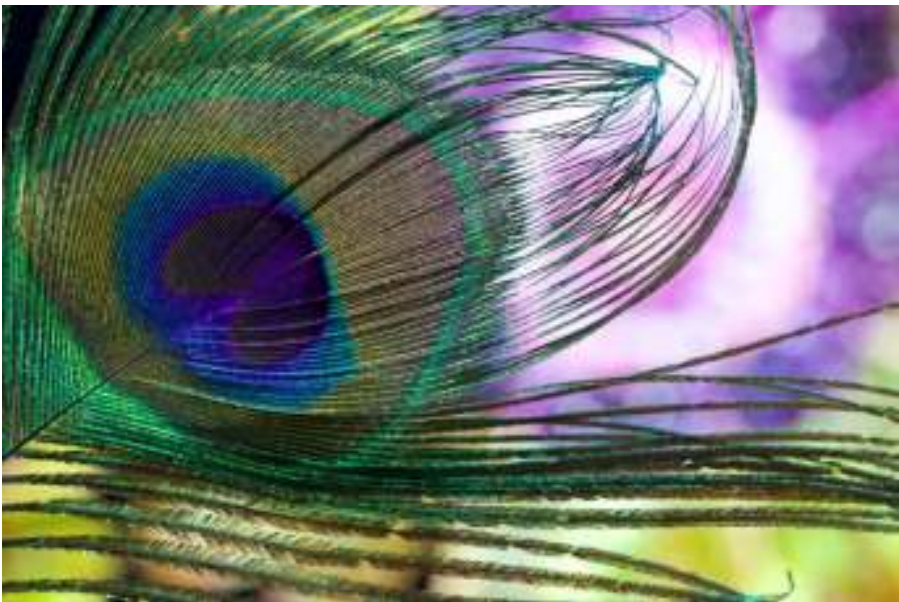
Na de Algemene Ledenvergadering was er nog een presentatie van Fotoclub de Bloembollenstreek, zie het verslag hierna.

Presentatie over fotografische techniek bij natuurfoto's

Door: Cees Timmermans

Na onze ALV van 6 oktober heeft Hans Twilt, voorzitter van Fotoclub de Bloembollenstreek een lezing gehouden over een aantal technische aspecten van de fotografie en voornamelijk de natuurfotografie. Fotografen kijken vaak met een andere, meer technische, blik naar dingen in de natuur. Door de techniek van een foto-toestel met een lens en een groot aantal instellingen kun je als fotograaf het beeld de zeggenschap geven die jij er in wilt leggen. Je helpt als fotograaf de kijker om datgene in het beeld te zien wat hij voor ogen had bij het maken. Om dat te kunnen moet je wel de technische mogelijkheden van het toestel zoals, diafragma-instelling, sluitertijd, ISO-waarde, scherptediepte van de opname en het gekozen brandpunt goed kunnen gebruiken. Hans heeft ons die avond heel kort vertrouwd gemaakt met deze begrippen. Hij gebruikte daarbij via de beamer een aantal plaatjes om deze principes duidelijk te maken. Om je hier nog eens verder in te verdiepen, hebben we de PowerPoint met deze plaatjes en de voorbeeldfoto's van Jan en Riek Bischoff Tulleken op de website van onze vereniging geplaatst. Daarmee kun je thuis de informatie nog eens terughalen en verder laten landen.

Detailopname van een pauwenveer (Hans Twilt)

Wil je hiermee nog verder, dan zijn er een groot aantal boeken over de techniek van het fotograferen. Wil je samen met anderen je verdiepen in deze materie, dan ligt het lidmaatschap van een fotoclub zoals Fotoclub de Bloembollenstreek voor je open. Meer info is te vinden via <https://www.fotoclubdebloembollenstreek.nl/>. Wij als natuurvereniging waren blij met dit kijkje door een andere lens naar onze foto's van de natuur. Bedankt daarvoor Hans.

Wie wil er werken met wildcamera's?

Door: Cees Timmermans en Thomas van Haaster

Toen we als KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek in 2019 begonnen met de inventarisatie op Tespelduyn, wilden we ook in beeld brengen welke zoogdieren er overdag en ook 's nachts rondspookten. Met behulp van Stichting Ruigrok hebben we toen twee mooie wildcamera's en toebehoren kunnen aanschaffen. Cees Timmermans en Thomas van Haaster hebben de financiering rond gekregen en zijn daarna aan de slag gegaan met de apparatuur. Een aantal zaken om de camera's in te plaatsen zoals een Mostela en twee Struikrovers, hebben we in de afgelopen jaren zelf (met enige hulp) kunnen maken.

Ons werkgroepje van twee man loopt daarbij maar op vier benen. Dat is een kwetsbare situatie want als er een van de twee uitvalt wordt het een wat kreupele boel. We zijn daarom op zoek naar nieuw bloed in deze groep.

Met de camera's kunnen automatisch zowel foto's als filmpjes worden gemaakt bij dag en bij nacht. Je hoeft er dus niet zelf bij te zijn en de camera kan dan ook een paar weken in het veld blijven staan. Daardoor is het werk dat er gedaan moet worden: eens in de ongeveer drie weken de camera's plaatsen, of de batterijen en het stickie wisselen. Later kun je dan thuis de foto's gaan bekijken selecteren en opslaan. Meestal zijn het een paar duizend foto's.

Omdat het camera's betreft die digitaal ingesteld moeten worden is een beetje digitale feeling wel handig. Interesse voor de natuur, en met name voor zoogdieren zoals marterachtigen, ontstaat al werkend. Als er in onze club mensen zijn die hier wel een nieuwe uitdaging in zien, dan nodigen we ze uit om eens bij ons hun licht op te komen steken. Loop eens met ons mee bij het plaatsen en controleren van de camera's om te ervaren of dit iets voor je is. We merken dat deze technische benadering ook vooral wat jongere mensen trekt. Jammer genoeg zijn die in onze club nu nog wat dun gezaaid. Wel hebben al onze leden een kring van mensen om zich heen waarin best personen kunnen zitten voor wie het werken met zo'n camera iets kan zijn dat hen trekt. Als we de Duinrel nu eens gebruiken om ze

met deze uitdaging te confronteren? Wie weet levert het dubbele winst op: een uitdaging voor nieuwe mensen die dan ook nog lid kunnen worden en een inbreng van jong elan in onze club. Wij staan klaar om nieuwe mensen met deze technieken vertrouwd te maken en ons enthousiasme voor de natuur weet ook hen vast te boeien. Als je interesse hebt, neem dan contact op met Cees Timmermans via tel.: 0252-516997 of per e-mail: timmermansca@snel.net of met Thomas van Haaster via e-mail: thmvanhaaster@gmail.com.

De wildcamera's en toebehoren (Cees Timmermans)

Natuurinventarisatie Tespelduyn augustus 2021

Door: Arie Dwarswaard

In 2021 inventariseert een werkgroep van de KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek elke maand de natuur op golfbaan Tespelduyn. Iedere maand schrijven we ook een verslag over een specifieke soort of groep. In augustus besteedden we aandacht aan de laatbloeiers (planten).

Laatbloeiers, wie kent ze niet? Misschien bent u er zelf wel een. Nooit verwacht en toch ontdekt, dat bijzondere talent in uw werk of vrije tijd. Dus toch een excel-

lent golfer of een gepassioneerd natuurliefhebber. En daar blijft het niet bij. Ook in de plantenwereld komen ze voor. Deze keer staan ze zelfs centraal in de maandelijkse nieuwsbrief over de inventarisatie op Tespelduyn. De hele zomer denk je waar zijn ze toch, staan ze er niet meer? Maar nee, je bent te vroeg, je moet echt wachten tot augustus.

Nieuw!

Om maar gelijk met de meest bijzondere vondst van dit jaar te beginnen: de Brede wespenorchis. In mei zagen we op hole 9 tegen de bosrand aan al een paar grote, donkergroene bladeren staan. Er was wel een vermoeden van wat het zou kunnen zijn, maar er werd nog wel even wat geduld gevraagd, want dit is echt een laatbloeier. Pas begin augustus stond de plant volop te bloeien met twee bloestengels. De afgelopen jaren bleek al dat de Rietorchis het op Tespelduyn zeer naar zijn zin heeft. Elk jaar komen er meer exemplaren op. En nu is er dan de Brede wespenorchis die zich heeft gevestigd. Niet alleen een mooie aanwinst, maar ook het resultaat van een gericht maai- en bemestingsbeheer.

De Brede wespenorchis (Maud van der Veen)

Tegen de wormen

Al ietsje eerder bloeide op een aantal plaatsen het Boerenwormkruid. Minder bijzonder dan de Brede wespenorchis, maar wel een echte plant voor augustus. Hij valt op door de mooie geveerde bladeren en de vele gele bloempjes die in een scherm staan. De naam van de plant is niet zomaar gekozen. Vroeger werden de gedroogde plantendelen tot poeder vermalen, waarna het in kleine hoeveelheden kon worden ingenomen als er problemen waren met wormen in het lichaam.

Zwarte steel

Langs het water komt pas in augustus het Zwart tandzaad in bloei. Niet een heel opvallende plant, maar als je hem eenmaal kent, is hij niet te missen. Het zwart slaat op de kleur van de stengels, die zich telkens weer vertakken. De bloemen zijn wat minder opvallend en oranje van kleur.

Zeer giftig

Ook aan het water is de Waterscheerling te vinden. Deze groeit onder meer in het Steengrachtkanaal, dat langs het hele complex van Tespelduyn loopt. Deze bloeit ook pas in de zomer. Hij groeit in zogenoemde drijfkillen, omdat de wortels lucht bevatten. Allemaal nog leuke weetjes over deze plant. Minder leuk is dat dit een van de dodelijk giftige planten in de Nederlandse natuur is. Dus kijken met je ogen, handjes op de rug.

Schoonheden

Ook andere waterplanten bloeien nu pas. Dat geldt bijvoorbeeld voor het Pijlkruid dat onder meer in de sloot langs het fietspad tussen het bos en de terp is te vinden. De Latijnse naam van deze plant is wel het meest duidelijk over waar het bij deze plant om draait: *Sagittaria sagittifolia*. *Sagittarius* is het Latijn voor het sterrenbeeld Boogschutter. Wie naar de bladeren van de plant kijkt, snapt dat direct. Deze zijn echt pijlvormig. Geen misverstand mogelijk. Dat geldt ook voor de Grote waterweegbree. Die valt niet direct op, omdat de vele tientallen roze tot witte bloempjes op tal van kleine steeltjes staan. Even zoeken, en dan is het genieten van deze waterplant.

Look-a-like

Niet alleen op Tespelduyn, maar in de hele Bloembollenstreek komt langs de watergangen een plant voor met grote roze bloemschermen. Dat is het Leverkruid of Koninginnekruid. De bloemen trekken veel insecten. Wat aan deze plant bijzonder is, is de vorm van het blad. De Latijnse naam verradt het al een beetje: *Eupatorium cannabiensis*. Iets met hennep? Ja, dat klopt. De bladeren doen sterk denken

aan die van Hennep, in het Latijn *Cannabis*. Plukken voor een aangename trip is niet zinvol. Het effect op dat gebied is nul komma niks.

Leuke waarneming: de Wespspin

Door: Agaat Mesman

Dinsdagmiddag 14 september ging ik vlinders tellen op het Heitje in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het was prima weer: 22 graden, windkracht 3 en bijna geen bewolking. Maar er waren wel heel weinig vlinders. Ik liep in het gedeelte dat afgerasterd is. Opeens zag ik wat bijzonders. Dit had ik nog nooit gezien: een Wespspin. Maar er zat ook nog iets naast. Ik maakte foto's en thuis ging ik het opzoeken. Het ging om de coonbouw van de Wespspin. Enkele weken na de paring zwelt het achterlichaam van het spinnenvrouwtje sterk op. Dan gaat het leggen van de eieren niet lang op zich laten wachten. Het bekijken een Wespspin bij het 's nachts vervaardigen van haar eicoon is een indrukwekkende belevens. Helaas heb ik dat niet gezien. Wel dat de coon af was.

Wespspin met coon (Agaat Mesman)

In het spinnenboek *Spinnen van Europa*, van Heiko Bellmann, las ik het volgende: "Op een septemberavond verlaat het spinnenvrouwtje bij het invallen van de schemering haar web en weeft in de buurt met een paar draden enkele grassprie-

ten samen. Daarna bouwt de spin aan de onderzijde van deze draden een schijf-vormige, witte plaat van het spinsel, het latere cocondexsel. Daaronder ontstaat uit losse, bruine draden de cilindrische sokkel. Pas nu, ongeveer een uur na het begin van het spinnen, komt uit de genitale opening van de spin een druppel gelige vloeistof, waarin zich enkele honderden eitjes bevinden. Ze drukt deze eibal van onderen enkele malen tegen de sokkel, waaraan hij tenslotte blijft kleven. Dit feitelijk leggen van de eieren duurt ongeveer drie minuten. Daarna overdekt de spin de gele eiklomp met een gladde witte laag spinsel. Daaroverheen komt weer een dikke laag gekroesde, bruine draden. In deze fase groeit het volume van de cocon snel. Zodra hij de uiteindelijk grootte heeft bereikt, wisselt de spin weer naar een witte draad en spint daarmee de dichte buitenste laag. Tot slot bevestigt ze donkere, verticale spinselbanden op de wand van de cocon en verankert hem met extra draden aan de omliggende vegetatie. De vervaardiging van de cocon duurt onder gunstige omstandigheden ongeveer vier uur, maar het kan bij koel weer aanzienlijk meer tijd in beslag nemen. In geval van de Wesp spin komen de jonge spinnen nog in de herfst uit hun ei. Ze blijven echter tot in het voorjaar zonder voedsel op te nemen in hun cocon. Door de dikke draden van de cocon zijn ze goed beschermd tegen weersinvloeden van buitenaf. Pas in mei van het volgende jaar verlaten ze hun winterkwartier en beginnen even later met het maken van hun eerste wielweb". Dat is dus leuk om in de gaten te houden!

Strandexcursie Langevelderslag

Door: Robert van der Zaal

Rond een uur of negen 's morgens, tijdens laag water, verzamelden 18 september een zevental leden zich bij de Langevelderslag om, onder als vanouds enthousiaste en kundige begeleiding van Ellen van der Niet en haar steun en toeverlaat Wil Schipper, ons te wijzen op de wonderen der natuur die op het strand voor onze voeten kunnen liggen. De wandeling begon in heilig weer langs de laagwaterlijn maar het was niet koud en het eerste dat opviel was heel veel Zeemos, een diertje verwant aan de koraalriffen. Ellen was verrast over de hoeveelheid, misschien had dat te maken met de oostenwind? En al gauw raapte ze een kwal op! Wij keken daarvan op maar het was een blauwgekleurde Zeepaddestoel, een "aaibare" kwal. Het werd gelijk duidelijk waarom de Engelsen het over een "Geleivis" (Jellyfish) hebben, het zou zomaar een toetje van Saroma kunnen zijn.... Ook de gemeen scherpe Amerikaanse zwaardschede was ruim vertegenwoordigd.

Natuurlijk bleef de aandacht van sommigen niet beperkt tot wat er op het strand lag, natuurlijk werd er ook in de lucht gekeken. Zeker toen er een enorme vlucht grote witte vogels langs de kust naar het zuidwesten vloog. Jan, Peter en ik meenden Lepelaars te herkennen, iets dat de volgende dag aan de hand van de foto van Sarah werd bevestigd. Na wat zoekwerk vond ze een verslag van de Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk over het voorbijvliegen van drie grote groepen Lepelaars van in totaal 144 getelde vogels. Wij zagen ongetwijfeld de laatste van de drie groepen, aan de hand van de foto schat ik tegen de 40 vogels. Maar al spoedig kreeg Ellen ons weer bij de les. Kompaskwallen! Zowel van boven als van onderen maar deze kwallen werden voorzichtiger benaderd omdat onder andere dit soort de reden is van het gebruik van de soortnaam ervoor, inderdaad, kwallen!

De Zeepaddenstoel (Robert van der Zaal)

Ellen liep zo nu en dan met een jampot het water in om weer met water en wat leuks in de pot eruit te komen. Zoals een stukje drijfhout met daaronder levende poliepen. Hoewel erg klein was dat redelijk goed te zien, zelfs op de foto. En op een ander stukje drijfhout zaten niet alleen zeepokken maar eronder hing nog een kleine Zeester. Er lagen kleine donutvormige kalkkringetjes op het strand: skeletten

van Zeeboontjes! Zo klein als ze zijn, hebben ze een fraaie tekening. Nog een leuke vondst: een kleine Gewone zwemkrab, herkenbaar aan een soort peddels aan de achterpoten. Tijdens de wandeling droeg Wil een klein plastic mandje waar de diverse opgeraapte schelpen in werden gelegd. Bij de laagwaterlijn werd met behulp van een kaart geprobeerd de diverse schelpen te herkennen. En het waren er nogal wat! Wenteltrapjes, Tepelhorens, een Zaagje, een Oester en een Muiltje ergens bovenop. Was het een Wulk? Te veel om op te noemen. Langs de hoogwaterlijn liepen we weer terug, waar hetzelfde werd gedaan zonder echt iets nieuws te vinden. Hoewel, Gitte zag iets bijzonders liggen: een kleine Zee-egel of Zeeappel. Een schitterende afsluiting van een struintocht, gevolgd door gezellig keuvelend weer naar de Langevelderslag te lopen, waar we Ellen en Wil hartelijk bedankten voor een geslaagde en informatieve ochtend.

Gallen en wantsen op Tespelduyn

Door: Adrie van Dam

In 2021 inventariseert een werkgroep van de KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek elke maand de natuur op golfbaan Tespelduyn. Iedere maand schrijven we ook een verslag over een specifieke soort of groep. In september besteedden we aandacht aan de laatbloeiërs.

De natuurinventarisatie was dit maal een soort “in between”-inventarisatie. We vonden nog enkele late zomerbloeiërs, maar eigenlijk nog geen echte herfstvondsten. Alhoewel het de laatste tijd nog prachtig weer was, zag je de invloed van de droogte op de planten. Het leek wel herfst, maar zonder nattigheid. Weinig paddenstoelen. De bladeren hingen slap, ze waren verdroogd en al verkleurd. Dat was voor ons het moment om de bladeren maar weer eens om te draaien en op zoek te gaan naar gallen en wantsen, die daar meestal vertoeven.

Gallen

Een gal is een abnormale vergroeiing van een plant die veroorzaakt wordt door een parasiet. Meestal is dit een insect zoals een wesp of mug, maar het kan ook een mijt of een schimmel zijn. De meest bekende galmakers zijn galwespen en galmuggen die hun eitjes in planten leggen. Het vrouwtje spuit bij het leggen van eitjes een chemische, groei bevorderende stof in het weefsel van de plant, waardoor er een woekering ontstaat. Deze woekering wordt een gal genoemd. De gal dient als behuizing en voedsel voor de larve.

Vormen, soorten en maten

Galvormers zijn vaak verbonden met een specifieke waardplant. De vorm en kleur van de gal is specifiek voor een bepaalde parasiet en hangt af van de soort insect en de plantensoort. Elzenvlag groeit op Els en is een vruchtgal. In de vrouwelijke katjes ontstaan tongachtige uitgroeisels die eerst groen zijn en later rood kleuren. De Gewone blaasbladwespgal groeit op Wilg. De gal heeft de vorm van een boontje en wordt ook wel Wilgboongal of Wilgenboontje genoemd. De Rozenmosgalwespgal groeit op rozentakken. Deze gal heeft meerdere Nederlandse namen zoals Mosgal, Slaapappelgal en Bedeguaargal. De gal heeft een ragebolachtige structuur met haarachtige vertakkingen. Aardappelgalwespgal groeit op Eik. Deze gal heeft een knolvorm. In het begin zijn ze geelbruin en later worden ze houtachtig hard. In een gal zitten meerdere larvenkamertjes. Gaatjes laten zien dat de galwespen eruit gekropen zijn. Satijnknoopgalwespgal groeit op Eik en wordt ook wel Puistgal genoemd. De vorm van deze rozige gekleurde gal is een knooppje met een holte erin. Deze galletjes groeien aan de onderkant van het blad en zijn maar 2-3 millimeters groot.

Aardappelgalwespgallen (Adrie van Dam)

Waardplanten

Insecten die gallen maken doen dit op specifieke waardplanten. Vooral Eiken zijn zeer geliefd bij galwespen. Op Eiken kunnen wel 70 soorten gallen groeien met verschillende vormen. Ananasgalwespgal is een knopgal en wordt ook wel Hopgal of Eikenroosje genoemd. De gal heeft schubben en groeit in de okselknop van een blad. Knoppergalwespgal groeit vlak naast een eikel. In de herfst valt de gal op de grond en de larve overwintert in de gal. Lensgalwespgal is een knoopjesgal of schijfjesgal. De gal groeit aan de onderkant van het blad en is 4-5 mm groot. Ze verschijnen in het najaar. Knikkergalwespgal groeit op een eikenblad. De gal heeft een kogelvorm en wordt ook wel Knikkergal of Galnoot genoemd. Plaatjesgalwespgal wordt ook wel Eikennapjesgal genoemd. De gal heeft de vorm van kleine schijfjes en is 2-4 mm groot en groeit aan de onderkant van het blad.

Welke soorten hebben we op Tespelduyn gezien?

Op Tespelduyn hebben we al zo'n 18 verschillende soorten gallen gezien. We noemen er nog drie:

1. Brandnetelbladgalmuggal groeit op Brandnetel en heeft een blaasjesvorm die vaak bij de nerf van het blad zit. De gal steekt aan beide kanten van het blad uit.
2. Essenbloesemijdt groeit op Es. De woekeringen hebben een bloemkoolachtige structuur. De gallen zijn eerst groen en kleuren later van rooigeel naar bruin. Na de bladval in de herfst blijven de gallen nog lang aan de bomen hangen. Bij Tespelduyn staat de Es naast de loods.
3. Gewone wilgenroosjesgalmuggal groeit op Wilg. De gal is een roosjesvorm en groeit aan het einde van een tak. Deze gallen blijven in de winter aan de plant waardoor ze goed opvallen.

Wantsen

Wantsen zijn talrijk in soort. Er zijn landwantsen en waterwantsen. Sommige wantsen zijn plaagdieren, zoals bedwantsen, maar de meeste wantsen zijn tamelijk onschadelijk en leven op planten of in het water zoals het Schaatsenrijdertje. Wantsen lijken oppervlakkig gezien op kevers. Het verschil zit 'm o.a. in de vleugels en de monddelen. Kevers hebben monddelen en wantsen hebben een zuignuut. De meeste wantsen leven van schimmels en van plantensappen of de sappen van zaden. Er zijn ook wantsen die rovers zijn, die eten dierlijk voedsel. Roofwantsen vangen prooien en zuigen die leeg. Bedwantsen zijn de vampiers onder de wantsen: ze leven van het bloed van mensen. De Zuringrandwants is een forse tabaksbruine planteneter die in de buurt van zuringplanten te vinden is. Wantsen hebben geen monddelen, maar een snuit.

Zuringrandwants (Adrie van Dam)

Camouflage en kleur

De kleuren van wantsen kunnen zeer spectaculair zijn. Sommige soorten wantsen hebben opvallende kleuren, terwijl andere wantsen zeer goed gecamoufleerd zijn en de kleur van de plant hebben en zo nauwelijks op vallen. Dat is bijvoorbeeld zo bij de Pyjamaschildwants. Deze schildwants heeft een knalrood pyjamapak aan, van boven gestreept en van onder gestippeld. Vroeger zeer zeldzaam, maar tegenwoordig wijd verspreid. Ze leeft van schermbloemigen en is vaak op de bloemschermen van Wilde peen, Pastinaak, Engelwortel en Zevenblad te vinden. De Vuurwants is een prachtig gekleurde wants met een helder rode kleur en een karakteristiek patroon met zwarte vlekken. De wants is voornamelijk een planteneeter, zuigt aan afgevallen zaden en eet soms dode of levende insecten. De Vuurwants kan niet vliegen en is in groepen aan te treffen. De Grasbloemwants heeft een camouflagepak aan en is vaak een zoekplaatje. Deze wants zoekt voedsel op pluimen van grassen waardoor je de wants bijna niet ziet.

Levensstadium ei – nimf – imago

Wantsen planten zich voort door een 'touwtrekhouding' waarbij het mannetje en het vrouwtje allebei een andere kant op kijken. De Tweetandschildwants is een-

voudig te herkennen aan de puntig uitgetrokken hoeken van het halsschild, het grotendeels donkerbruine lijf en de rode poten. Hij is niet aan bepaalde waardplanten gebonden. Een vrouwtje legt tientallen eitjes die dicht tegen elkaar geplakt zijn. Uit de eitjes komen jonge wantsen (nimfen) die ongevleugeld zijn en na een aantal vervellingen volwassen (imago) worden. Nadat de nimfen uit het ei zijn gekomen doorlopen ze vier of vijf nimfenstadia. De nimfen krijgen naar gelang de vervelling steeds meer tekening en kleur. Uiteindelijk ontwikkelen de nimfen zich tot een volwassen exemplaar, een imago. De Groene schildwants leeft van plantensappen en wordt ook wel Stinkwants genoemd. De wants dankt het eerste deel van zijn naam aan de groene kleur. Het tweede deel van de naam, *stinkwants*, slaat op de smerig ruikende substantie die uit klieren aan de zijkant van het borststuk worden afgescheiden ter verdediging.

Broedzorg

De Berkenwants wordt tegenwoordig Gewone kielwants genoemd. Het bijzondere van dit insect is dat de vrouwtjes een hoog ontwikkelde vorm van zorg voor de jongen hebben. Bij de meeste insecten wordt het nageslacht aan het lot overgelaten. De broedzorg van deze wants betreft het geven van bescherming aan eieren en nimfen tegen parasieten en andere insecten.

Welke soorten hebben we op Tespelduyn gezien?

Op Tespelduyn hebben we inmiddels al 11 verschillende wantsen gevonden. We noemen er nog vier:

1. De Berkenkielwants is te vinden in allerlei biotopen met opslag van struiken en bomen. Ze heeft een voorkeur voor berken en in mindere mate Elzen, maar wordt ook regelmatig op andere stuiken of kruiden aange troffen.
2. De Bessenwants heeft een gekleurd schild van bruinachtig purper tot wijnrood met lichte punt. De Bessenwants is een van de algemeenste grote wantsen en komt voor in allerlei kruidenrijke biotopen, onder andere veel in bloemrijke graslanden.
3. De Weideschaduwants is een planteneter en te vinden in de kruidlaag. Ze kunnen goed vliegen en leggen vaak grote afstanden af om een geschikte overwinteringplek te vinden, meestal in hooi, onder mos of loszittende boombast.
4. De Grauwe schildwants. Door de verandering van het klimaat komen steeds meer soorten, die hier vroeger zeldzaam waren, noordelijk ook voor. De Grauwe schildwants is zo'n soort. Ze zijn prachtig getekend en eten bladkeverlarven en zijn nuttig als die een plaag vormen.

Advies

Draai vooral eens een blaadje om en kijk goed naar al die kleine beestjes. Laat je verrassen door de prachtige vormen en kleuren in de natuur.

Hop naar Waddinxveen!

Door: Annelies Moolenaar

Vanaf het moment dat ik begon te vogelen was er een soort gulden drietal van wensvogels dat uit het vogelboek naar voren sprong: Hop, Scharrelaar en Bijeneter. Drie zeer kleurrijke vogels die heel af en toe Nederland aandoen. In mijn fantasie heb ik ze vaak in een landschap ingekleurd, hoe mooi het zou zijn als.... Maar meer dan het weemoedig kijken naar een opgezette Hop in Naturalis zat er in Nederland niet in. In het buitenland heb ik ze wel gezien, maar alleen in een flits. De eerste Hop ooit was er eentje die ik zag door de vieze ramen van een kanobusje in de Dordogne. Twee seconden euforie, maar de chauffeur scheurde onverbiddelijk door. En ook andere keren was het niet meer dan de achterkant van een wegvliegende zwart-witte vogel, waarvan je met zekerheid kon zeggen: ja dat WAS een Hop. Ook eenmaal zijn roep gehoord: *oepepeoepeoe*. Daarom heet ie trouwens Hop, *Upupa epops*, een pracht van een onomatopoeie.

Maar nu, halverwege september, zomaar hier in de buurt: er was er eentje gesignaleerd in Waddinxveen. Voor de tweede dag al! Dus, zo gauw het kon: hop naar Waddinxveen, die kans moest worden benut! En ja, daar liep mijn droomvogel in een weijtje met alpaca's. Hoog schattigheidgehalte met exotische upgrade! Wat ik zo grappig vond, was dat een star vogelboekplaatje ineens tot leven kwam! Op plaatjes staat ie altijd keurig in de houding, kuif recht op, beeldvullend, trots en blij de wereld in te kijken. Maar ik zag een onrustige, kleinere vogel rondscharrelen dan ik in gedachten had: als een soort specht of kleine duif, wat groter dan een Merel. En hij hopt niet, maar stapt, in stevig tempo. Hij prikt, net als een strandloper op het wad, zijn lange gebogen snavel beurtelings links, voor en rechts van hem in de grond. Die mooie kuif ligt onder 't foerageren plat op de kop. Hij gaat alleen omhoog als 'ie schrikt, of even een zonnebad neemt. Argeloze Kauwtjes schrokken zich een hoedje, toen de door hun landing geschrokken Hop de kuif opstak en de zwart-witte vleugels spreidde. Wie schrikt van wie? De platte kuif staat trouwens als een soort dolkje overeind als de Hop in de grond pikt. Net alsof er dan een soort tweede snavel omhoog steekt. Ik vroeg mij af of dat ook als soort afschrikmethode werkt: een voorbij vliegende Sperwer durft daar misschien niet

op af te stoten. Geen idee of dat zo is, ik bedacht het maar ter plaatse. Hij is natuurlijk ook minder oranje dan de indruk die foto's/tekeningen geven. Het zwart-witte gedeelte hangt als een soort strapless avondjapon laag over de schouders. Een mooi gebruinde rug is zichtbaar, als mevrouw/meneer Hop zich even elegant van je afdraait. Wat een schoonheid! Voor een kakelbonte vogel als deze, was er toch ook zeker sprake van schutkleur op die zanderige bodem met alpacadrollen. Maar wat een genot! Ik overweeg nu minstens een alpaca aan te schaffen om zo'n mooie vogel ook tot een tussenstop in mijn tuin te verleiden. Bovendien zal hij het grasveld (wat daar voor doorgaat) goed van emelten en engerlingen ontdoen. Ik zag de Hop zorgvuldig verschillende keren een flinke knaap opdiepen, en na enige balansoefeningen werd die in de lucht gegooid en met open snavel weer opgevangen.

De Hop in Waddinxveen (Annelies Moolenaar)

Naast mij hebben vele andere vogelaars genoten van deze vogel, tussen 18 en 23 september. Op waarneming.nl staan honderden foto's van deze Hop, die zomaar

in zijn najaarstrek de afslag naar Waddinxveen genomen had. Moge het bijdragen tot het in stand houden van wat minder aangeharkte kavels, waar grote insecten zich kunnen ontwikkelen en een feestmaal kunnen worden voor dan niet alleen een zeldzame Hop, maar ook onze inheemse soorten als Steenuil en Koekoek: middelgrote vogels die gek zijn op grote insecten.

Excursie in het Noord-Hollands Duinreservaat

Door: Jos van Schie

Voor de verandering hadden we nu eens een excursie op de zondagmorgen. We vertrokken 26 september rond de klok van 8 met wat lichte regen, die ook in het Noord-Hollands Duinreservaat nog kort aanhield. Dit duingebied ligt ten noorden van het Noordzeekanaal, globaal van Wijk aan Zee tot de Schoorlse Duinen. Wij hadden een afspraak met onze gids Petra Kuiper, bij Ingang Heemskerk.

Petra nam ons mee de duinen in en kwam al vroeg met een mooi verhaal zoals zijzelf hier onder heeft beschreven:

“In Heemskerk bij de Kruisberg stonden mooie grote kastanjabomen. Als er in oktober een storm was nam een man ‘s morgens vroeg zijn kinderen mee naar de Kruisberg. Dat was in die tijd van de PWN nog verboden terrein. Plastic zakken mee en zoeken maar, heel wat ging er mee naar huis. Al die kastanjes werden zorgvuldig bewaard. Zodra de voortekenen van de lente zich aandienen kreeg de man de kriebels. Weer nam hij zijn kinderen mee de duinen in, hij beladen met een zak kastanjes en een stok met een punt. De stok was om gaten in de grond te maken om vervolgens de kastanje er in te doen. De kinderen hielpen mee om mooie plekje uit te zoeken waar de kastanje uit kon groeien tot een mooie grote boom. Veel van die bomen kom ik tegen tijdens mijn wandeltochten. Deze man is mijn vader, zijn levenswerk zet zich voort.”

Op de kastanje bladeren zaten veel bruine vlekken, deze worden veroorzaakt door de Kastanjemineermot. Verder op ons pad kwamen we Scottisch Blackface schapen tegen. Ook lopen er in het gebied Exmoorpony's, deze hebben we helaas niet gezien. Het is een ras van kleine en sobere pony's, afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk. Er liepen wel Schotse Hooglanders op ons pad, altijd fascinerend als je deze runderen rustig ziet lopen. Verder vonden we ook Wilde Kardinaalsmuts, Zuurbes, en Wegedoorn, en ook Zeepekruid, Heggenduizendknoop, en Klimop, waar vogels een heerlijke plaats vinden voor de nacht. Ook kwamen we nog een witte toorts tegen, er was enige onduidelijkheid wat het precies was. Jan Bischoff Tulle-

ken wist het op naam te brengen: Melige toorts – *Verbascum lychnitis*. Ook een prachtige rups wist Jan te determineren. Het was de rups van de Zuringuil – *Acronicta rumicis*.

Het was goed wandelweer voor de deelnemers (Jos van Schie)

Petra liet ons een klein hondengraf zien; de honden waren in een ver verleden van duineigenaar Baron Van Tuijl van Serooskerken. Ook zagen we verschillende keren groepjes Staartmezen, die lekker aan het foerageren waren. Tijdens de prachtige ronde door de duinen kwamen we ook nog langs verlaagde akkers, met daarlangs een strook Elzen waar in de herfst en wintermaanden Sijzen en Putters hun eten vinden. Nadat de meesten van de groep een mooie eerste indruk hebben gekregen van dit duingebied, hoorde ik al dat ze graag een keer in het voorjaar terug willen komen.

Paddenstoelenwandeling op Tespelduyn

Door: Maud van der Veen

Paddenstoelen houden van regen. Dat was dan ook de reden om de geplande Paddenstoelenwandeling op Tespelduyn van zaterdag 2 oktober te verplaatsen naar 16 oktober 2021. September was een droge maand en bij het voorlopen op

30 september vonden we dan ook haast geen paddenstoel. Gelukkig bleek het uitstel een goede keus. De voorafgaande dagen had de herfst zijn intrede gedaan en regende het naar hartenlust. Zaterdag was het droog en zie daar, we vonden genoeg paddenstoelen. Na een korte introductie door Arie Dwarswaard vertrokken we in drie groepen.

Paddenstoelen groeien niet alleen in het bos, maar ook op de parkeerplaats en de fairways. Het werd dus een echte rondwandeling op Tespelduyn. We vonden al lopend wel 35 verschillende soorten paddenstoelen.

De Spechtinkzwam was ook weer van de partij (Annelies Moolenaar)

Parkeerplaats

Daar kwamen we diverse stuifzwammen tegen. De Plooivoetstuiфzwam, de Afgeplatte stuiфzwam en de Loodgrijze bovist. Allemaal bolletjes met een iets andere structuur. Als vanouds waren er ook diverse heksenkringen van de Weide-

kringzwam. En langs de rand stonden natuurlijk weer de Geschubde inktzwammen wat verborgen in het gras, maar de levensloop was mooi te zien.

Het bos

In het bos bij de Parkholes zijn elk jaar weer veel paddenstoelen te vinden. Dit jaar was de Spechtinktzwam overvloedig aanwezig. Het is een soort, die op de rode lijst staat. Maar dat zou je niet zeggen als je ziet hoe hij zich jaar na jaar uitbreidt op Tespelduyn. Aan de voet van de eikenbomen zie je regelmatig de Biefstukzwam. Door het maaien worden de bomen af en toe licht geraakt, waardoor er een litteken ontstaat. Een prima plek voor deze paddenstoel. En op de oude stronken dieper in het bos, waar het lekker nat is, was de Gele korstzwam te vinden. Op de houtsnippers deed het Hazenpootje dit jaar uitbundig zijn best. Maar ook de Oranjerode stropharia vond de houtsnippers prima.

Op de fairways

In het gras van de fairways vond je bijvoorbeeld het Dooiergele mestzwammetje. Een klein geel dopje tussen de grassprietten. En daar vlakbij een oranje hoedje: de Zwartwordende wasplaat. Kleurige accenten in al dat groen. Langs de rand van de fairways wat meer tussen de bomen vonden we een Witte kluifzwam. Een mooi grillig exemplaar. En even verder de Gewone pelargonium (gordijnzwam). En op de vele gestapelde takkenrillen huisden hele kleine paddenstoelen, zoals een Wit oorzwammetje, de Wijdporiekurkzwam en de Witte tandzwam in herfstkleur.

Rond de terp

Tenslotte vonden we onder aan de terp nog een paar leuke paddenstoelen; de Stinkparasolzwam, het Geel schijfzwammetje en op een oude braamtak enkele Glimmerinktzwammen.

Verslag van de Minicursus Paddenstoelen

Door: Maud van der Veen

Op zaterdag 23 oktober organiseerden we een minicursus paddenstoelen. Geïnspireerd door de samenwerking tussen de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) en de KNNV hebben wij besloten dit jaar een paddenstoelencursus te organiseren. Arie Dwarswaard en Agaat Mesman hebben hun kennis van paddenstoelen omgezet in een leuke inspirerende eendaagse cursus.

Er waren 16 deelnemers die op de vroege zaterdagochtend de Klister in Lisse hadden weten te vinden. Arie hield een presentatie over *“Een eerste kennismaking met een moeilijke maar ook mooie wereld”*. Via de geschiedenis van de magie van paddenstoelen, hun vluchtigheid en voortplantingsstrategie gingen we over naar de opbouw van de paddenstoel en het geheime leven onder de grond. Vervolgens het moeilijkste onderdeel: Hoe breng je ze op naam? Agaat vervolgde met prachtige dia's van diverse paddenstoelen en liet daarbij de kenmerken zien, die je helpen om ze op naam te brengen. Dat leidde natuurlijk tot veel vragen, die hielpen om enige grip te krijgen op de materie.

De paddenstoelen zijn soms goed verstopt (Maud van der Veen)

Nadat we onze eigen boterhammetjes hadden genuttigd, vertrokken we naar het Keukenhofbos. We hadden de deelnemers uitgerust met een eenvoudige determinatietabel in de hoop dat ze in ieder geval een paddenstoel tot een van de hoofdgroepen konden herleiden. En we hadden ze uitgerust met enkele spiegel-tjes en loepjes. In de eerste meters van het pad konden we al goed laten zien hoeveel paddenstoelen je op en rond enkele houtstapels kunt vinden. Al snel ging iedereen door de knieën. We vonden daar alleen al 10 verschillende soorten. Zwervend door een klein stukje van het bos wisten we uiteindelijk zo'n 50 soorten op naam te brengen. We konden goed laten zien dat bij dennenbomen andere paddenstoelen groeien dan bij eiken. En dat er grote en hele kleine paddenstoelen zijn. Na twee uur zoeken, fotograferen, determineren en vragen waren de deelnemers moe en tevreden. De moeilijke wereld bleek inderdaad mooi.

Mossen en Korstmossen op Tespelduyn

Door: Agaat Mesman

In 2021 inventariseert een werkgroep van de KNNV Natuurvereniging de Bollenstreek elke maand de natuur op golfbaan Tespelduyn. Iedere maand schrijven we ook een verslag over een specifieke soort of groep. In november besteedden we aandacht aan de mossen en korstmossen.

Het hele jaar hebben we een natuurinventarisatie uitgevoerd op Tespelduyn. Als laatste project hebben we ons op de mossen en korstmossen gestort. En dat was een leuk en vermoeiend avontuur, want ze zitten soms op hele vreemde plaatsen. We hebben de stammen van de bomen, de keien en de houten planken op de parkeerplaats en rondom het restaurant afgezocht. Natte knieën dus. Thijs van Trig is een expert het gebied van mossen en korstmossen. Hij heeft ons enorm geholpen met zoeken en op naam brengen.

Hieronder wat achtergrondinformatie, omdat niet iedereen zomaar het verschil tussen een mossen en korstmossen paraat heeft.

Wat zijn mossen?

Mossen zijn plantjes zonder wortel. Ze zitten met hechtdraden (rizoiden) vast aan de ondergrond (substraat); dat is meestal steen, grond, dood hout of schors. Net als gewone planten zijn mossen in staat fotosynthese te bedrijven met behulp van zonlicht en bladgroen. Mossen planten zich voort door middel van sporen en niet door zaad. Ook het vervoer van voedingsstoffen gaat anders. Planten vervoeren hun voedingsstoffen via de wortels en vaten. Mossen transporteren hun voeding via de celwanden. Mossen hebben ook geen beschermende huid. Dauw en regenwater komen onverdund naar binnen en daarmee komt de verontreiniging makkelijk mee. Mossen zijn daardoor uitermate kwetsbaar voor veranderingen in de omgeving. Ze hebben daarom wel grote waarde als bio-indicatoren.

Op Tespelduyn vind je verschillende soorten mossen. Je vindt de mossen tussen de stenen, onder en tegen de bomen en op de grond. We vonden de volgende mossen: Bosklauwtjesmos, Fijn laddermos, Gedraaid knikmos, Gerimpeld platmos, Gewoon dikkopmos, Gewoon muisjesmos, Gewoon purpersteeltje, Gesnaveld klauwtjesmos, Gewoon Smaragdsteeltje, Grijs kronkelsteeltje, Grijs haarmuts, Grootduinsternetje, Haakmos, Gewoon muursterretje, Parapluitjesmos, Puntmos en Verstopt schildmos.

Wat zijn korstmossen?

Ook korstmossen lijken niet op planten. Een korstmos is een samenlevingsvorm (symbiose) van algen en/of blauwgiere met een schimmel. Ze hebben veel licht en water nodig. Je zult ze dus niet snel op droge of schaduwrijke plekken vinden. De schimmels leven van de voedingsstoffen (suikers), die de algen door fotosynthese maken. Dat verklaart waarom ze licht nodig hebben. Korstmossen voeden zich door stoffen, die vrij komen bij vertering van het oppervlak van de ondergrond (het 'substraat') of uit stof uit de lucht dat zich aan de korstmos hecht. Het korstmos kan die stoffen alleen opnemen als ze in regenwater zijn opgelost. Korstmossen zijn meestal te vinden op levend en dood hout, steen en op de grond. Maar soms ook op ijzer, asbest, plastic en andere materialen. Korstmossen kunnen grote oppervlakten bedekken, zowel horizontale als verticale vlakken. Ze kunnen goed tegen droogte en vorst. Korstmossen komen in allerlei kleuren voor en ze hebben steeds andere vormen. De combinatie van vorm en kleur is kenmerkend voor het soort.

Grove geelkorst (Agaat Mesman)

We vonden de volgende soorten op Tespelduyn: Blauwgrijs steenschildmos, Bos-schildmos, Gewoon pluisjesmos, Gewoon schildmos, Gewoon sterschoeltje, Grauw rijpmos, Groot dooiermos, Heksen vingermos, Kapjesvingermos, Lichtvlekje, Melig takmos, Melige schotelkorst, Muurschotelkorst, Purperschaaltje en Rond schaduwmos.

Gedicht “Het elfde elfjesgebod”

Door: Paul Venderbosch

Het elfde elfjesgebod

De pad heeft zijn eigen stoel

De elf zijn eigen bank

De kikker heeft zijn eigen poel

De ton zijn eigen plank

De koe schijt zijn eigen vlaai

De hond zijn eigen drol

Dat klinkt misschien niet zo fraai

Maar alles heeft een mooie rol

Het schaap heeft zijn eigen wol

De beer zijn eigen vel

De tulp geen knol. Wel die bol

De natuur? Tja die redt het wel

De mens heeft daarin zijn doel

met een ton op zijn bank

Hij overleeft op goed gevoel

en creëert ook zijn stank

Maar plots knaagt dan dat gevoel

over Zijn poel en Zijn pad

Preek nimmer nuchter en koel:

Zij hebben hun tijd gehad

Zwerminktzwam Heemtuin Hillegom (Paul Venderbosch)

Waarnemingen 11 augustus t/m 31 oktober

Door: Sarah Humphrey

Oplettende lezers zullen zien dat de waarnemingsperiode ietsjes is aangepast, ze loopt van 11 augustus tot en met 31 oktober en niet tot 10 november. Voortaan worden volle maanden genomen om het wat makkelijker voor mij te maken om de waarnemingen op tijd klaar te hebben voor de kopijdatum. De volgende periode wordt van 1 november t/m 31 januari en daarna van 1 februari t/m 30 april, 1 mei t/m 31 juli en 1 augustus t/m 31 oktober. Voor de waarnemers verandert er natuurlijk niets; graag jullie waarnemingen blijven invoeren of doorgeven!

Zonder twijfel de meest opvallend waarneming van de afgelopen periode is die van een Jan van Gent, op straat in Noordwijkerhout! Op 7 oktober treft een waarnemer de vogel aan op het fietspad van de Schulpweg. De vogel is agressief en lijkt gewond te zijn aan de poten. Via een dierenarts komt hij terecht bij een vogelopvang in Haarlem. Na controle blijkt de Jan van Gent niet gewond te zijn, hij is goed op gewicht maar heeft heel veel parasieten. Volgens het asiel zal hij het wel redden (WNL).

Op 21 september ontdekt een waarnemer op Nieuw Leeuwenhorst een zeer laat nest van een paartje Aalscholvers. Twee adulte vogels zitten bij een nest met twee grote jongen (HVE, JVD).

Op 17 oktober is er een Kleine Zilverreiger ter plaatse in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (RVR).

Twee Grote Zilverreigers zijn op 28 augustus ter plaatse op een geïnundeerd bollenland in de omgeving van de Grote Looster in Lisse (HVS). Op 24 september zijn er 21 vogels aanwezig in de Eendenkooi te Warmond (EBO, JDR).

Een Purperreiger is op 5 september ter plaatse in Polder Boekhorst te Voorhout (WNL). Van 9 tot en met 28 oktober is er een ex. te zien in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (LVT, WNL).

Een eerste kalenderjaar Ooievaar vliegt op 21 augustus in zuidelijke richting over de Parklaan in Sassenheim (HVS). Op 23 augustus zijn er 4 exx. aan het foerageren in de Vosse- en Weerlanerpolder (LVT). Op 11 oktober zijn er 5 vogels ter plaatse in de Floris Schouten Vrouwenpolder Noord te Sassenheim (JDR).

3 Lepelaars zijn op 15 augustus aan het foerageren in de Vosse- en Weerlanerpolder te Hillegom (LVT). Een adulte vogel is op 30 augustus ter plaatse in de Beekpolder te Voorhout (TVH). Op 19 september vliegen er 14 exx. in zuidelijke richting over de Parklaan in Sassenheim (HVS).

Op 9 oktober vliegt er een Toendrarietgans over de Hemmeerpolder in Warmond (WNL).

37 Kolganzen vliegen op 31 oktober in zuidelijke richting over het centrum van Sassenheim (JDR).

Op 15 augustus zijn er 600 foeragerende Grauwe Ganzen op een onder water gezet bollenland in de Vosse- en Weerlanerpolder (LVT). Hier vliegen op 25 september 250 Grote Canadese Ganzen over in zuidoostelijke richting (WNL).

Op 28 augustus zijn er 72 Brandganzen ter plaatse in de Lageveense Polder te Lisse (AMO).

Op 25 september zijn er 2 Casarca's aanwezig in de Elsbroekerpolder te Hillegom (WNL).

16 Bergeenden zijn op 29 augustus ter plaatse in het westelijke bollengebied van Hillegom (WNL).

Op 22 oktober zijn er 95 Wintertalingen ter plaatse bij Nieuw Leeuwenhorst (WNL).

Op 28 september is er een foeragerende ♀ Pijlstaart ter plaatse in de omgeving van de Grote Looster in Lisse (WNL). Een ♂ ex. is op 9 oktober te zien in het westelijke bollengebied van Hillegom (WNL).

Op 9 september zwemt er een ♂ Tafeleend in de Zandsloot ter hoogte van de Oude Vuilnisbelt te Sassenheim (SHU).

Een ♀ Wespendief is op 15 augustus ter plaatse in de Klinkenbergerpolder te Warmond (JWI). Op 21 augustus vliegt er een vogel in zuidelijke richting over de Parklaan in Sassenheim (HVS).

De laatste waarneming van het jaar van een Bruine Kiekendief is op 6 oktober van een jagende ♂ bij de Oude Vuilnisbelt te Sassenheim (EBO). Op 24 september is hier een Havik ter plaatse (EBO, JDR).

Op 12 augustus lukt het een Sperwer een onfortuinlijke Turkse Tortel te pakken in de Nassaustraat te Lisse (WNL).

Een Visarend vliegt op 3 september over het Sollasi bungalowpark te Noordwijkerhout (RJA).

Een Boomvalk vliegt op 2 september in zuidelijke richting over de Parklaan in Sassenheim (HVS).

Op 24 september is er een Slechtvalk ter plaatse bij de Oude Vuilnisbelt te Sassenheim (EBO). Een ex. is regelmatig te zien op de toren van de katholieke kerk in Sassenheim (SHU, WNL).

De grootste groep Patrijzen van de afgelopen periode is er een van 15 vogels op 14 augustus in het westelijke bollengebied van Hillegom (WNL). Op 16 september zijn er 12 opvliegende vogels te zien in het zuidelijke deel van de Zwetterpolder (WNL).

Een roepende Waterral is op 16 oktober te horen in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (AMO).

Op 21 augustus vliegt er een Bontbekplevier in zuidelijke richting over Warmond (WNL).

Zeker 160 Goudplevieren zijn op 9 september ter plaatse in de Floris Schouten Vrouwenpolder Zuid (HVS).

De eerste grote groep Kieviten van het najaar is er een van 330 vogels op 18 oktober in de Elsgesterpolder te Voorhout (JVD).

Kleine (links) en Temmincks (rechts) Strandloper (Annelies Moolenaar)

Van 26 tot en met 28 augustus is er een Temmincks Strandloper ter plaatse op een geïnundeerd bollenland in de omgeving van de Groote Looster (VWA). Op 26 augustus is de vogel hier samen met een Kleine Strandloper te zien (AMO). Ook is hier op 12 september een Krombekstrandloper te zien (WNL).

Op een geïnundeerd bollenland in de omgeving van de Achterweg in Lisse zijn er op 28 augustus 2 Bonte Strandlopers aanwezig (HVS). Hier zijn ook 3 foeragerende Kemphanen te zien (AMO).

15 Watersnippen vliegen op 20 september in zuidelijke richting over de Kagersingel in Sassenheim (JDR). Een groep van maar liefst 30 vogels is op 29 september ter plaatse in de omgeving van de Groote Looster (WNL).

Een Houtsnip is op 10 november ter plaatse in de wijk Poelpolder te Lisse (WNL). Op 29 augustus is er een Zwarte Ruiter ter plaatse in de omgeving van de Groote Looster (HVS).

3 Groenpootruiters zijn op 30 augustus ter plaatse op een geïnundeerd bollenveld in de omgeving van de Achterweg in Lisse (AMO). Hier zijn op 15 augustus 6 Witgatten aanwezig (WNL) en op 28 augustus 9 Oeverlopers (HVS).

Een eerste kalenderjaar Zwartkopmeeuw is op 15 augustus ter plaatse in de Elsgeesterpolder te Voorhout (WNL).

De laatste twee Visdieven van het jaar zijn op 4 september te zien foeragerend op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (SHU).

Van 15 september tot en met 26 oktober zijn er een ♂ en ♀ Bosuil te horen roepend op het Sollasi bungalowpark. Hier is op 12 september een roepende Ransuil te horen (RJA).

De laatste Gierzwaluw van de zomer in onze omgeving is op 28 augustus te zien vliegend over het centrum van Sassenheim (WNL).

Er zijn 6 waarnemingen van IJsvogels op vijf verschillende plaatsen binnengekomen: in Lisse (Achterweg, Lageveense Polder), Noordwijkerhout (Nieuw Leeuwenhorst), Voorhout (Polder Boekhorst) en Warmond (Norremeer) (JDR, WNL).

De laatste twee Boerenzwaluwen van de zomer vliegen op 7 oktober in zuidelijke richting over de Kagersingel in Sassenheim (JDR). De laatste waarneming van Huiszwaluwen is op 30 augustus gedaan; ongeveer 40 vogels zijn ter plaatse in de omgeving van de Groote Looster (WNL). De laatste Oeverzwaluw van de zomer vliegt op 27 augustus over de Hoogeveense Polder in Noordwijkerhout (WNL). Een Boompieper vliegt op 10 september in zuidelijke richting over de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (JDR).

Op 27 augustus zijn 9 foeragerende Gele Kwikstaarten te zien in de omgeving van de Groote Looster (WNL). De eerste Grote Gele Kwikstaart van het najaar is op 22

september ter plaatse in de Floris Schouten Vrouwen Polder Zuid te Sassenheim (HVS).

Op 21 augustus is er een roepende Blauwborst te horen in de Hoogeveense Polder te Noordwijkerhout (TVH).

Een ♀ Zwarte Roodstaart is op 29 oktober ter plaatse in de wijk Elsbroek te Hillegom (TVH). Op 8 oktober is er een ♀ Gekraagde Roodstaart aanwezig in de wijk Oosthout te Voorhout (WNL).

3 Paapjes zijn op 1 september ter plaatse in de Floris Schouten Vrouwenpolder Zuid te Sassenheim (HVS). Nog een vogel is op 24 september te zien in de Klinkenbergerpolder te Warmond (JDR).

Tapuiten zijn vaak samen te zien met Paapjes. Op 3 september zijn er 6 exx. ter plaatse bij de Oude Vuilnisbelt te Sassenheim (JDR). 7 Vogels zijn op 11 september aanwezig in de Elsgestepolder te Voorhout (WNL). De laatste waarneming van deze soort in onze regio is er een op 13 oktober van een vogel in de Grote Looster (WNL).

Een Roodborsttapuit is op 19 september te zien bij de Ruigenhoek in Noordwijkerhout (WNL).

Op 24 oktober vliegen er 2 Kramsvogels over Sportpark de Roodemolen in Sassenheim (JDR). Grotere groepen blijven tot nu toe uit. Een groep van 800 Koperwieken vliegt op 13 oktober in zuidelijke richting over de Kagersingel in Sassenheim (JDR).

Een Grote Lijster is op 10 oktober ter plaatse bij de Ruigenhoek in Noordwijkerhout (WNL).

Op 19 augustus is er een Braamsluiper ter plaatse op de Mendeldreef in Lisse (WNL).

Een Zwartkop is op 24 september te zien in de Roodemolenpolder te Voorhout (EBO, JDR).

Een graag geziene gast in het najaar is de Bladkoning. Een roepende vogel is op 8 oktober te horen bij Leeuwenhorst in Noordwijkerhout (WNL).

Op 22 september is er een zingende Cetti's Zanger te horen bij de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (HVS).

Een zingende Tjiftjaf is op 28 oktober te horen in de omgeving van de Geestburg in Sassenheim (SHU).

Op 31 oktober is er een Vuurgoudhaan ter plaatse bij Nieuw Leeuwenhorst (WNL).

Een ♀ Bonte Vliegenvanger is op 22 september aan het foerageren op het Lokhorsterduin te Hillegom (WNL).

Een groep van 5 Startaarzen foerageert op 29 oktober in de Heemtuin te Hillegom (TVH).

Een waarnemer weet op 2 september een Raaf te zien en horen, roepend bij de Parklaan in Sassenheim (EVS). Een collega vogelaar verderop in het dorp ziet de vogel vliegend in noordelijke richting over de Kagersingel (JDR).

Op 30 augustus is er een groep van 30 Huismussen ter plaatse in Noordwijkerhout (WNL). 7 Ringmussen vliegen op 31 augustus in zuidelijke richting over de Akervoorderlaan in Lisse (JWI).

Op 6 oktober zijn er 30 Kepen ter plaatse op de Oude Vuilnisbelt in Sassenheim (EBO). 40 Sijzen vliegen op 18 oktober in zuidelijke richting over de Kagersingel in Sassenheim (JDR).

Ontzettend leuk is de waarneming van een Ortolaan op 25 augustus in Polder Het Langeveld te Noordwijkerhout. Het is de waarnemer gelukt om de roep van de vogel op te nemen op een geluidsrecorder en daarmee is de waarneming van deze zeldzame vogel bevestigd (WNL).

Met dank aan de waarnemers:

AMO	Annelies Moolenaar	LVT	Louis van Trigt
EBO	Erik Boekhoven	RGE	Reinder Genuit
EVS	Eefje van Stijn	RJA	Rob Jansson
HVE	Hein Verkade	RVR	Rene van Rossum
HVS	Hans van Stijn	SHU	Sarah Humphrey
JDR	Job de Ridder	TVH	Thomas van Haaster
JVD	Jelle van Dijk	VWA	Vele waarnemers
JWI	Jan Wierda	WNL	waarneming.nl

Waarnemingen voor de periode 1 november 2021 t/m 31 januari 2022 kunnen worden doorgegeven via www.waarneming.nl, bereikbaar via onze website, of per email aan Sarah Humphrey: vogelsbollenstreek@gmail.com.

Activiteitenprogramma

Woensdag 15 december 2021: VOOR leden DOOR leden

De avond Voor Leden Door Leden is een goede gewoonte geworden. Vandaar dat de excursiecommissie deze avond weer op het programma heeft gezet, en ook nu rekenen we weer op enthousiaste leden die hun natuurbelevissen willen laten zien d.m.v. foto's, filmpjes of een boeiend verhaal en dergelijke. Er is gelegenheid voor vier presentaties van 20 minuten, tussendoor is er een pauze. Na afloop nog even napraten onder het genot van een drankje en een hapje. Wie neemt de uitdaging aan en laat de andere leden genieten van de natuur zoals zij die beleven? Opgeven voor 12 december bij Jan Plomp via tel.: 0252-516545 of per e-mail: janplomp2017@gmail.com. De avond begint om 20.00 uur en eindigt om 22.00 uur in de Klister Heereweg 105 te Lisse. Toegang is gratis.

Zaterdag 8 januari 2022: Pannenkoekenwandeling in de AWD

Natuurvereniging de Bollenstreek organiseert weer haar traditionele Pannenkoekenwandeling in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Onze gids is ook dit jaar weer Clarence Wever, nadere introductie lijkt ons overbodig. Na afloop van de wandeling (rond 12.00 uur) gaan wij in de Boshut van Panneland genieten van een heerlijke pannenkoek. Er wordt naar uw QR-code gevraagd! De vereniging biedt een gratis drankje aan, de pannenkoek is voor eigen rekening. Vertrek om 09.00 uur vanaf de parkeerplaats bij het gemeentehuis van Lisse. Opgeven voor 4 januari bij Jan BT via e-mail: jan.bischoff.tulleken@gmail.com. Wilt u daarbij opgeven of u zelf rijdt en eventueel anderen mee wilt nemen (in dat geval graag aantal opgeven) of dat u liever met een ander meerijdt. Meerijders betalen € 2,00 aan hun chauffeur.

Woensdagavond 26 januari: Presentatie Natuurinventarisatie Tespelduyn 2021

Op woensdagavond 26 januari 2022 zal de werkgroep Natuurinventarisatie Tespelduyn een presentatie verzorgen over wat ze in 2021 hebben gevonden op Tespelduyn. In de Duinrel zijn de maandelijkse verslagen al gepubliceerd. Maar nu laten we een totaal overzicht zien van al wat er groeit en bloeit op Tespelduyn, aan de hand van de vele foto's, die we het afgelopen jaar hebben genomen. Ook zullen wij iets vertellen over de aanbevelingen, die we drie jaar geleden hadden en de resultaten daarvan. De presentatie wordt gehouden in het Koetshuys van Landgoed & Golfbaan Tespelduyn, Tespellaan 53, 2211 VT, Noordwijkerhout en begint om 20.00 uur. In verband met de coronamaatregelen zal, zoals het er nu naar uitziet, een controle op het coronatoegangsbewijs nodig zijn. Opgeven bij Maud v.d. Veen per e-mail: secretaris@bollenstreek.knnv.nl voor 24 januari 2022.

Zaterdag 26 februari: Wandeling door Meijndel

Meijndel is een prachtig duingebied en onderdeel van Nationaal Park Hollandse Duinen. Hier gaan we een mooie wandeling maken van ongeveer twee uur o.l.v. Myra Meyering. In Meijndel verkennen we het bos en hoge duinen. Een afwisselend landschap dat komt door de hoogteverschillen, de invloed van de zee(wind) en het gebruik van het landschap door de mens. Eigenlijk bestaat het duingebied uit allemaal verschillende minilandschappen. Het zand is altijd in beweging en stuift over de graslanden, die dan weer veranderen in zandvlaktes. Hoe dichter je bij zee komt, hoe lager de begroeiing. Er komen veel verschillende planten en dieren voor. In welk seizoen je het gebied ook bezoekt, er is altijd iets moois te zien en/of te horen. We verzamelen om 9.00 uur bij het gemeentehuis van Lisse. Aanvang wandeling: 9.30 uur bij de Boerderij van Meijndel te Wassenaar. Aanmelden verplicht (vanwege de eventueel nog geldende coronavoorschriften) en kan tot donderdag 23 februari bij Lidy v.d. Salm via tel.: 06-16781059 of per e-mail: vdsalm@hotmail.com.

Zondag 6 maart: Korstmos- en Mossenexcursie

Thijs van Trigt neemt ons zondag 6 maart mee in de wondere wereld van de korstmossen en mossen. We gaan dit keer naar Tespelduyn. Neem een loepje mee en als je dat hebt een korstmossenboek. Kleed je warm aan. Je moet je wel opgeven voor de excursie bij Agaat Mesman via e-mail: agaat@quicknet.nl of per tel.: 06-55061112. We starten om 10.00 uur vanaf het terras van Tespelduyn en verwachten rond 12.00 uur weer terug te zijn.

Zaterdag 19 maart 2022: Vogelexcursie Kop van Noord-Holland

De Kop van Noord-Holland is een zeer interessant vogelgebied, vooral door het 2x per dag droogvallen van dit deel van de Waddenzee. In de winter is dit een belangrijk doortrek- en overwinteringsgebied. Vele duizenden steltlopers proberen hier hun vetreserves aan te vullen. Het vogelleven op Balgzand/Noordkant van Wieringen is zelfs het rijkste van Noord-Holland. Er zijn meerdere uitkijkpunten en kijkschermen. Vanuit het Waddenbelevingspunt in Den Oever, een uitkijktoren, kijk je uit over de Waddenzee, natuurgebied 't Schor, de Bak, de Leidam (met Lepelaarkolonie) en de haven. Een wandeling naar het puntje van de pier is verplichte kost. Wij vertrekken om 08.00 uur vanaf de parkeerplaats bij het gemeentehuis van Lisse. Opgeven voor 17 maart bij Jan BT per e-mail: jan.bischoff.tulleken@gmail.com. Wilt u daarbij opgeven of u zelf rijdt en eventueel anderen mee wilt nemen (in dat geval graag aantal opgeven) of dat u liever met een ander meerijdt. Meerijders betalen €15,00 aan hun chauffeur.

